

**REVISTA
DE STUDII INTERDISCIPLINARE
C. STERE**

An 2 (2015), nr. 4 (8)

REVISTA DE STUDII INTERDISCIPLINARE „C. STERE”
(psihologie, sociologie, studii juridice, economie, religie, științe politice, relații internaționale)
e-mail: revista.c.stere@gmail.com

FONDATORI:

- ✓ Universitatea de Studii Politice și Economice Europene „Constantin Stere”, R. Moldova
- ✓ Universitatea Americană din Moldova
- ✓ Institutul de Studii Interdisciplinare „Petre Andrei”, România

Director: **Cătălin BORDEIANU**, doctor în filosofie, profesor, România

COLEGIUL DE REDACȚIE:

Redactor-șef: **Victoria GANEA**, doctor habilitat, R. Moldova

Redactor-șef-adjunct: **Aliona LÎSÎI**, doctor în economie, conferențiar, R. Moldova

Secretar general de redacție: **Cristina COPĂCEANU**, doctor în economie, conferențiar, R. Moldova

Secretari de redacție: **Elena BORDEIANU**
Florentin BUSUIOC

Consiliul științific:

1. **Elena ACULAI**, doctor habilitat, conferențiar, R. Moldova
2. **Serhat AKPINAR**, academician, doctor în economie, profesor, Cipru
3. **Gheorghe AVORNIC**, doctor habilitat, profesor, R. Moldova
4. **Ștefan Alexandru BĂIȘANU**, doctor în filosofie, conferențiar, România
5. **Alexandru BOBOC**, academician, doctor în filosofie, Academia Română
6. **Ionel BOSTAN**, doctor în drept, doctor în economie, profesor, România
7. **Valeriu CANȚER**, academician, doctor în fizică, Președintele Consiliului Național pentru Acreditare și Atestare, R. Moldova
8. **Ioan CHELARU**, doctor în drept, Președintele Academiei Juriștilor din România
9. **Eugenia COJOCARU**, doctor habilitat, profesor, R. Moldova
10. **Valentina COPTILEȚ**, doctor în drept, conferențiar, R. Moldova
11. **Nicolae DABIJA**, academician, Republica Moldova
12. **Ion DEACONESCU**, doctor în filologie, profesor, România
13. **Teodor DIMA**, academician, doctor în filosofie, Academia Română
14. **Spiros FLOGAITIS**, academician, doctor în drept, doctor în istorie, profesor, Grecia
15. **Victoria GONȚA**, doctor în psihologie, conferențiar, R. Moldova
16. **Raisa GRECU**, doctor habilitat, conferențiar, R. Moldova
17. **Ion HUMĂ**, doctor în filosofie, profesor, România
18. **Lucian DINDIRICĂ**, doctor în istorie, România
19. **Dan JUMARĂ**, doctor în istorie, conferențiar, România
20. **Vasile MACOVICIUC**, doctor în filosofie, profesor, România
21. **Tatiana MANOLE**, doctor habilitat, profesor, R. Moldova
22. **Pavel MIDRIGAN**, doctor în politologie, conferențiar, R. Moldova
23. **Iurie MIHALACHE**, doctor în drept, conferențiar, R. Moldova
24. **Svetlana MIHĂILĂ**, doctor în economie, conferențiar, R. Moldova
25. **Mihai MILCA**, doctor în sociologie, conferențiar, România
26. **Octavian MOȘIN**, doctor în teologie, conferențiar, R. Moldova
27. **Vasile NECHITA**, doctor în teologie, profesor, România
28. **Adrian Dinu RACHIERU**, doctor în sociologie, profesor, România
29. **Alexandru ROȘCA**, academician, doctor în filosofie, Academia de Științe a Moldovei
30. **Gheorghe RUSNAC**, academician, doctor în istorie, Academia de Științe a Moldovei
31. **Tzvetan SIVCOV**, doctor în drept, profesor, Bulgaria
32. **Alexandru SURDU**, academician, doctor în filosofie, vicepreședinte Academia Română
33. **Laurențiu ȘOITU**, doctor în filosofie, profesor, România
34. **Andrei TREBCOV**, doctor în drept, Președintele Uniunii Internaționale a Juriștilor, Federația Rusă
35. **Alexandru TRIFU**, doctor în economie, profesor, România
36. **Viorel ȚURCANU**, doctor habilitat, profesor, R. Moldova
37. **Pantelemon VARZARI**, doctor habilitat, conferențiar, R. Moldova

ISSN 2457-5550

Editura **Vasiliana '98** - acreditată CNCS

Tel: 0332421250; e-mail: vasi98iasi@gmail.com; www.vasiliana98.ro

Responsabilitatea pentru conținutul textelor aparține, în exclusivitate, autorilor

CUPRINS

Metodologia privind evaluarea impactului asupra mediului	5
Valorificarea și protecția resurselor minerale utile în Podișul Moldovei de Nord.....	45
Инновации и конкурентоспособность предприятий украины / Innovation Development and Competitiveness of Enterprises în Ukraine: Strategies and Mechanisms	55
Influența stresului educațional asupra performanțelor cognitive ale studenților / Occupational Stress on Cognitive Performance Influence of Students / Влияние профессионального стресса на когнитивную производительность студентов	68
Frauda informatică în sistemul infracțiunilor contra patrimoniului în noul cod penal român	76
Calitatea ecologică a unor produse agroalimentare de proveniență animalieră / Environmental Quality of Certain Food Products / Качество некоторых пищевых продуктов животного происхождения.....	88
Luarea asistată de decizii în numele și pe contul minorului / Supported Decision Making on Behalf of Minor	96
Aspecte problematice cu privire la limitarea capacității juridice a persoanei fizice / Problematical Aspects of the Juridical Capacity Limitation of Individuals	107
Experiențe internaționale privind mecanismele de control parlamentar asupra sectorului de securitate – elemente importante în asigurarea statului de drept / The International Experiences Related to Parliamentary Oversight Mechanisms Over Security Sector – Important Elements in Ensuring the Rule of Law /	
Международный опыт относительно механизмов парламентского контроля за сектором безопасности – важный элемент обеспечения правового государства.....	117
O pagină din istoria Bisericii Ortodoxe Române din Dobrogea în secolul al xx-lea.....	124
Recenzie asupra manualului „Management ecologic și dezvoltare durabilă”, autor: V. Așevschi	135
Recenzie asupra manualului „Tratat de dreptul mediului”, autor: V. Așevschi	138

METODOLOGIA PRIVIND EVALUAREA IMPACTULUI ASUPRA MEDIULUI

Constantin BULIMAGA,
Institutul de Ecologie și Geografie al Academiei de Științe a Moldovei

Rezumat: Sunt prezentate noțiunea și elementele caracteristice ale procedurii evaluării impactului de mediu. Este elucidată metodologia și fazele de desfășurare ale evaluării impactului de mediu. Este descrisă evaluarea impactului pe factori de mediu (Metoda lui Rojanschi). Sunt prezentate metoda de evaluare a impactului prin calculul indicelui de poluare globală și indicată scara de calitate a mediului. Sunt indicate etapele procedurii de evaluare a impactului asupra mediului: 1. *Etapa de încadrare a proiectului în procedura de evaluare a impactului asupra mediului;* 2. *Etapa de definire a domeniului proiectului în procedura de evaluare a impactului asupra mediului;* 3. *Etapa de analiză a calității raportului la studiul de evaluare a impactului asupra mediului conform ghidurilor metodologice aplicabile procedurii-cadru de evaluare a impactului asupra mediului.*

Evaluarea Impactului asupra Mediului înconjurător (EIMI) reprezintă un proces organizat de culegerea informațiilor necesare pentru a identifica și stabili impactul proiectelor propuse asupra mediului înconjurător, mediului social și economic al populației potențial afectate. Procedura EIMÎ se aplică pentru emiterea acordului de mediu, pentru proiectele publice sau private care pot avea efecte semnificative asupra mediului prin natura, dimensiunea sau localizarea lor. EIMÎ se efectuează conform Legii privind evaluarea impactului asupra mediului nr. 86 din 29.05.2014 conform căreia pentru obiectele cu impact esențial asupra mediului este necesară obținerea acordului de mediu pentru proiecte publice sau private sau

pentru modificarea ori extinderea activităților existente, inclusiv pentru proiecte de dezafectare, care pot avea impact semnificativ asupra mediului.

Luarea în considerare a efectelor asupra mediului ale unui proiect / investiție conduce la identificarea și evaluarea din timp a posibilelor efecte negative asupra mediului, înainte de realizarea obiectivului de investiție. EIMÎ se efectuează pentru proiectele cu impact semnificativ asupra mediului. Derularea procedurii EIMÎ începe atunci când titularul de proiect solicită autorității competente de protecție a mediului emiterea acordului de mediu.

Scopul prezentului material constă în elucidarea metodologiei de evaluare a impactului asupra mediului la elaborarea

unor proiecte publice și private și realizării art. 29, pct. 3 a Legii privind evaluarea impactului asupra mediului nr. 86 din 29.05.2014, care prevede ca „Ministerul Mediului, în termen de 6 luni de la data publicării prezentei legi, va fi elaborat și va fi aprobat, în ordinea stabilită, Ghidul cu privire la executarea procedurilor privind evaluarea impactului asupra mediului”.

Grație faptului că Republica Moldova în prezent parcurge etapa de armonizare a legislației naționale la cea a UE, la elaborarea „Legea privind evaluarea impactului asupra mediului” nr. 86 din 29.05.2014 a fost transpusă parțial Directiva 2011/92/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 13 decembrie 2011 privind evaluarea efectelor anumitor proiecte publice și private asupra mediului (text codificat), publicată în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene nr. L 26 din 1 ianuarie 2012. În prezenta lege au fost transpuse principiul evaluării impactului transfrontier conform Convenției Espo și principiul transparenței. La baza metodologiei, propuse în prezentul articol, privind evaluarea impactului asupra mediului stau procedurile și Ghidul metodologic privind evaluarea impactului asupra mediului elaborate și adoptate în statele Uniunii Europene.

2.0. Noțiunea și elementele caracteristice ale evaluării impactului de mediu

Evaluarea impactului asupra mediului (EIMI) sau evaluarea impactului de mediu reprezintă un proces sistematic de cuantificare a factorilor cu influență pozitivă sau

negativă asupra mediului natural, social, economic, cultural și estetic și o condiție de aplicare a legislației mediului pentru proiectele de investiții publice sau private [1].

Elementele caracteristice ale evaluării impactului de mediu sunt:

- *metodologia* specifică de lucru;
- *procesul* de desfășurare reprezentat de o succesiune de faze și etape;
  - *fazele* de desfășurare; de reținut faptul că fiecare fază este alcătuită din mai multe etape;
  - *etapele* de desfășurare ale evaluării impactului de mediu pentru un obiectiv cuprind: descrierea inițială a obiectivului, evaluarea preliminară a impactului, stabilirea scopurilor evaluării, evaluarea de impact propriu-zisă, clasificarea formelor de impact, identificarea magnitudinii fiecărei categorii de impact și ordonarea lor în funcție de intensitatea impactului, analiza rezultatelor, decizia, implementarea, urmărirea;
  - *procedurile* de lucru cu caracter de obligativitate (legi și norme) sau de recomandare (standarde);
  - *metodele* sau tehnicile de transpunere în practică a metodologiilor de lucru.

3.0. Metodologia și Fazele de desfășurare ale evaluării impactului de mediu

Metodologia evaluării impactului de mediu reprezintă modul practic de realizare a obiectivelor propuse într-o formă sistematică, organizată; ea trebuie să fie formulată în conformitate cu obiectivele

principale ale evaluării impactului de mediu și să cuprindă etape și faze. Trebuie de avut în vedere faptul că fiecare fază de desfășurare a evaluării impactului ambiental poate avea o metodologie specifică de lucru, cum ar fi, spre exemplu: metodologia de realizare a proiectului, metodologia de realizare a studiului de impact aferent proiectului, metodologia culegerii datelor pentru elaborarea studiului de impact, metodologia evaluării și analizei rezultatelor, metodologia comunicării și post-comunicării rezultatelor.

Fazele de desfășurare ale evaluării impactului de mediu sunt:

- ✓ descrierea proiectului,
- ✓ formularea obiectivelor,
- ✓ identificarea, clasificarea și măsurarea impactului,
- ✓ culegerea datelor,
- ✓ evaluare și analiză,
- ✓ concluzii și propuneri.

3.1. Descrierea proiectului

Descrierea proiectului se referă la:

- tipul obiectivului de investiții sau activității vizate a se realiza prin proiect;
- scopul proiectului sau al activității;
- utilitatea publică sau privată;
- titularul, executantul și/sau beneficiarul proiectului (exemplu: titularul unui proiect referitor la un obiectiv de investiții în construcții poate fi o antrepriză, iar beneficiarul poate fi o persoană fizică sau juridică publică sau privată);
- locul (adresa) la care urmează să fie realizat, amplasat sau pus în funcțiune;

- detalii de amplasament (mediul construit); elemente geografice de delimitare a amplasamentului; accesul în zonă, suprafața de teren ocupată în total, din care: pentru clădiri, instalații, amenajări, parcări, suprafața pavată, suprafața nepavată;

- modul de încadrare al obiectivului în planurile de urbanism și amenajare a teritoriului;

- realizarea și funcționarea obiectivului; perioada de execuție propusă, posibilitățile de dezvoltare ulterioară.

3.2. Obiectivele studiului de impact asupra mediului

Obiectivele unui studiu de impact au scopul *prevenirii poluării viitoare* prin realizarea unor proiecte de investiții cu impact minim asupra mediului; acest obiectiv este caracteristic proiectelor pentru obiectivele de investiții noi de la cele mai mici (exemplu stații de benzină), până la cele mai mari (fabrici de automobile, centrale atomoelectrice etc.)

Obiectivele studiului de impact asupra mediului

Obiectivele studiului de impact asupra mediului au în vedere:

- modul de amplasare a obiectivului în mediu, de încadrare în planurile de sistematizare, amenajare, de valorificare a resurselor existente în zonă;

- modificările posibile pozitive sau negative ce pot interveni în calitatea factorilor de mediu prin promovarea proiectului sau activității;

- nivelului de afectare a factorilor de mediu și a sănătății populației, precum și al riscului declanșării unor accidente sau avarii cu impact major asupra mediului;

- măsurilor ce pot fi luate pentru a se asigura protecția mediului;

- posibilității de acceptare sau nu a proiectului sau a activității.

4.0. Culegerea datelor

1. În această etapă se au în vedere [1] date privind amplasarea în mediul natural cu privire la:

- *sol*: tipuri de sol, caracteristici (rezistența la infiltrații, importanță etc.) structura geologică a subsolului, potențialul seismic al zonei, perioada de construcție, resurse minerale;

- *apa*: apă dulce

a) apa subterană – nivelul și adâncimea pânzei freatice, variații sezoniere, calitate, posibilități de folosire, utilizatori actuali;

b) apa de suprafață – resurse, calitate, posibilități de folosire, utilizatori actuali, gradul de inundabilitate (existența digurilor de protecție, șanțurilor de scurgere, bazinelor de retenție); apa sărată (apa de mare + lacuri sărate): nivel și adâncime, grad de poluare, grad de inundabilitate;

- *aer*: calitatea aerului; concentrații ale diverșilor poluanți; surse zonale de poluare fixe și mobile; receptori sensibili la poluare;

- *clima*: caracteristicile climatologice (temperaturi, umiditate, precipitații, vânturi, presiunea atmosferică etc.)

- *vegetația*: tipuri, specii predominante, specii amenințate cu dispariția, arii protejate, eco-sisteme specifice;

- *fauna*: specii caracteristice zonei, specii rare ocrotite, amenințate cu dispariția;

- *flora*: specii caracteristice zonei, specii rare ocrotite, amenințate cu dispariția;

- specii și biotipuri specifice bazinelor acvatice.

A. Date privind vecinătatea față de așezările umane

- Populația afectată;

- Distanțele față de așezările umane, monumente istorice și de arhitectură, parcuri, scuar, spitale, școli etc.;

- Demografie, numărul de cazuri de boală din cauza poluării, mortalitatea infantilă și a adulților etc.;

- Sursele de zgomot și nivelul de zgomot din zonă;

- Căile de transport și alte facilități de care poate dispune obiectivul.

B. Date privind sursele de poluanți și protecția factorilor de mediu

- Surse de poluanți în ape și protecția calității apelor;

- Emisii de poluanți în aer și protecția calității aerului;

- Sursele și protecția împotriva zgomotului și vibrațiilor;

- Sursele și protecția împotriva radiațiilor;

- Gospodărirea deșeurilor;

- Gospodărirea substanțelor toxice și periculoase.

C. Impactul produs asupra mediului înconjurător prin realizarea proiectului

- Impactul produs asupra apelor: dispersia poluanților, aria de extindere, modificările calitative ale receptorilor naturali, afectarea ecosistemelor; efecte pozitive asupra calității apelor;

- Impactul produs asupra aerului: dispersia poluanților, efecte asupra omului, florei, faunei; așezămintelor de valoare istorică sau culturală;

- Impactul produs asupra solului și subsolului;

- Impactul produs asupra așezărilor

umane: evaluare, măsuri și programe de prevenire.

5.0 Evaluarea impactului pe factori de mediu (Metoda lui Rojanschi) [2]

Evaluarea impactului pe factori de mediu prin indici de calitate (Ic) (Metoda lui Rojanschi)

În raport cu mărimea efectelor avem indici de calitate (Ic):

$$Ic = L_{\text{proiect}} / L_{\text{reglementat}} = E-1$$

L_{proiect} - acțiunile proiectului

$L_{\text{reglementat}}$ - norme și acte de reglementare

Tabelul 1

Matricea de evaluare a impactului asupra factorilor de mediu (metoda lui Rojanschi)[2]

Acțiunea sau sursele generatoare	Efectele asupra factorilor de mediu				
	Aer	Apa	Sol-subsol	Biodiversitatea	Așezări umane
Amplasamentul și modul de ocupare a terenului	0	0	-	0	0
Evacuare ape uzate	0	+	+	0	+
Concentrațiile de poluanți în aer în raport cu C.M.A.	+	0	0	+	+
Nivelul zgomotului în raport cu nivelul maxim admis	0	0	0	-	-
Managementul deșeurilor	+	+	+	+	+
Riscul de avarii și accidente cu impact asupra mediului	-	-	+	-	-
Efectul social și economic	0	0	0	0	+
MĂRIMEA EFECTELOR	+1	+1	+2	0	+2

Interdependența dintre acțiunile proiectului și efectele asupra mediului înconjurător (E) se poate evidenția prin marcarea în caseta corespunzătoare a mărimii acesteia estimată printr-un sistem comun pentru tot ansamblul (cu +, - sau zero), astfel:

„+” influența proiectului asupra componentului de mediu este pozitivă; „0” influența proiectului asupra componentelor de mediu este nula; „-” influența proiectului asupra componentelor de mediu este negativă.

5.1. Estimarea valorii indicelui de calitate (Ic)

Pentru evaluarea valorii indicelui de calitate pentru fiecare component de mediu se efectuează sumarea efectelor pentru fiecare component (aer, apă, sol-subsol, biodiversitate, așezări umane) a acțiunilor sau a surselor generatoare. De exemplu, conform matricei pentru aer pentru toate acțiunile (Amplasamentul și modul de ocupare a terenului *Evacuarea apelor uzate, Nivelul zgomotului în raport cu nivelul maxim admis, Efectul social și economic*) (vezi tab. 1) efectul asupra aerului, este egal cu zero. Pentru acțiunile „Concentrațiile de poluanți în aer” în raport cu concentrațiile maximale admisibile) CMA și „Managementul deșeurilor” este pozitiv (+) pentru fiecare din aceste două acțiuni și în total se obține +2 (vezi tab. 1). Însă pentru acțiunea „Riscul de avarii și accidente cu impact asupra mediului (-). Pentru determinarea mărimii efectelor a tuturor acțiunilor

asupra aerului facem sumarea : (+2) cu (- 1) și în rezultat obținem mărirea efectelor acțiunilor asupra aerului, care reprezintă +1 (vezi mărirea efectelor în matrice). În mod similar sunt calculate mărirea efectelor asupra restului componentelor de mediu. (Apa, Sol-subsol, Biodiversitatea, Așezări umane), iar datele sunt prezentate mai jos (vezi tab.1):

- ✓ $E_{AER} = +1$;
- ✓ $E_{APA} = +1$;
- ✓ $E_{sol-subsol} = +2$;
- ✓ $E_{Biodiversitate} = 0$;
- ✓ $E_{Asezari\ umane} = +2$;

Așadar valoarea indicelui de calitate (Ic) pentru Aer: $Ic = +1$. Factorul de mediu Aer este afectat de proiect în limite admise.

Pentru Apa: $Ic = +1$; Factorul de mediu Apa este afectat de proiect în limite admise.

Pentru Sol – subsol: $Ic = +2$. Factorul de mediu sol-subsol nu este afectat.

Pentru biodiversitate : $Ic = 0$. Factorul de mediu biodiversitate nu este afectat

Pentru așezările umane $Ic = +2$. Factorul de mediu așezările umane nu este afectat.

6.0 Calculul indicelui de poluare globală

1. Metoda analizei mărimii impactului asupra mediului (metoda Rojanschi)[3]. Această metodă, numită și a bonității, este una dintre cele mai folosite în practica procedurală a EIMÎ în România (Rojanschi, Bran, 2002). Metoda se bazează pe estimarea indicilor de calitate a mediului în funcție de

o scară de bonitate a acestora, prezentată în tabelul 1. Pentru fiecare dintre factorii de mediu (apă, aer, sol, vegetație, faună și așezări umane) se calculează un indice de calitate pentru care se obține o notă de bonitare (Nb) acordată în funcție de rezultatul probelor și analizelor de mediu. Din analiza notelor de bonitate acordate rezultă o serie de concluzii care permit încadrarea factorilor de mediu menționați în limitele admisibile stabilite în conformitate cu legislația în vigoare (limite de nivel 1, 2 și 3). Metoda permite calcularea indicelui de poluare globală (Ipg) care se bazează pe simularea efectului sinergic al poluanților. Astfel, cu ajutorul notelor de bonitare pentru indicii de calitate atribuiți factorilor de mediu se construiește o

diagramă în care starea ideală a mediului este reprezentată grafic printr-o figură geometrică regulată înscrisă într-un cerc cu raza egală cu 10 unități de bonitate. Evaluarea impactului global are la bază exprimarea cantitativă a stării de poluare a mediului pe baza indicelui de poluare globală (**Ipg**). Acest indice rezultă din raportul dintre suprafața ce reprezintă starea ideală și starea reală **Sr** a mediului, adică:

$Ipg = Si / Sr$, unde: **Si** - suprafața stării ideale a mediului; **Sr** - suprafața stării reale a mediului;

Rezultatele obținute pentru **Ipg** permit stabilirea și încadrarea efectelor activității antropice propuse pe o scară privind calitatea mediului (Tabelele 2 și 3).

Tabelul 2. Scara de conversie a valorilor Ipg în efecte antropice asupra calității mediului (Rojanschi, Bran, 2002)

Valoarea Ipg	Efectele activității asupra mediului1
1	Mediul este natural, neafectat de activitatea umană
1 - 2	Mediul este afectat de activitatea umană în limite admisibile
2 - 3	Mediul este afectat de activitatea umană provocând stare de disconfort formelor de viață
3 - 4	Mediul este afectat provocând tulburări formelor de viață
4 - 6	Mediul este afectat de activitatea umană devenind periculos formelor de viață
6	Mediul este degradat, impropriu formelor de viață

Tabelul 3. Notele de bonitate acordate în metoda Rojanschi (Rojanschi, Bran, 2002)

Nota de bonitate	Efectele activității asupra mediului
10	Mediu neafectat
9	Mediu afectat în limite admise – Nivel 1 – Influențe pozitive mari

8	Mediu afectat în limite admise – Nivel 2 – Influențe pozitive medii
7	Mediu afectat în limite admise – Nivel 3 – Influențe pozitive mici
6	Mediu afectat peste limitele admise – Nivel 1 – Efectele sunt negative
5	Mediu afectat peste limitele admise – Nivel 2 – Efectele sunt negative medii
4	Mediu afectat peste limitele admise – Nivel 3 – Efectele sunt negative mari
3	Mediul este degradat – Nivel 1 – Efectele sunt nocive la durate lungi de expunere
2	Mediul este degradat. – Nivel 2 – Efectele sunt nocive la durate medii de expunere
1	Mediul este degradat – Nivel 3 – Efectele sunt nocive la durate scurte de expunere

Scara de calitate a mediului

IPG = 1 - mediul natural nu este afectat de activitatea umană;

IPG = 1...2 - mediul este supus efectelor activității umane în limite admisibile;

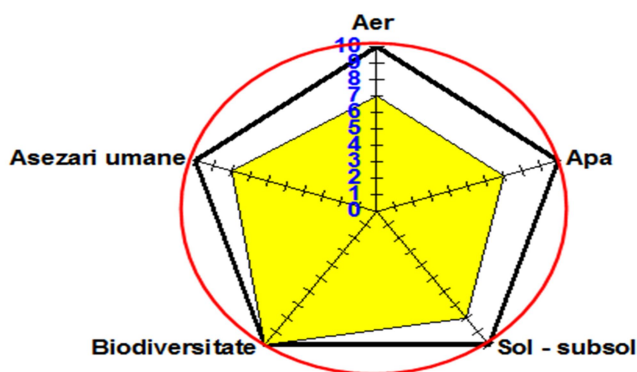
IPG = 2...3 - mediul este supus activității umane, provocând stare de disconfort formelor de viață;

IPG = 3...4 - mediul este afectat de activitatea umană, provocând tulburări formelor de viață;

IPG = 4...6 - mediul este afectat grav de activitatea umană, periculos pentru formele de viață;

IPG > 6 - mediul este degradat, impropriu formelor de viață.

Calculul indicelui de poluare globală

IPG = 1,56

7.0. Etapele procedurii de evaluare a impactului asupra mediului și de emitere a acordului de mediu

Realizarea evaluării impactului asupra mediului presupune 3 etape, și anume [4]:

1. *Etapa de încadrare a proiectului în procedura de evaluare a impactului asupra mediului;*

2. *Etapa de definire a domeniului proiectului în procedura de evaluare a impactului asupra mediului;*

3. *Etapa de analiză a calității raportului la studiul de evaluare a impactului asupra mediului.*

Toate aceste etape sunt conduse de autoritatea competentă de mediu și se încadrează în limite de timp stricte.

7.1. Etapa de încadrare a proiectului

Scopul etapei este să stabilească dacă EIMÎ este obligatorie pentru proiectul supus autorizării.

Evaluarea inițială a solicitării, în baza datelor din Fișa tehnică întocmită pentru amplasament, conduce la includerea solicitării în una dintre categoriile:

a) cu impact nesemnificativ - nu se supune procedurii de mediu;

b) cu impact redus - se supune unei proceduri simplificate, care nu necesită EIMÎ și emiterea acordului de mediu;

c) cu impact semnificativ în context național - se supune procedurii de mediu, necesită EIMÎ și obținerea acordului de mediu;

d) impact transfrontalier.

*Etapa de încadrare a proiectului în procedura de evaluare a impactului asupra mediului are ca obiect o etapă a procedurii de evaluare a impactului asupra mediului (EIM), și anume aceea prin care autoritatea competentă pentru protecția mediului stabilește dacă proiectul unei activități propuse, pentru care s-a solicitat eliberarea acordului de mediu, va fi sau nu supus efectuării evaluării impactului asupra mediului. Această etapă va fi numită în continuare **etapa de încadrare în procedura EIMÎ** sau, prescurtat, **încadrare**.*

Prezenta etapă este structurată astfel:

1. Locul și rolul etapei de încadrare ca parte componentă a procedurii EIMÎ
2. Aspecte practice ale realizării etapei de încadrare
3. Folosirea listei de control
4. Luarea deciziei etapei de încadrare

Această metodologie este destinată în principal autorității competente pentru protecția mediului, dar poate fi folosită și de:

- membrii Comisiei de evaluare prealabilă a impactului;
- titularii de proiecte, dacă aceștia doresc să fie pregătiți pentru eventualitatea în care li se va cere efectuarea evaluării impactului asupra mediului sau/și atunci când pregătesc dosarul care însoțește cererea de acord de mediu;
- elaboratorii studiilor de impact;
- cadre didactice, în procesul de instruire cu privire la procesul EIMÎ.

7.1.1 Locul și rolul etapei de încadrare ca parte componentă a procedurii EIMÎ

Evaluarea impactului asupra mediului este un proces conform cu legislația națională de mediu care prevede ca proiectele activităților cu impact semnificativ asupra mediului, prin natura, mărimea și/sau amplasamentul lor, să fie supuse unui proces de evaluare a acestor efecte înainte de a li se elibera acordul de mediu.

Criteriile de selecție a proiectelor privind etapa de încadrare se refera la:

a) Caracteristicile proiectului

Se vor lua în considerare în special următoarele:

- dimensiunea proiectului;
- cumularea cu alte proiecte;
- folosirea resurselor naturale;
- producerea de deșeuri;
- emisiile poluante, inclusiv zgomotul;
- riscul de producere a accidentelor,

avându-se în vedere în special substanțele și tehnologiile folosite

b) Amplasarea proiectului

Trebuie să se ia în considerare sensibilitatea mediului din arealele geografice afectate de proiect, avându-se în vedere în special următoarele:

- folosința actuală a terenului;
- bogăția, calitatea și capacitatea de regenerare a resurselor naturale din arealul respectiv;

- capacitatea de recepție a mediului natural, acordându-se o atenție specială următoarelor areale:

- terenurile/zonele umede;
- zonele de coastă;
- zonele muntoase și pădurile;
- rezervațiile naturale și parcurile;
- terenurile clasificate și protejate de legislația națională, în special în ceea ce privește conservarea habitatelor naturale și a florei și faunei sălbatice;
- arealele în care standardele de calitate a mediului au fost deja depășite;
- arealele dens populate;
- peisajele cu importanță istorică, culturală sau arheologică deosebită.

c) Caracteristicile impactului potențial

La identificarea potențialelor efecte semnificative ale proiectelor trebuie să se țină seama de criteriile menționate la lit. a) și b), avându-se în vedere în principal următoarele aspecte:

- extinderea impactului (arealul geografic afectat și numărul populației afectate);
- caracterul transfrontalier al impactului, dacă este cazul;
- amploarea și complexitatea impactului;
- probabilitatea de producere a impactului;
- durata, frecvența și reversibilitatea impactului.

Etapa de încadrare se realizează de către autoritatea competentă pentru protecția mediului cu sprijinul autorităților centrale și membrilor Comisiei de evaluare prealabilă a impactului, respectându-se Procedura de evaluare a impactului asupra mediului și de emiteră a acordului de mediu.

7.1.2. Aspecte practice ale realizării etapei de încadrare

Conform prevederilor Legii nr. 68 din 29 mai 2014, încadrarea este acea etapă a procesului de evaluare a impactului asupra mediului prin care autoritatea competentă pentru protecția mediului stabilește dacă proiectul unei activități propuse, pentru care s-a solicitat eliberarea acordului de mediu, va fi sau nu supus efectuării evaluării impactului asupra mediului. Informațiile pe baza cărora autoritatea competentă pentru protecția mediului decide încadrarea proiectului sunt cele furnizate de titularul acestuia în memoriul de prezentare a proiectului.

Informațiile folosite în etapa de încadrare pe baza cărora se decide dacă proiectul poate avea efecte semnificative asupra mediului sunt utilizate și în cea de definire a domeniului evaluării.

Încadrarea implică 3 elemente principale:

A. Existența unor informații

Informațiile necesare derivă din criteriile care trebuie folosite atunci când se face examinarea și care au fost prezentate anterior.

Lista acestor informații este prezentată în tabelul nr. 1 al Ghidului metodologic privind etapa de încadrare a proiectului în procedura de evaluare a impactului asupra mediului din [4] (Vezi Anexa 1). În practică este de așteptat ca, în cele mai multe cazuri, titularul proiectului să nu poată furniza informațiile privind caracteristicile impactului potențial, din cauza lipsei cunoștințelor

de specialitate. Aceste sarcini se realizează în rezultatul vizitelor în teren, precum și al discuțiilor care trebuie să se poarte între autoritatea competentă pentru protecția mediului, titularul proiectului, membrii Comisiei de evaluare prealabilă a impactului și alte organizații, inclusiv reprezentanți ai publicului.

Aceștia pot să aducă o contribuție importantă la identificarea oricăror eventuale temeri exprimate pe plan local în legătură cu realizarea proiectului. Pentru realizarea etapei de încadrare sunt necesare informații care sunt prezentate în tabelul 1 (Vezi Anexa 1) al Ghidului metodologic privind etapa de încadrare a proiectului în procedura de evaluare a impactului asupra mediului [4]

B. Identificarea posibilității ca proiectul să aibă efecte asupra mediului

În acest scop se pot folosi listele de control prezentate în Ghidul metodologic privind etapa de încadrare a proiectului în procedura de evaluare a impactului asupra mediului. Acestea sunt organizate sub forma de întrebări care urmăresc ordinea criteriilor de selecție prezentate anterior.

Este util ca aceste liste să se completeze în timpul vizitei la amplasament de către autoritatea de mediu competentă, în prezența titularului proiectului și, eventual, a organizațiilor neguvernamentale sau a reprezentanților altor instituții interesate.

C. Estimarea semnificației efectelor

Sarcina cea mai importantă, dar, probabil, și cea mai dificilă a celor implicați în procesul de încadrare a proiectului în

categoria celor care necesită efectuarea evaluării impactului asupra mediului este să stabilească dacă un efect este sau nu semnificativ. Indicații privind unele posibilități practice de abordare a acestor aspecte sunt prezentate în continuare.

1.0. Folosirea listei de control

Lista de control utilizată în etapa de încadrare este prezentată în tabelul nr. 3 (Vezi Anexa 1) al Ghidului metodologic privind etapa de încadrare a proiectului în procedura de evaluare a impactului asupra mediului [4].

1.1. Identificarea posibilității ca proiectul să aibă efecte asupra mediului

Lista de control cuprinde o serie de întrebări care vor fi luate în considerare pentru a identifica posibilitatea ca proiectul supus analizei să aibă sau nu efecte semnificative asupra mediului. Lista de control este organizată în două părți corespunzând primelor două criterii de selecție ale fazei de încadrare prezentate anterior, și anume:

- a) caracteristicile proiectului;
- b) amplasarea proiectului.

În ambele părți există în coloana 1 un număr de întrebări principale, fiecare dintre acestea fiind urmată de alte întrebări subsidiare. Întrebările principale se referă la posibilitatea apariției unei acțiuni/efect ca o consecință a caracteristicilor sau amplasării proiectului atât în faza de construcție, cât și în fazele de funcționare și dezafectare.

Cel care folosește lista va răspunde la fiecare întrebare subsidiară cu unul dintre următoarele 4 răspunsuri posibile:

- „Da” - dacă este posibil să apară un efect;
- „Nu” - dacă nu este de așteptat să apară un efect;
- „?” - dacă este incertă posibilitatea să apară sau nu un efect;
- „NC” (nu este cazul) - dacă întrebarea nu este relevantă pentru proiectul în cauză.

Răspunsurile se înscriu în coloana 2.

Pentru cazurile în care s-a răspuns prin „Da”, următorul pas este de a decide dacă este posibil ca efectul respectiv să fie semnificativ.

1.2. Identificarea posibilității ca efectul să fie semnificativ

Deseori apar dificultăți atunci când trebuie să se decidă dacă efectul este semnificativ. Este util ca persoana care ia această hotărâre să aibă în vedere în ce măsură efectul respectiv poate avea un rol hotărâtor asupra deciziei de emitere a acordului de mediu pentru proiectul respectiv. Pentru fiecare efect la care în coloana 2 s-a răspuns prin „Da” se vor pune întrebările prevăzute în tabelul nr. 2 (vezi Ghidul metodologic privind etapa de încadrare a proiectului în procedura de evaluare a impactului asupra mediului), iar răspunsul se va înscrie în coloana 3 a listei de control.

După completarea coloanei 3 urmează să se decidă dacă proiectul va fi supus unei evaluări a impactului asupra mediului. Nu există o regulă general aplicabilă în acest sens. Teoretic se poate cere efectuarea eva-

luării impactului asupra mediului dacă există un singur răspuns „Da” în coloana 3 a listei de control. Oricum, cu cât există mai multe răspunsuri „Da” cu atât este mai justificată cererea efectuării evaluării impactului asupra mediului.

Prezența răspunsurilor de tip „?” în coloanele 2 sau 3 (Ghidul metodologic privind etapa de încadrare a proiectului în procedura de evaluare a impactului asupra mediului) indică faptul că există incertitudini cu privire la apariția sau semnificația efectului respectiv, caz în care este nevoie să se ceară evaluarea impactului asupra mediului pentru că acest proces va conduce la clarificarea incertitudinilor.

7.1.3. Luarea deciziei etapei de încadrare

După completarea listei de control (tabelul nr. 3) (din Anexa 1) autoritatea competentă pentru protecția mediului ia decizia, în cadrul Comisiei de evaluare prealabilă a impactului, privind încadrarea proiectului și stabilește obligativitatea efectuării evaluării impactului asupra mediului, având în vedere motivarea semnificației efectului din coloana 3 (tabelul nr. 3).

Dacă în urma contestării deciziei etapei de încadrare se constată ca este necesară modificarea acesteia, se reevaluează proiectul completându-se din nou lista de control pe baza noilor date și se ia o nouă decizie a etapei de încadrare motivându-se schimbarea deciziei inițiale.

Pentru a asigura obiectivitatea etapei de încadrare, transparența asupra deciziei

luate și controlul procesului de evaluare a impactului asupra mediului, autoritatea competentă pentru protecția mediului păstrează atât lista de control completată, cât și informația furnizată de titularul proiectului și o pune la dispoziția Comisiei de evaluare prealabilă a impactului (CEPI), spre analiză, și publicului, la cerere.

7.2. Etapa de definire a domeniului evaluării și de realizare a raportului la studiul EIMÎ

Se efectuează conform Ghidului metodologic privind etapa de definire a domeniului evaluării și de realizare a raportului la studiul de evaluare (Anexa nr. 2) [4] (Vezi Anexa 1). Prin domeniul evaluării se înțelege totalitatea problemelor care vor fi supuse evaluării impactului asupra mediului și gradul de extindere a acestora.

Definirea domeniului evaluării se realizează ținând cont de efectele potențiale asupra mediului generate de proiect, de amplitudinea și importanța acestor efecte, de luarea în considerare a variantelor de realizare a proiectului. *Etapa de definire a domeniului EIMÎ* are ca obiect *o etapă a procedurii de evaluare a impactului asupra mediului (EIMÎ)*, și anume aceea prin care autoritatea competentă pentru protecția mediului stabilește problemele care trebuie tratate în raportul la studiul de evaluare a impactului și gradul de extindere a acestora. Aceasta etapă va fi numită în continuare etapă de *definire a domeniului evaluării*. Urmare a definirii domeniului evaluării, autoritatea competentă de mediu transmite

titularului de proiect un îndrumar prin care se menționează totalitatea problemelor care trebuie tratate în studiul EIMÎ și gradul de extindere a acestora.

Îndrumarul va conține toate problemele înscrise (indicate) în coloana 4 și 5 tabelul nr. 2 din lista de control (Vezi Anexa 1) pentru definirea domeniului evaluării care trebuie tratate în evaluarea impactului asupra mediului și cuprinse în raportul la studiul de impact, constituind astfel conținutul îndrumarului.

Varianta de utilizare a listelor de control

În mod opțional, lista de control pentru definirea domeniului poate fi utilizată și sub forma de matrice, în care, pe linii, se trec acțiunile/efectele proiectului, iar în coloane se trec componentele de mediu. Potențialele interacțiuni sau relații dintre activități și componente sunt identificate prin marcarea celulelor relevante din cadrul matricei. (Vezi în Anexă 1, tabelul 4, Matricea impactului).

Pe baza îndrumarului primit titularul de proiect realizează, printr-o persoană fizică sau juridică atestată conform legii și independentă de titularul proiectului, studiul EIMÎ, finalizat cu un raport care se înaintează autorității de mediu.

Între etapa de definire a domeniului evaluării (etapa 2) și cea de revizuire a calității raportului la studiul de evaluare a impactului asupra mediului (etapa 3) se situează etapa de realizare a studiului de impact (în sensul atribuit prin definiția acestui termen). În această etapă, rolul principal revine celui care realizează studiul

de impact: unități specializate, persoane fizice sau juridice independente de titularul proiectului sau al activității și atestate de autoritatea publică centrală de protecția mediului. Deoarece realizarea studiului de evaluare a impactului asupra mediului se face pe baza rezultatelor etapei de definire a domeniului evaluării, aceste etape au fost comasate primind denumirea de „*etapa de definire a domeniului evaluării și de realizare a raportului la studiul de evaluare a impactului asupra mediului*”. Prezentul ghid metodologic este destinat autorităților competente pentru protecția mediului pentru a fi folosit în scopul stabilirii îndrumarului, dar poate fi consultat și de către elaboratorii studiului de evaluare sau de către alți factori interesați.

Scopul etapei de definire a domeniului evaluării este ca, în final, raportul la studiul de evaluare să răspundă cerințelor specificate în îndrumar, identificate pe baza caracteristicilor fiecărui proiect.

Ghidul metodologic la *etapa de definire a domeniului evaluării și de realizare a raportului la studiul de evaluare a impactului asupra mediului* este structurat în două părți.

Partea I:

1. *Locul și rolul etapei de definire a domeniului evaluării ca parte componentă a procedurii EIMÎ*
2. *Aspecte practice ale realizării etapei de definire a domeniului EIMÎ*
3. *Folosirea listei de control pentru definirea domeniului EIMÎ.*

Partea a II-a:

1. *Structura raportului la studiul de evaluare a impactului asupra mediului.*

Partea I

7.2.1 Locul și rolul etapei de definire a domeniului evaluării ca parte componentă a procedurii EIM

Evaluarea impactului asupra mediului este procesul prin care proiectele activităților cu potențial impact semnificativ asupra mediului, prin natura activității, mărimea și/sau amplasamentul lor, sunt supuse unei evaluări a acestor efecte înainte de a li se elibera acordul de mediu.

În cadrul acestui proces etapa prin care se determină problemele care vor fi supuse evaluării și gradul de extindere a acestora este numită *etapa de definire a domeniului evaluării*.

Într-o analiză privind modul în care a fost implementată Directiva 85/337/EEC, efectuată în 1997 pentru Comisia Europeană, s-a făcut recomandarea ca etapa de definire a domeniului să fie introdusă ca unul dintre mijloacele de întărire a rolului EIMÎ în atingerea obiectivelor de protecție a mediului. Această recomandare a fost adoptată prin Directiva 97/11/EC care modifică Directiva 85/337/EEC, prin care se cere statelor membre care nu au încă această etapă în procedura EIMÎ să introducă o asemenea etapă măcar într-o formă minimă, și anume: autoritatea competentă trebuie să emită o opinie asupra conținutului raportului la studiul de evaluare a impactului. Directiva permite, de asemenea, ca etapa de definire a domeniului să fie introdusă ca parte obligatorie a procedurii EIMÎ, atunci când statele membre doresc acest lucru. Procesul EIMÎ este realizat conform cu

Legea privind evaluarea impactului nr. 86 din 29.05.2014., care prevede ca proiectele activităților cu potențial impact semnificativ asupra mediului, prin natura activității, mărimea și/sau amplasamentul lor, să fie supuse unui proces de evaluare a acestor efecte înainte de a li se elibera acordul de mediu.

Faza de definire a domeniului evaluării urmează celei de încadrare a acțiunii propuse în tipurile de obiective și activități cu impact semnificativ asupra mediului care se supun evaluării acestor efecte. Stabilirea domeniului evaluării se realizează de către autoritatea competentă pentru protecția mediului cu sprijinul autorităților din Comisia de evaluare prealabilă a impactului, respectându-se Procedura de evaluare a impactului asupra mediului și de emitere a acordului de mediu. Ca urmare a definirii domeniului evaluării, autoritățile competente pentru protecția mediului transmit titularului de proiect un îndrumar pe care acesta este obligat să îl respecte în evaluarea impactului asupra mediului și la întocmirea raportului la studiul de evaluare. Îndrumarului va conține înscrisurile din coloanele 4 și 5 din Lista de control pentru definirea domeniului evaluării (tabelul nr. 2, din Anexa nr. 2: Ghidul *etapei de definire a domeniului evaluării ca parte componentă a procedurii EIM*) [4] și reprezintă totalitatea problemelor care trebuie tratate în evaluarea impactului asupra mediului și cuprinse în raportul la studiul de impact, constituind astfel conținutul îndrumarului.

7.2.2. Aspecte practice ale realizării etapei de definire a domeniului EIM

Prin realizarea etapei de definire a domeniului trebuie să se răspundă la 3 întrebări majore:

- care sunt efectele potențiale asupra mediului, generate de proiect;
- care dintre aceste efecte sunt cele mai importante, și de aceea necesită o analiza mai profundă în studiul de evaluare a impactului asupra mediului;
- care sunt variantele de realizare a proiectului care ar trebui luate în considerare.

Indicații practice pentru abordarea primelor două probleme sunt prezentate la pct. 3 (tab. 1 „Tipuri de variante”, din Anexa 2: Ghidul etapei de definire a domeniului evaluării ca parte componentă a procedurii EIM) [4].

Identificarea variantelor posibile

Prin variante posibile se înțeleg celelalte moduri fezabile în care titularul proiectului ar putea atinge scopul pentru care se realizează proiectul, ca de exemplu un alt mod de acțiune, alegerea unui alt amplasament sau modificarea proiectului. Variantele pot lua forme diferite, mergându-se de la o strategie de înalt nivel până la un proiect detaliat, și pot să se refere la:

- strategii alternative: de exemplu, aceea de a gestiona resursele sau de a reduce pierderile în loc de a exploata alte resurse;

- variante de amplasament sau de traseu pentru întregul proiect sau pentru părți componente ale acestuia;

- variante de tehnologii și/sau de materii prime: de exemplu, construirea unei centrale termice pe gaze în locul unei centrale termice pe cărbuni;

- variante de realizare a unor părți componente ale proiectului sau de amplasare a acestora (de exemplu, amplasarea activităților care produc zgomot la distanță mai mare față de receptorii sensibili);

- variante de măsuri de limitare a efectelor adverse (de exemplu, construirea unui ecoduct pentru a asigura posibilitatea traversării unei autostrăzi de către animalele din zonă, în loc de a realiza un habitat compensatoriu).

Alternativa „zero”, care corespunde situației fără realizarea proiectului, trebuie să fie considerată referința față de care se determină efectele proiectului. Aceasta va include, unde este cazul, modificările condițiilor de mediu față de situația momentului prezent, rezultate ca urmare a altor dezvoltări care sunt în curs de realizare în vecinătate.

Tipurile de variante pot să depindă de statutul titularului proiectului; de exemplu, un titular de proiect din domeniul public dispune de o gamă de variante mai largă decât titularul proiectului din sectorul privat.

În etapa de definire a domeniului evaluării se determină și gradul de detaliere în care titularul proiectului va analiza variantele, de exemplu modul în care va

acționa pentru a identifica variantele posibile sau cât de detaliat va estima impactul asupra mediului în comparație cu proiectul propus. Dacă titularul proiectului a adoptat o atitudine pozitivă în considerare aspectelor de mediu încă din fazele timpurii ale planificării proiectului, variantele ar trebui să fi fost explorate deja, iar definirea domeniului va trebui numai să confirme că au fost luate în considerare toate variantele posibile.

Alte rezultate ale etapei de definire a domeniului

Pe lângă identificarea principalelor efecte și a variantelor care urmează să fie luate în considerare în raportul la studiul de evaluare a impactului, definirea domeniului poate să se refere și la planul de lucru pentru elaborarea studiului de impact. În acest caz se pot avea în vedere următoarele:

- identificarea și planificarea studiilor necesare pentru caracterizarea stării existente a mediului și pentru stabilirea vulnerabilității acestuia la impactul advers generat de proiect;
- trecerea în revistă a metodelor disponibile pentru prognozarea impactului și selectarea celor mai potrivite metode în funcție de importanța și de complexitatea fiecărui aspect, de tipul și resursele disponibile, precum și de tipul de informații care ar putea fi folositoare în procesul de decizie;
- selectarea celor mai potrivite criterii pentru evaluarea importanței impactului, luându-se în considerare cerințele legislative, politicile și practicile curente și condițiile locale;

- identificarea organizațiilor sau a autorităților ce vor fi consultate pentru elaborarea studiului de impact;
- specificarea programului și a termenelor/punctelor-cheie legate de procesul de planificare a proiectului și de procedurile de autorizare relevante;
- definirea cerintelor care se impun echipei de elaborare a studiului de impact, inclusiv organizarea, managementul, experiența necesară etc., fără a se indica o anumită persoană fizică sau juridică atestată;
- definirea cuprinsului raportului la studiul de impact.

La definirea domeniului este util să se țina seama de aspectele care se iau în considerare la eliberarea celorlalte avize necesare pentru activitatea respectivă.

7.2.3. Folosirea listei de control pentru definirea domeniului EIM

În acest capitol se prezintă indicații asupra modului în care se poate identifica impactul semnificativ, care va trebui să fie analizat mai detaliat în cadrul evaluării. Unul dintre cele mai utilizate moduri de identificare a impactului este acela de a lua în considerare:

- toate activitățile implicate de realizarea proiectului;
- toate componentele mediului receptor, adică mediul care va suporta efectele proiectului;
- toate interacțiunile potențiale dintre activități și componente.

În acest scop se folosesc lista de control pentru definirea domeniului și o listă ajutatoare.

Lista de control pentru definirea domeniului, prezentată în tabelul nr. 2 (din Anexa nr. 2, Ghid metodologic privind etapa de definire a domeniului evaluării și de realizare a raportului la studiul de evaluare [4]) conține aceleași 90 de întrebări care în lista de control la etapa de încadrare se refereau la caracteristicile proiectului. Față de cele trei coloane din lista de la etapa de încadrare, se adauga alte 2 coloane, astfel: coloana 4, care cuprinde componentele de mediu afectate, și coloana 5, în care se exprima posibilitatea ca efectul asupra respectivei componente de mediu din coloana 4 sa fie semnificativ.

Identificarea impactului potențial

Pentru fiecare întrebare la care, în urma etapei de încadrare, raspunsul din coloana 3 este de tipul „Da” sau „?”, utilizatorul trebuie să completeze coloana 4 cu acele componente de mediu care vor fi afectate. Pentru a identifica componentele mediului receptor care ar putea fi afectate, utilizatorul va folosi lista componentelor de mediu potențial afectate, prezentate în tabelul nr. 3 din Anexa nr. 2: Ghid metodologic privind etapa de definire a domeniului evaluării și de realizare a raportului la studiul de evaluare [4].

7.2.4. Structura raportului la studiul de evaluare a impactului asupra mediului

Partea a II-a a ghidului metodologic la etapa de definire a domeniului evaluării și

de realizare a raportului la studiul de evaluare a impactului asupra mediului conține *Structura raportului la studiul de evaluare a impactului asupra mediului*. La redactarea raportului la studiul de evaluare a impactului asupra mediului se recomandă următoarea structură:

1. Informații generale

- informații despre titularul proiectului: numele și adresa companiei titularului, numele, telefonul și faxul persoanei de contact;

- informații despre autorul atestat al studiului de evaluare a impactului asupra mediului și al raportului la acest studiu: numele și adresa (persoanei fizice sau juridice), numele, telefonul și faxul persoanei de contact;

- denumirea proiectului;

- descrierea proiectului și descrierea etapelor acestuia (construcție, funcționare, demontare/ dezafectare/ închidere/ post-inchidere);

- durata etapei de funcționare;

- informații privind producția care se va realiza și resursele folosite în scopul producerii energiei necesare asigurării producției.

- informații despre materiile prime și despre substanțele sau preparatele chimice,

- categoria lor de pericolozitate, nepericuloase.

- informații despre poluanții fizici și biologici care afectează mediul, generați de activitatea propusă: zgomot, radiație electromagnetică, radiație ionizantă;

- poluare biologică (microorganisme, viruși);

- alte tipuri de poluare fizică sau biologică;

- descrierea principalelor alternative studiate de titularul proiectului și indicarea motivelor alegerii uneia dintre ele;

- localizarea geografică și administrativă a amplasamentelor pentru alternativele la proiect;

- pentru fiecare alternativă: informații despre utilizarea curentă a terenului, infrastructura existentă, valori naturale, istorice, culturale, arheologice, arii naturale protejate/zonă protejate, zone de protecție sanitară etc.;

- informații despre documentele/reglementările existente privind planificarea/amenajarea teritorială în zona amplasamentului proiectului;

- informații despre modalitățile propuse pentru conectare la infrastructura existentă.

2. *Procese tehnologice*

2.1. *Procese tehnologice de producție:*

- descrierea proceselor tehnologice propuse, a tehnicilor și echipamentelor necesare; alternative avute în vedere;

- valorile limită atinse prin tehnicile propuse de titular și prin cele mai bune tehnici disponibile.

2.2. *Activități de dezafectare*

Echipamentele, instalațiile, utilajele, cladirile ce urmează a fi dezafectate: descriere; substanțe conținute/stocate (inclusiv azbest și PCB); tehnologia de dezafectare

aferentă; măsuri, echipamente și condiții de protecție.

3. *Deșeuri*

Generarea deșeurilor, managementul deșeurilor, eliminarea și reciclarea deșeurilor. Aceste aspecte se tratează în conformitate cu prevederile legale în vigoare.

4. *Impactul potențial, inclusiv cel transfrontier, asupra componentelor mediului și măsuri de reducere a acestora*

Descrierea și analiza impactului potențial datorat atât perioadei de construcție, cât și perioadei de funcționare a proiectului. După caz, se descrie și se analizează impactul potențial datorat și perioadele de închidere a activității, refacere a mediului și postînchidere. Se analizează orice impact semnificativ (direct, indirect, cumulativ, permanent, temporar, reversibil, ireversibil, pozitiv sau negativ), cu indicarea metodelor de prognozare a impactului și de evaluare.

Se recomandă exprimarea cantitativă în ceea ce privește marimea impactului pozitiv sau negativ asupra mediului natural sau antropic. Descrierea și analiza măsurilor de prevenire/evitare, reducere sau eliminare a impactului negativ. Aceste măsuri se stabilesc pentru fiecare componentă de mediu. Descrierea și analiza impactului transfrontier.

4.1. *Apa*

Condițiile hidrogeologice ale amplasamentului:

- starea apelor subterane: dinamica, compoziția chimică, tipuri și concentrații de poluanți; evaluarea contaminării – obligatoriu pentru straturile freatice și, după caz, pentru cele de medie și mare adâncime;

- caracteristici ale apelor/izvoarelor arteziene, orizonturi de exploatare, distanța față de prizele de apă, abundența apei în zona;

- informații de bază despre corpurile de apă de suprafață, după caz: numele, debite caracteristice (pentru râuri), suprafață, volumul, adâncimea medie și maxima (pentru lacuri) etc.;

- informații de bază despre apa subterană: orizontul, adâncimea, capacitatea;

- descrierea surselor de alimentare cu apă (ape subterane, corpuri de apă de suprafață, sursa de alimentare cu apă a localității respective și condițiile tehnice ale alimentării cu apă a localității, ape pluviale etc.);

- descrierea sistemelor de drenaj și ameliorare.

Alimentarea cu apă:

- caracteristici cantitative ale sursei de apă în secțiunea de prelevare: debit modul, debit mediu lunar/zilnic cu diverse asigurări (95%, 80% etc.);

- instalații hidrotehnice: tip, presiune, stare tehnică;

- motivarea metodei propuse de alimentare cu apă;

- măsuri de îmbunătățire a alimentării cu apă;

- informații privind calitatea apei folosite: indicatori fizici, chimici, microbiologici;

- motivarea folosirii apei potabile subterane în scopuri de producție, dacă este cazul;

- alți utilizatori de apă curenți sau prognozați în zona de impact a activității propuse;

- alte informații.

7.2.4.1. Impactul prognozat asupra apei în perioada de execuție

Se apreciază că emisiile de substanțe poluante care ajung direct sau indirect în apele de suprafață sau subterane nu sunt în cantități importante. În ceea ce privește posibilitatea de poluare a stratului freatic, se apreciază că aceasta va fi relativ redusă. Pentru apele uzate care vor rezulta de la organizările de șantier se va impune respectarea limitelor de încărcare cu poluanți. Dacă apele uzate se vor evacua în rețeaua de canalizare existentă, concentrațiile maxime admisibile vor fi cele stabilite de legislația Republicii Moldova.

7.2.4.2. Impactul prognozat asupra apei în perioada de operare

Sunt descrise procedeele prevăzute pentru gestionarea corectă a apelor reziduale generate la întreprindere și metodele de purificare a acestora la întreprinderea dată: metode de epurare, bazine de sedimentare a apelor și separatoare de ulei mineral pentru apele pluviale colectate de pe teritoriul întreprinderii și suprafața drumurilor din cadrul întreprinderii astfel încât apele contaminate să fi colectate și tratate înainte de a fi evacuate în receptori naturali cu

respectarea limitelor de încărcare cu poluanți conform legislației în vigoare. Se apreciază că apele subterane nu vor fi influențate de poluarea specifică și de deșeurile generate și depozitate pe teritoriul întreprinderii. Un impact semnificativ în perioada de operare asupra calității apei ar putea apărea în cazul accidentelor provocate în rezultatul unor avarii la întreprindere și de autotransport care transportă materii prime și producția obținută.

Managementul apelor uzate:

- descrierea surselor de generare a apelor uzate;
- cantități și caracteristici fizico-chimice ale apelor uzate evacuate (menajere, industriale, pluviale etc.)
- regimul/graficul generării apelor uzate;
- re folosirea apelor uzate, dacă este cazul;
- alte măsuri pentru micșorarea cantității de ape uzate și de poluanți etc.;
- sistemul de colectare a apelor uzate;
- locul de descărcare a apelor uzate neepurate/epurate: în canalizarea orașenească, în stația de epurare sau direct în receptori naturali etc.;
- condiții tehnice pentru evacuarea apelor uzate în rețeaua de canalizare a altor obiective economice;
- indicatori ai apelor uzate: concentrații de poluanți;
- instalațiile de preepurare și/sau epurare, dacă există: capacitatea stației și metoda de epurare folosită;
- gospodărirea nămolului rezultat.

După caz:

- încărcarea cu poluanți a apelor evacuate în rețeaua de canalizare orașenească sau direct în stația de epurare, comparativ cu valorile-limită admisibile sau
  - încărcarea cu poluanți a apelor uzate industriale/orășenești provenite sau nu din stații de epurare evacuate în receptorii naturali, comparativ cu valorile-limită admisibile;
  - receptorul apelor uzate provenite de la stația de epurare sau al celor neepurate descărcate direct: numele receptorului, caracteristicile acestuia, eventuala amplasare în zone sensibile, condițiile inițiale de calitate a apei, amplasamentul descărcării față de coordonatele receptorului etc.
- Prognostizarea impactului:*
- impactul produs de prelevarea apei asupra condițiilor hidrologice și hidrogeologice ale amplasamentului proiectului;
  - impactul secundar asupra componentelor mediului, cauzat de schimbări previzibile ale condițiilor hidrologice și hidrogeologice ale amplasamentului;
  - calitatea apei receptorului după descărcarea apelor uzate, comparativ cu condițiile prevăzute de legislația de mediu în vigoare;
  - impactul previzibil asupra ecosistemelor corpurilor de apă și asupra zonelor de coastă, provocat de apele uzate generate și evacuate;
  - folosințe de apă (zone de recreere, prize de apă, zone protejate, alți utilizatori) în zona de impact potențial provocat de evacuarea apelor uzate;

- posibile descărcări accidentale de substanțe poluante în corpurile de apă (descrierea pagubelor potențiale);

- impactul transfrontier.

Măsuri de diminuare a impactului:

- măsuri pentru reducerea impactului asupra caracteristicilor cantitative ale corpurilor de apă;

- alte măsuri de diminuare a impactului asupra corpurilor de apă și a zonelor de mal ale acestora;

- zone de protecție sanitară și perimetre de protecție hidrologică în jurul surselor de apă, lucrărilor de captare, a construcțiilor și instalațiilor de alimentare cu apă potabilă, zăcămintelor de ape minerale utilizate pentru cura internă, a lacurilor și nămolurilor terapeutice, conform Hotărârii Guvernului nr. 101/1997 pentru aprobarea Normelor speciale privind caracterul și mărimea zonelor de protecție sanitară;

- măsuri de prevenire a poluărilor accidentale ale apelor.

Hărți și desene la capitolul „Apă”:

- plan de situație, cu indicarea surselor de alimentare cu apă, rețele de alimentare, stații de tratare a apelor uzate, locul de evacuare a apelor uzate, centuri și zone de protecție a corpurilor de ape de suprafață, zone de protecție sanitară și perimetre de protecție hidrologică;

- pentru obiectivele/proiectele din agricultură - amplasamente ale utilizării de nămoluri și îngrășăminte naturale, amplasamente propuse pentru prelevarea de probe

- și efectuarea de măsuratori asupra apelor de suprafață;

- plan de situație, cu indicarea clădirilor existente sau planificate să fie demolate, rețele de utilități, depozitarea substanțelor periculoase și a deșeurilor, zone recuperate și reutilizate;

- încadrarea în planul de sistematizare pe verticală a teritoriului.

4.2. Aerul

Date generale:

- condiții de climă și meteorologice pe amplasament/zona;

- informații despre temperatura, precipitații, vânt dominant, radiație solară, condiții de transport și difuzie a poluanților;

- scurtă caracterizare a surselor de poluare staționare și mobile existente în zonă, surse de poluare dirijate și nedirijate; informații privind nivelul de poluare a aerului ambiental din zona amplasamentului obiectivului.

Surse și poluanți generați:

- identificarea și caracterizarea surselor de poluanți atmosferici aferente obiectivului: activități/instalații/echipamente generatoare de poluanți, caracteristici fizice ale surselor/emisiilor asociate acestora, inclusiv geometria surselor, poluanți atmosferici emisi de fiecare sursă.

Vor fi identificate și caracterizate toate sursele de poluanți atmosferici: staționare, mobile, dirijate, nedirijate, punctuale, liniare, de suprafață, de volum, elaborându-se un inventar complet al emisiilor specifice obiectivului.

Inventarele de emisii se vor elabora în mod distinct pentru toate etapele proiectului: construcție, funcționare și, după caz, închidere, refacerea mediului, postînchidere.

Pentru un obiectiv aflat în funcțiune (proiect de reconstrucție sau extindere) se prezintă, pe lângă datele cerute pentru obiective noi, și date privind inventarul poluanților emiși pentru anul calendaristic anterior efectuării studiului sau pentru un an corespunzător funcționării obiectivului la cea mai mare capacitate.

Pentru obiective noi: debitele de poluanți emiși se calculează separat pentru fiecare dintre sursele staționare și cele mobile, prezentându-se consumul de combustibil, consumul de materii prime, producția, tipul de echipament de producere a energiei și cel tehnologic, condiții de funcționare, variabilitatea temporală a consumurilor și producției – anuală, lunară, săptămânală, zilnică, orară –, metodologiile de calcul al emisiilor de poluanți (cu referire la metodologiile aprobate prin acte normative), alte caracteristici necesare calculului și rezultatele calculului.

Inventarul emisiilor de poluanți atmosferici va evidenția poluanții toxici și periculoși (inclusiv mutageni și cancerigeni).

Rezultatele calculelor: se vor prezenta tabelar comparativ, după caz, cu limitele maxime admise în concordanța cu normativele de mediu în vigoare.

Se întocmește o listă a poluanților/grupelor de poluanți emiși de sursele aferente obiectivului, comuni cu poluanții

emiși de obiectivele învecinate, care se cumulează cu poluarea existentă în zonă.

7.2.4.3. Impactul prognozat asupra aerului în perioada de execuție

Atmosfera este considerată cel mai larg vector de propagare a poluării, noxele evacuate afectând direct și indirect, la mică și la mare distanță, atât elementul uman, cât și toate celelalte componente ale mediului natural și artificial (construit). Emisiile datorate proceselor tehnologice, arderii combustibililor care emit poluanți comuni (NO_x , SO_2 , CO , particule), substanțe cu potențial cancerigen (cadmiu, nichel, crom și hidrocarburi aromatice policiclice), protoxid de azot (N_2O) – substanță incriminată în epuizarea stratului de ozon stratosferic, metan – care, împreună cu CO_2 are efecte la scara globală asupra mediului, fiind gaze care contribuie la apariția efectului de seră. Emisiile de praf variază adesea substanțial de la o zi la alta, depinzând de sistemele de purificare, nivelul activității, de specificul operațiilor și de condițiile meteorologice.

Perioada de construcție este caracterizată de prezența unor debite masice ale poluanților mai mari decât în perioada de exploatare. În zona de desfășurare a lucrărilor, repartizarea poluanților se consideră uniformă. Mijloacele de transport sunt surse liniare de poluare. Utilajele, în schimb, se deplasează pe distanțe reduse, în zona fronturilor de lucru pe teritoriul întreprinderii. Având în vedere că în lungul drumului sunt mai multe puncte de lucru,

unele fixe (bazele de producție pentru betoane și asfalt) și altele ce își modifică continuu poziția (decapare pamânt vegetal, decapare terasamente contaminate, execuția corpului și fundației întreprinderii, se apreciază că repartizarea uniformă în lungul lucrării a emisiilor poate fi acceptată ca ipoteză de calcul, cu mențiunea analizării în detaliu a zonelor de concentrare a activității utilajelor.

Trebuie precizat că alegerea utilajelor, în perioada de construcție și organizarea șantierului, tehnologia de execuție, fluxul lucrărilor, toate acestea intră în atribuțiile antreprenorului general.

7.2.4.4. Impactul prognozat asupra aerului în perioada de operare

Evaluarea impactului surselor specifice perioadei de operare a întreprinderii, de indicat specificul și profilul activității, tipul de emisii care se generează în perioada de funcționare a întreprinderii. Modelarea matematică a câmpurilor de concentrații se efectuează ca model care are la baza soluția gaussiană a ecuației difuziei turbulente și pe formulele elaborate de Hanna pentru surse staționare și liniare de poluare.

Calculul (și reprezentarea grafică a rezultatelor de efectuat pentru poluanții reali), ca de exemplu:

NO_x, SO₂, CO și particule în suspensie (ca PM₁₀), alte emisii caracteristice pentru întreprinderea dată, pentru anul în cauză și pentru cea mai mare intensitate de funcționare a întreprinderii.

Prognozarea poluării aerului:

Pentru calculul concentrațiilor de poluanți (emisii), se va folosi modelarea matematică a dispersiei poluanților prin Programa „Ecolog” în atmosferă, care permite obținerea izoliniilor pentru fiecare poluant în parte (NO_x, SO₂, CO) și pentru poluanții cu efect sinergetic, ca de exemplu (NO_x + SO₂) și alții și se vor furniza următoarele informații:

- scurtă descriere a modelului/ modelelor de calcul utilizat/ utilizate;
- datele de intrare în model/ modele: inventarul de emisii, datele meteorologice, grila de calcul;
- dimensiunile și coordonatele ariei (sau ale punctelor separate) în care se calculează dispersia poluanților în aer (se vor utiliza coordonatele geografice sau un sistem relativ, stabilit pe harta topografică a zonei, cu indicarea coordonatelor geografice ale originii);
- informații despre poluarea de fond a aerului.

Calculul de dispersie se face pentru poluanții emiși și pentru grupele de poluanți care au efect cumulativ (inclusiv poluanții emiși de obiectiv și poluarea de fond), luându-se ca baze de timp perioadele de mediere cărora le sunt asociate valori-limită prevăzute de legislația în vigoare. În cazul poluanților mutageni și cancerigeni se va efectua o evaluare a riscului potențial pentru sănătatea populației, luându-se în considerare informațiile din literatura de specialitate, cu indicarea surselor documentare.

Rezultatele calculelor de dispersie, respectiv concentrațiile maxime de poluanți la nivelul solului (inclusiv distanța față de sursa/limita amplasamentului), se prezintă comparativ cu valorile-limită și, după caz, cu pragurile de alertă, conform legislației de mediu în vigoare; aceste informații se vor prezenta tabelar și utilizându-se reprezentarea pe hărți, la scara convenabilă, a curbelor de izoconcentrație.

Analiza rezultatelor obținute în urma modelării matematice a dispersiei poluanților în atmosferă se va efectua comparativ cu valorile-limită pentru concentrațiile de poluanți în atmosferă (imisii), prevăzute de legislația în vigoare. Analiza rezultatelor va viza toți receptorii sensibili din zona de influență a obiectivului.

Pentru un obiectiv aflat în funcțiune (proiect de reconstrucție sau extindere), calculele de dispersie se vor efectua în trei variante privind emisiile de poluanți: emisii de la sursele existente în cadrul obiectivului, emisii de la sursele viitoare, emisii cumulate de la sursele existente și sursele viitoare. Analiza rezultatelor va evidenția aportul surselor viitoare la poluarea aerului din zona de influență, inclusiv potențialul impact transfrontier.

Măsuri de diminuare a impactului:

- soluții tehnice pentru controlul poluării aerului (reducerea poluării, epurarea gazelor emise, îmbunătățirea parametrilor de emisie etc.). Dacă există soluții tehnice alternative, se va motiva alternativa aleasă;

- instalații propuse pentru controlul emisiilor (epurarea gazelor evacuate) și

eficiența lor - măsuri de diminuare a poluării aerului în condiții de dispersie nefavorabile;

- zone de protecție sanitară (ZPS); mărimea ZPS în concordanță cu normativele; modificarea ZPS, luându-se în considerare impactul proiectului asupra sănătății și mediului;

- descrierea ZPS - informația despre zone rezidențiale/zone cu receptori sensibili și despre alte activități existente sau propuse în zona de impact;

- alte măsuri de diminuare a impactului asupra aerului în zonă.

Hărți și desene la capitolul „Aer”:

- plan de situație al teritoriului pe o rază de cel puțin 2 km depărtare de la amplasamentul proiectului propus.

Dacă înălțimea unei surse de poluare este $H > 40$ m, planul de situație va acoperi o zonă cu rază de cel puțin $50 \times H$.

Planul de situație va cuprinde o arie suficient de extinsă pentru a se evidenția zonele în care nivelurile de poluare ating sau depășesc valorile limită și/sau alte praguri de evaluare pentru toți receptorii sensibili.

Planul de situație va fi constituit din harta topografică a teritoriului.

Planul de situație va include: obiectivul propus, cu delimitarea perimetrului amplasamentului, localizarea surselor de poluare aferente acestuia, zona de protecție sanitară (cea definită conform normativelor și cea modificată, dacă este cazul), roza vânturilor, zone de recreere existente, alte

zone cu receptori sensibili, sursele de poluare existente în zona. Se întocmesc hărți-diagrame ale concentrațiilor de poluanți la nivelul solului, cu figurarea obiectivului/proiectului propus și a curbelor de izoconcentrație pentru poluanții emiși, precum și cu indicarea efectului cumulativ pentru poluanții/grupele de poluanți în zona de impact semnificativ.

4.3. Solul:

- caracteristicile solurilor dominante (tipul, compoziția granulometrică, permeabilitatea, densitatea);

- condițiile chimice din sol (pH, cantitatea de material organic-humus etc.), activitate biologică, poluarea în zonă.

Acestea se prezintă diferențiat după tipul de folosință actuală a terenului: teren agricol, zona forestieră, zona industrială etc.;

- vulnerabilitatea și rezistența solurilor dominante;

- tipuri de culturi pe solul din zona respectivă;

- poluarea existentă: tipuri și concentrații de poluanți.

Surse de poluare a solurilor:

- surse de poluare a solului, fixe sau mobile, ale activității economice propuse (chimice, entomologice, parazitologice, microbiologice, radiații), tipuri și cantități/concentrații estimate de poluanți.

7.2.4.5. Impactul prognozat asupra solului și subsolului în perioada de execuție

Principalul impact asupra solului în perioada de execuție este consecința ocupă-

rii temporare de terenuri pentru drumuri provizorii, platforme, baze de aprovizionare și producție, organizări de șantier, halde de deșeuri etc. Reconstrucția ecologică a zonei este obligatorie. Impactul produs asupra solului de cumulul de activități desfășurate în perioada de execuție este important. Toate suprafețele ocupate vor induce modificări structurale în profilul de sol.

Formele de impact identificate în perioada de execuție pot fi:

- înlăturarea stratului de sol vegetal și construirea unui profil artificial prin lucrările executate pe ampriza drumului.

- apariția eroziunii.

- pierderea caracteristicilor naturale ale stratului de sol fertil prin depozitare neadecvată a acestuia în haldele de sol rezultate din decopertări.

- înlăturarea/degradarea stratului de sol fertil în zonele unde vor fi realizate noi drumuri tehnologice sau devieri ale actualelor căi de acces.

- izolarea unor suprafețe de sol, față de circuitele ecologice naturale, prin betonarea acestora.

- deversări accidentale ale unor substanțe/compuși direct pe sol.

- depozitarea necontrolată a deșeurilor, a materialelor de construcție sau a deșeurilor tehnologice.

- potențiale scurgeri ale sistemelor de canalizare/colectare ape uzate.

- modificări calitative ale solului sub influența poluanților prezenți în aer (modificări calitative și cantitative ale circuitelor geochimice locale).

7.2.4.6. Impactul prognozat asupra solului și subsolului în perioada de operare

Poluanții ce caracterizează calitatea aerului în perioada de exploatare sunt cei rezultați ca urmare a activității întreprinderii. Dintre aceștia, NO_x, SO₂, CO, metalele grele, alte substanțe chimice caracteristice specificului procesului tehnologic al întreprinderii. Evaluarea concentrațiilor de Pb, Ni, Zn în sol în vecinătatea întreprinderii.

Un rol important la încărcarea solului cu diverși poluanți îl au și precipitațiile. Se menționează ca precipitațiile, odată cu „spălarea” atmosferei de poluanți și depunerea acestora pe sol, spală și solul, ajutând la transportul poluanților spre emisari. Totodată precipitațiile favorizează și poluarea solului în adâncime precum și a apei freatice. Se recomandă urmărirea periodică a calității solului, pentru identificarea situațiilor de depășire a concentrațiilor de metale grele și alți poluanți în zona de influență a întreprinderii.

Prognozarea impactului:

- suprafața, grosimea și volumul stratului de sol fertil care este decopertat în timpul diferitelor etape ale implementării proiectului; locul depozitării temporare a acestui strat, perioada de depozitare, impactul prognozat al acestei decopertări asupra elementelor mediului;

- impactul prognozat cauzat de poluare, luându-se în considerare tipurile dominante de sol; acumulări și migrări de poluanți în sol;

- impactul fizic (mecanic) asupra solului provocat de activitatea propusă (proiect);

- modificarea factorilor care favorizează apariția eroziunilor;

- compactarea solurilor, tasarea solurilor, amestecarea straturilor de sol, schimbarea densității solurilor;

- modificări în activitatea biologică a solurilor, a calității, vulnerabilității și rezistenței;

- impactul transfrontier.

Măsuri de diminuare a impactului:

- propuneri de refolosire a stratului de sol decopertat;

- măsuri de diminuare a poluării și impactului;

- măsuri de diminuare a impactului fizic asupra solului;

- alte măsuri.

Hărți la capitolul „Sol”:

Se trasează diagrame ale zonei cu indicarea solurilor dominante, compoziției granulometrice, eroziunea curentă etc., precum și diagrame cu suprafețele de sol afectate de activitatea propusă, cum ar fi: decopertarea stratului de sol fertil, depozitarea și refolosirea lui, eroziunea prognozată etc.

4.4. Geologia subsolului:

- caracterizarea subsolului pe amplasamentul propus: compoziție, origini, condiții de formare;

- structura tectonică, activitatea neotectonică, activitate seismologică;

- protecția subsolului și a resurselor de apă subterane;
- poluarea subsolului, inclusiv a rocilor;
- calitatea subsolului;
- resursele subsolului – prospectate preliminar și comprehensiv, preconizate și detectate;
- condiții de extragere a resurselor naturale;
- relația dintre resursele subsolului și zone protejate, zone de recreere sau peisaj;
- condiții pentru realizarea lucrărilor de inginerie geologică;
- procese geologice - alunecări de teren, eroziuni, zone carstice, zone predispușe alunecărilor de teren;
- obiective geologice valoroase protejate.

Impactul prognozat:

- impactul direct asupra componentelor subterane-geologice;
  - impactul schimbărilor în mediul geologic asupra elementelor mediului - condiții hidro, rețeaua hidrologică, zone umede, biotopuri etc., produse de proiectul propus;
  - impactul transfrontier.
- Măsuri de diminuare a impactului:*
- diminuarea impactului asupra subsolului – alegerea amplasamentului, recultivare, renaturalizare etc.

Hărți la capitolul „Subsol”:

- harta geologica;

- profile transversale geologice pentru extragerea resurselor naturale sau pentru lucrări de inginerie geologica de construcție;
- localizarea resurselor subterane;
- vulnerabilitatea subsolului;
- localizarea obiectivelor geologice protejate, a proceselor geologice sau a altor zone problematice.

4.5. Biodiversitatea:

- informații despre biotopurile de pe amplasament: păduri, mlaștini, zone umede, corpuri de apă de suprafață – lacuri, râuri, heleșteie – și nisipuri;
- informații despre flora locală; vârsta și tipul pădurii, compoziția pe specii;
- habitate ale speciilor de plante incluse în Cartea Roșie; specii locale și specii aclimatizate; specii de plante cu importanță economică, resursele acestora; zone verzi protejate; pășuni;
- informații despre fauna locală; habitate ale speciilor de animale incluse în Cartea Roșie; specii de păsări, mamifere, pești, amfibii, reptile, nevertebrate; vânat, specii rare de pești;
- rute de migrare; adăposturi de animale pentru creștere, hrană, odihnă, iernat;
- informații despre speciile locale de ciuperci; cele mai valoroase specii care se recoltează în mod obișnuit, resursele acestora.

7.2.4.7. Impactul prognozat asupra biodiversității în perioada de execuție

Poluanții care apar în ghidurile de calitate a aerului recomandate de Orga-

nizația Uniunii Internaționale de Cercetare a Pădurilor (IUFRO) pentru vegetație, responsabili de efecte semnificative negative sunt următorii: SO₂, NO₂ și O₃. Un element de impact asupra mediului, specific etapei de execuție, este perturbarea florei existente pe locul sau în imediata vecinătate a șantierului de construcții. Execuția lucrărilor de construcții a întreprinderii poate conduce astfel la perturbări grave ale echilibrelor ecologice, în condițiile nerespectării măsurilor de protecție a mediului.

În *perioada de execuție*, principale surse de poluare cu impact negativ asupra mediului sunt:

- activitățile de șantier - ocuparea temporară de terenuri, poluarea potențială a solului, depozitele temporare de deșuri etc., toate acestea au efecte negative asupra vegetației în sensul reducerii suprafețelor vegetale.

- zgomotul, circulația personalului și utilajelor - toate acestea modifică habitatul natural. Impactul lucrărilor de execuție a structurilor rutiere asupra vegetației are drept consecințe negative:

- modificarea microclimatului din zona de vegetație;

- deprecierea speciilor faunistice și florare fragile;

- perturbarea habitatului prin diferite surse de zgomot;

- modificarea regimurilor de curgere ale apelor subterane, care pot fi blocate prin noile construcții, deregând hidrologia zonei;

- modificarea regimului de migrație a animalelor sălbatice. Se apreciază ca pe măsura realizării lucrărilor proiectate și închiderii fronturilor de lucru aferente, calitatea factorului de mediu biodiversitate va reveni la parametrii anteriori celor din perioada de execuție.

Pentru realizarea întreprinderii sunt necesare lucrări de defrișare de păduri pe o suprafață de x ha. Pădurile afectate de construirea întreprinderii sunt de producție mijlocie și inferioară și de protecție. De indicat speciile de arbori care cresc în imediata apropiere a întreprinderii. Nu sunt specii de arbori protejați în zona unde se vor realiza lucrări de defrișare.

- fenomene de degradare a peisajului prin introducerea de elemente noi care nu se încadrează în peisajul de pădure, rezultând astfel antropizarea peisajului.

- schimbarea microclimatului local de pădure;

- modificarea valorii estetice a peisajului;

- schimbarea modului de utilizare a terenului;

- restrângerea habitatelor de pădure;

- creșterea suprafeței teritoriului antropizat prin scoaterea din circuitul silvic și scăderea suprafeței teritoriului natural. Pentru ca impactul să fie cât mai redus este necesar a fi luate măsuri, precum:

- limitarea la minimum a defrișărilor prin prevederea unor lucrări de consolidare în secțiunile de debleu.

- pentru compensarea suprafețelor defrișate la construirea întreprinderii se

recomandă plantarea de arbuști la marginea întreprinderii și pe teritoriul acesteia și împădurirea de terenuri în afara zonei întreprinderii.

- fenomene de degradare a peisajului prin introducerea de elemente noi care nu se încadrează în peisajul de pădure, rezultând astfel antropizarea peisajului.

- schimbarea microclimatului local de pădure

- modificarea valorii estetice a peisajului

- schimbarea modului de utilizarea a terenului

- restrângerea habitatelor de pădure

- creșterea suprafeței teritoriului antropizat prin scoaterea din circuitul silvic și scaderea suprafeței teritoriului natural. Pentru ca impactul să fie cât mai redus este necesar a luate măsuri, precum:

- limitarea la minimum a defrișărilor prin prevederea unor lucrări de sădare a pomilor în jurul și pe teritoriul întreprinderii.

7.2.4.8. Impactul prognozat asupra biodiversității în perioada de operare

În perioada de exploatare principala sursă de poluare este determinată de activitatea și specificul întreprinderii. Traficul auto influențează de asemenea (aprovizionarea cu materii prime și exportarea producției) în mod negativ flora și fauna prin următoarele elemente:

- introducerea de substanțe toxice în aer;

- depunerea de noxe pe sol și în plante;

- infiltrarea de noxe în pânza de apă freatică;

- poluarea prin vibrații sonore;

- tulburarea vieții animalelor sălbatice;

- poluarea resurselor naturale (parcuri, rezervații).

Gazele emise din trafic contribuie atât la creșterea acidității atmosferei, cât și la formarea ozonului troposferic, cu efecte directe și/sau indirecte asupra tuturor componentelor de mediu (vegetație, faună, sol, apă).

Prezența metalelor în gazele de eșapament afectează calitatea solului și apelor și prin urmare starea de sănătate a florei și faunei. De asemenea, poate avea loc o poluare a solului cu diferite deșeuri cu produse petroliere provenite de la unele defecțiuni ale autovehiculelor, precum și cu diferite substanțe provenite din accidente rutiere, acestea având un impact direct asupra faunei și florei locale.

Zgomotul produs de întreprinderea dată este un alt factor care are un impact considerabil asupra animalelor sălbatice. Apariția zgomotelor are consecințe importante în tulburarea vieții animalelor sălbatice, acestea schimbându-și trasele de migrare, de vânătoare și de hrană.

7.2.4.9. Impactul prognozat asupra ariilor protejate

Suprafața ocupată definitiv de proiectul întreprinderii constituie x ha

De caracterizat specificul activității întreprinderii: datele privind suprafața acesteia și potențialul acesteia de poluare și impactul întreprinderii asupra tuturor componentelor de mediu. De caracterizat impactul întreprinderii asupra regnului vegetal și animal; biodiversitate, regnul vegetal și animal din apropierea întreprinderii date

Impactul prognozat:

- modificări ale suprafețelor de păduri, mlaștini, zone umede, corpuri de apă (lacuri, râuri etc.), plaje produse de proiectul propus. Impactul potențial asupra mediului natural;

- modificarea suprafeței zonelor împădurite (% , ha) produsă din cauza proiectului propus; schimbări asupra vârstei, compoziției pe specii și a tipurilor de pădure, impactul acestor schimbări asupra mediului;

- distrugerea sau alterarea habitatelor speciilor de plante incluse în Cartea Roșie;

- modificarea/distrugerea populației de plante;

- modificarea compoziției pe specii: specii locale sau aclimatizate, răspândirea speciilor invadatoare;

- modificări ale resurselor speciilor de plante cu importanță economică;

- degradarea florei din cauza factorilor fizici (lipsa luminii, compactarea solului, modificarea condițiilor hidrologice etc.), impactul potențial asupra mediului;

- distrugerea sau modificarea habitatelor speciilor de animale incluse în Cartea Roșie;

- alterarea speciilor și populațiilor de păsări, mamifere, pești, amfibii, reptile, nevertebrate;

- dinamica resurselor de specii de vânat și a speciilor rare de pești; dinamica resurselor animale;

- modificarea/distrugerea rutelor de migrare;

- modificarea/reducerea spațiilor pentru adăposturi, de odihnă, hrană, creștere, contra frigului;

- alterarea sau modificarea speciilor de fungi/ciuperci; modificarea resurselor celor mai valoroase specii de ciuperci;

- pericolul distrugerii mediului natural în caz de accident;

- impactul transfrontier.

Măsuri de diminuare a impactului:

- măsuri pentru diminuarea impactului provocat de schimbări ale suprafețelor împădurite, mlaștinilor, zonelor umede - deltei, corpurilor de apă (lacuri, râuri etc.) și plajelor;

- protecția și reconstrucția resurselor biologice;

- protecția și reconstrucția speciilor incluse în Cartea Roșie;

- măsuri de protecție și restaurare a rutelor de emigrare;

- măsuri de protecție sau reducere a degradării florei;

- măsuri de protecție sau reconstrucție a adăposturilor pentru animale;

- replantarea arborilor sau a ierbii;

- măsuri de protejare a faunei acvatice în timpul prelevării apei;

- alte măsuri pentru reducerea impactului asupra biodiversității.

Hărți și desene la capitolul „Biodiversitate”:

Se realizează hărți/desene, cu indicarea habitatelor și a rutelor de migrație a speciilor din Cartea Roșie, modificărilor suprafețelor împădurite, pajiștilor, zonelor umede, corpurilor de apă, plajelor.

4.6. Peisajul:

- informații despre peisaj, încadrarea în regiune, diversitatea acestuia;

- caracteristicile și geomorfologia reliefului pe amplasament;

- caracteristicile rețelei hidrologice;

- zone împădurite în arealul amplasamentului.

Impactul prognozat:

- tipuri de peisaj, utilizarea terenului, modificări în utilizarea terenului; impactul acestor schimbări asupra stabilității peisajului;

- explicarea utilizării terenului pe amplasamentul propus

- raportul dintre teritoriul natural sau cel parțial antropizat și cel din zonele urbanizate (drumuri, suprafețe construite), schimbări ale acestui raport;

- impactul proiectului asupra cadrului natural, fragmentării biotopului, valoarea estetică a peisajului, inclusiv cel transfrontier;

- relația dintre proiect și zonele protejate (rezervații, parcuri naturale, zone-tampon etc.), impactul prognozat asupra

acestor zone, stadiul de protecție și stadiul folosirii lor;

- relația dintre proiect și zonele naturale folosite în scop recreativ (păduri, zone verzi, parcuri în zonele împădurite, campinguri, corpuri de apă), impactul prognozat asupra acestor zone și asupra folosinței lor;

- vizibilitatea amplasamentului proiectului din diferite locuri de observare;

- numărul (abundența) și diversitatea punctelor de observare și rezistența acestora la un număr mare de vizitatori;

- stabilirea punctelor de observare.

Măsuri de diminuare a impactului:

- fezabilitatea, dimensiunile și măsurile de recultivare sau renaturalizare a terenului degradat din interiorul și din afara amplasamentului;

- folosirea terenului din amplasamentul propus în scop recreativ;

- măsuri de evitare a impactului – alegerea amplasamentului obiectivului, planificarea pe amplasament, alegerea proiectului potrivit, a materialelor și a tipului de construcție, modelarea interacțiunii dintre relief și clădiri, zone verzi pe amplasament, creșterea potențialului estetic.

Hărți la capitolul „Peisaj”:

- o hartă cu indicarea folosinței terenului, schimbărilor și măsurilor de protecție;

- o hartă cu indicarea impactului produs de proiect asupra cadrului natural și asupra zonelor protejate;

- o hartă/schiță cu indicarea impactului estimat asupra resurselor estetice și care asigură recreerea;

- o schiță cu indicarea zonelor verzi plantate în teritoriu.

4.7. Mediul social și economic:

- impactul potențial al activităților propuse asupra caracteristicilor demografice/populației locale;

- număr de locuitori în zona de impact, schimbări de populație;

- locuitori permanenți și vizitatori; tendințe de migrație a locuitorilor;

- caracteristicile populației în zona de impact (distribuție după vârstă, sex, educație, dimensiunea familiei, grup etnic);

- impactul potențial al proiectului asupra condițiilor economice locale, piața de muncă, dinamica șomerilor;

- investițiile locale și dinamica acestora;

- prețul terenului în zona aflată în discuție (rezidențială, comercială, zone industriale) și dinamica acestuia;

- impactul potențial asupra activităților economice (agricultura, silvicultura, piscicultura, recreere, turism, transport, minerit, construcția de locuințe cu unul sau mai multe etaje, comerț angro sau cu amănuntul);

- impact potențial al proiectului asupra condițiilor de viață din zonă;

- public posibil nemulțumit de existența proiectului;

- informații despre rata îmbolnăvirilor la nivelul locuitorilor;

- impactul potențial al proiectului asupra condițiilor de viață ale locuitorilor (schimbări asupra calității mediului, zgomot, scaderea calității hranei).

7.2.4.10. Impactul prognozat asupra mediului social și economic

Atât în perioada de execuție, cât și în perioada de operare, proiectul are un impact pozitiv asupra condițiilor și activităților economice locale manifestat prin:

- posibilitatea apariției unor noi locuri de muncă pentru populația locală,

- personalul nou angajat își aduce aportul la schimburile comerciale din zona.

Analiza investiției propuse a identificat un impact pozitiv determinat prin crearea unui număr suplimentar de locuri de muncă atât în perioada de execuție cât și în perioada de operare a întreprinderii. Pe plan local, piața muncii va fi influențată în sens pozitiv, în favoarea muncitorilor calificați (muncitori calificați în construcții, pentru perioada de execuție și muncitori pentru prestări diverse servicii în perioada de operare).

Se apreciază că proiectul propus nu va avea impact negativ asupra condițiilor economice locale și nici nu va genera motive pentru nemulțumirea segmentului de public local.

Dezavantajele nerealizării obiectivului sunt:

- lipsa unui număr mare de locuri de muncă;

- reconstruirea infrastructurii care îmbunătățește esențial condițiile de trai pentru populație ș.a.

Măsuri de diminuare a impactului:

- adaptarea programului de lucru al constructorului în vederea respectării orelor de odihnă a locuitorilor din apropierea frontului de lucru.

- împrejmuirea incintei bazei de producție și a șantierului cu panouri publicitare folosite ca panouri fonoabsorbante și ca amenajare peisagistică;

- măsuri pentru diminuarea impactului proiectului asupra mediului natural și economic.

4.8. Condiții culturale și etnice, patrimoniul cultural:

- impactul potențial al proiectului asupra condițiilor etnice și culturale;

- impactul potențial al proiectului asupra obiectivelor de patrimoniu cultural, arheologic sau asupra monumentelor istorice.

5. Analiza alternativelor

Pentru identificarea alternativei optime, raportul la studiul de evaluare a impactului asupra mediului va cuprinde:

- descrierea alternativelor: amplasament alternativ, alt moment pentru demararea proiectului, alte soluții tehnice și tehnologice, măsuri de ameliorare a impactului asupra mediului etc., cu indicarea motivelor care au condus la alegerea făcută;

- analiza mărimii impactului, durata, reversibilitatea, viabilitatea și eficiența măsurilor de ameliorare pentru fiecare alternativă a proiectului și pe fiecare componentă de mediu. În funcție de tipul proiectului se pot aplica diverse metode de analiză și de comparație a alternativelor, precum: liste de control, matrice, hărți, modele matematice (inclusiv GIS – Geographical Information System), metode de analiză statistică și economică etc.

Pe baza informațiilor de mai sus se efectuează analiza și compararea alternativelor studiate, cu luarea în considerare a impactului asupra componentelor mediului și a interacțiunii dintre acestea.

6. Monitorizarea

Se furnizează un plan de monitorizare a mediului, cu indicarea componentelor de mediu care urmează a fi monitorizate, a periodicității, a parametrilor și a amplasamentului ales pentru monitorizarea fiecărui factor.

În funcție de tipul proiectului se prevede ca monitorizarea să se facă atât în timpul fazelor de construcție, cât și de funcționare, respectiv în timpul fazelor de închidere, refacere a mediului și postînchidere.

7. Situații de risc:

- riscuri naturale (cutremur, inundații, secetă, alunecări de teren etc.);
- accidente potențiale (analiza de risc);
- analiza posibilității apariției unor accidente industriale cu impact semnificativ

asupra mediului, inclusiv cu impact negativ semnificativ dincolo de granițele țării;

- planuri pentru situații de risc;
- măsuri de prevenire a accidentelor.

Analiza situațiilor de risc se prezintă în rezumat, comparativ, pentru fiecare alternativă la proiect.

8. Descrierea dificultăților

Se descriu dificultățile (tehnice sau practice) întâmpinate de titular în timpul efectuării evaluării impactului asupra mediului.

9. Rezumat fără caracter tehnic

Se realizează un rezumat, fără date tehnice, al tuturor informațiilor furnizate în raport, care să cuprindă cel puțin:

a) descrierea activității, evitându-se utilizarea termenilor tehnici, a explicațiilor științifice etc.;

b) metodologiile utilizate în evaluarea impactului asupra mediului și, dacă există, incertitudini semnificative despre proiect și efectele sale asupra mediului;

c) impactul prognozat asupra mediului;

d) identificarea și descrierea zonei în care se resimte impactul;

e) măsurile de diminuare a impactului pe componente de mediu;

f) concluziile majore care au rezultat din evaluarea impactului asupra mediului;

g) prognoza asupra calității vieții/standardului de viață și asupra condițiilor sociale în comunitățile afectate de impact;

h) enumerarea, după caz, a altor avize, acorduri obținute;

10. Documente anexate

Evaluarea propunerilor motivate (justificate) ale publicului și minutele prezentării raportului de evaluare a impactului asupra mediului în dezbaterile publice.

7.3. Etapa de analiză a calității raportului la studiul EIM [din Anexa 3: Ghid metodologic privind etapa de analiză a calității raportului la studiul de evaluare a impactului asupra mediului] [4]

Această etapă presupune parcurgerea următorilor pași procedurali:

a) prezentarea de către titular a raportului privind activitatea obiectului și organizarea dezbaterilor publice;

b) evaluarea de către titular a observațiilor expuse de public și înaintarea acestei evaluări, împreună cu soluțiile de rezolvare propuse autorității competente de protecția mediului.

c) analizarea de către autoritatea competentă de mediu și comisia de analiză tehnică a propunerilor și a evaluării observațiilor publicului.

d) acceptarea sau respingerea argumentată a raportului și luarea deciziei de a emite sau nu acord de mediu / reluarea procedurii de analiză a calității raportului la studiul EIM după refacerea acestuia / luarea deciziei de a nu emite acord de mediu și motivarea deciziei.

Participarea publicului la procedura EIM

Publicul, include organizații neguvernamentale, comunități, grupuri, asociații profesionale, instituții educaționale și de cercetare, grupuri de interes public, mass-

media, cetățeni ai comunităților locale, oficialii autorităților locale și regionale etc.

Mijloacele de informare a publicului

Publicul poate fi informat prin mai multe din mijloacele, cum ar fi:

- anunțuri prin rețeaua Internet, pe paginile web ale autorităților publice sau ale titularului de proiect;
- afișe în zona amplasamentului unde se va desfășura proiectul sau la instituții publice;
- articole, anunțuri, interviuri, emisiuni în mass-media;
- dezbateri publice organizate de titularul proiectului etc.

Posibilitățile de participare ale publicului prin:

- formularea de comentarii privind propria opinie, în scris (care se transmit autorității competente de protecție a mediului) sau verbal (în cadrul dezbaterilor publice organizate);
- informarea/documentarea asupra proiectului propus;
- analiza motivării de către autoritatea de mediu a luării sau nu în considerare a comentariilor publicului;
- furnizarea de informații/argumente suplimentare pentru susținerea propriei opinii;

Publicul are dreptul:

- la acces la informație și participarea la luarea deciziei în cadrul etapelor procedurale de EIMÎ.

- acces la anunțul public făcut de autoritatea competentă de mediu și de către

beneficiar: la depunerea solicitării de obținere a acordului de mediu; după etapa de încadrare a proiectului; privind dezbaterile publice a raportului la studiul EIMÎ; după etapa de analiză a calității raportului la studiul EIMÎ.

Publicul are dreptul de participare la luarea deciziei prin: contestarea deciziei etapei de încadrare în termen de 5 zile de la anunțarea ei; înaintarea de comentarii și propuneri justificate înainte și în timpul dezbaterii publice a raportului la studiul EIMÎ; înaintarea de propuneri și contestații în termen de 10 zile de la anunțul public privind decizia etapei de analiză.

7.3.1. Etapa de realizare a raportului la studiul de evaluare

După primirea îndrumarului, titularul de proiect va realiza studiul/studiile necesare pentru a putea răspunde la toate problemele indicate în îndrumar privitoare la evaluarea efectelor semnificative generate de proiect asupra mediului. Această etapă se concentrează pe trei elemente principale:

- determinarea și evaluarea stării inițiale de calitate a mediului în care urmează să se amplaseze proiectul;
- continuarea identificării impactului, aprofundarea înțelegerii naturii impactului, analiza extensivă a mărimii, extinderii efectelor impactului;
- evaluarea importanței impactului și stabilirea măsurilor de evitare și diminuare a acestora.

7.3.2. Evaluarea stării inițiale de calitate a mediului

Starea de calitate a mediului la momentul în care se propune proiectul reprezintă starea de referință în raport cu care se prognozează și se evaluează atât modificările probabile produse de proiect în diferitele variante de realizare a acestuia, cât și modificările naturale care ar putea să apară. Evaluarea stării inițiale se efectuează prin luarea în considerare a informațiilor conținute în diverse documente, hărți și baze de date, dar uneori pot fi necesare studii suplimentare, prelevare de probe, analize de laborator și interviuarea comunităților locale.

7.3.3. Prognoza, analiza și determinarea importanței impactului

Conform prevederilor legislației naționale, evaluarea impactului asupra mediului trebuie să identifice, să descrie și să stabilească efectele directe și indirecte, sinergice, cumulative, principale și secundare ale proiectului asupra sănătății oamenilor și mediului. Trebuie identificate și prognozate atât impacturile negative, cât și cele pozitive.

Efectele directe sunt reprezentate de modificările componentelor mediului care pot să apară ca o consecință directă cauză-efect a interacțiunii dintre proiect și componentele mediului.

Efectele cumulative se referă la acumularea de modificări ale mediului care pot apărea în spațiu și în timp atât datorită proiectului analizat, în diferitele perioade

ale existenței acestuia, cât și datorită activităților care rezultă din dezvoltări simultane sau ulterioare generate de proiect. În acest scop este necesar să se stabilească granițele spațiale și temporale pentru evaluarea impacturilor cumulative. Impacturile cumulative pot fi importante chiar în cazul proiectelor mici, cu efecte minore. Cu atât mai mult trebuie să se acorde atenție acestor impacturi în cazul proiectelor supuse EIMÎ.

Pentru prognozarea magnitudinii potențiale, extinderii în spațiu și duratei în timp a impactului se folosesc date și indicatori fizici, biologici, antropologici și socio-economici, iar tehnicile pot să includă modele matematice, fizice, socio-culturale și economice, metode experimentale, raționamentul experților etc. În majoritatea cazurilor, această activitate trebuie să fie efectuată de specialiști din domeniul respectiv.

Ori de câte ori este posibil, se va recurge la prognozarea de tip cantitativ a impacturilor. Este de asemenea important ca prognozele să fie făcute pentru diferite scenarii, iar ipotezele luate în considerare să fie clar prezentate. Acest lucru este util mai ales atunci când avem de-a face cu incertitudini generate de absența informațiilor sau în cazul impacturilor cumulative și a celor de tip socio-cultural. Prognoza impactului trebuie să descrie contribuția incrementală a proiectului la impactul asupra mediului. Pentru unele resurse specifice se pot identifica praguri sau criterii prin care se stabilește nivelul impactului dincolo de care resursele nu mai pot fi

sustenabile. Analiza interacțiunii dintre impacturi, în special la luarea în considerare a impacturilor cumulative, trebuie de asemenea să fie inclusă în procesul de prognozare a impactului (de ex., transferul de materie între ecosisteme sau între componente ale aceluiași ecosistem, și legăturile dintre cultura, folosirea resurselor și mediu).

Trebuie făcută diferențierea între impacturile posibile și cele probabile. Teoretic, realizarea oricărui proiect poate da naștere unui număr foarte mare de impacturi care sunt „posibile” dar în practică doar un număr limitat dintre acestea sunt și „probabile”.

Doar impacturile probabile specifice fiecărui tip de proiect trebuie să fie identificate și prognozate.

Impacturile identificate și prognozate vor fi apoi evaluate și ierarhizate pentru a determina ordinea în care impacturile vor fi evitate, limitate sau compensate. Decizia privind importanța impacturilor se va baza pe următoarele elemente-cheie:

- valori limită sau standarde de mediu sau din alte domenii;
- raționament științific și profesional;
- natura impactului asupra sistemelor ecologice (mărime, extindere, durată și reversibilitate);
- impactul asupra valorilor sociale și calității vieții;
- măsurile de limitare disponibile.

7.3.4. Descrierea impacturilor prognozate

Pentru descrierea impacturilor trebuie folosit un limbaj adecvat atât în ce privește

aparitia impactului cât și mărimea acestuia. Este bine să se evite termenii care pot da naștere la confuzii. De exemplu sintagma „va apărea impactul X” se va folosi ori de câte ori se știe cu certitudine acest lucru în timp ce sintagma „poate/e posibil/s-ar putea să apară impactul Y” va fi folosită doar în cazurile când există dubii și incertitudini cu privire la apariția impactului respectiv.

Mărimea impactului trebuie de asemenea exprimată în termeni de tipul următor:

- gradul, intensitatea sau cantitatea prin care se produce schimbarea unei anumite caracteristici a componentei mediului: imperceptibil/neglijabil, ușor, observabil, semnificativ;
- cât de extins va fi impactul: strict în jurul amplasamentului pe o rază de ..., local adică în zona amplasamentului pe o distanță de..., regional etc.;
- durata impactului: temporar, pe termen scurt, mediu sau lung.

7.3.5. Evitarea, limitarea și remedierea impactului

Acești termeni se referă la aplicarea practicilor de proiectare, executare și etapizare a proiectului menite să acționeze în sensul respectiv asupra efectelor ecologice, economice și socio-culturale adverse. La o extremă se situează cazul în care prognoza și evaluarea impactului relevă efecte adverse atât de importante încât singură măsură efectivă de limitare este aceea de abandonare a propunerii de

proiect. Situația mai des întâlnită este aceea când se pot aduce diverse modificări ale propunerii, astfel încât să se evite anumite impacturi. În alte cazuri nu este necesar să se evite impacturile complet, ci se pot utiliza metode de reducere a efectelor adverse. În timpul vieții proiectului, se pot produce pagube asupra anumitor componente ale mediului. Atunci când este posibil, aceste componente pot fi reabilitate sau remediate într-o anumită măsură. Dacă efectele nu se pot reduce, poate fi necesar să se compenseze impacturile adverse.

Măsurile de limitare a efectelor se pot identifica și pune în practică la orice etapă de planificare sau implementare a proiectului:

- măsurile identificate în etapa de planificare se pot include în proiectul activității;

- se poate planifica amplasamentul proiectului, astfel încât să se evite afectarea unor resurse sensibile (de ex., resursa de apă subterană);

- se poate eșalona realizarea proiectului pentru a reduce anumite efecte adverse (de ex., reducerea zgomotului în vecinătatea zonelor umede în timpul sezonului de împerechere a păsărilor de baltă);

- includerea în proiect a anumitor măsuri tehnice de limitare a efectelor negative (de ex., prevederea unui circuit închis de alimentare cu apă);

- dezvoltarea unor măsuri de limitare ca răspuns la impacturi specifice identificate în timpul procesului EIM și

adoptarea acestor măsuri în momentul implementării proiectului;

- dezvoltarea și implementarea unor măsuri care au fost identificate abia după ce proiectul a fost implementat/realizat;

- măsuri de limitare după încetarea activității pentru restaurarea amplasamentului sau refacerea resurselor afectate.

În timpul procesului EIM trebuie stabilite și proceduri de evaluare și monitorizare a eficienței măsurilor de limitare care fac parte din proiect.

7.3.6. Conținutul Raportului privind evaluarea impactului asupra mediului înconjurător

Activitatea de realizare a studiului de evaluare a impactului asupra mediului se finalizează prin elaborarea Raportului la studiul de evaluare care se înaintează autorității competente pentru protecția mediului.

Raportul trebuie să fie întocmit de o persoană juridică sau fizică independentă de titularul proiectului și care, conform legislației naționale, este necesar să fie atestată.

Conținutul-cadru al raportului la studiul de evaluare a impactului trebuie să conțină următoarele 10 capitole:

1. Informații generale
2. Procese tehnologice
3. Deșeuri
4. Impactul potential și măsuri de reducere
5. Analiza alternativelor
6. Monitorizarea

7. Situații de risc
8. Descrierea dificultăților
9. Rezumat fără caracter tehnic
10. Documente anexate.

Concluzii

1. Sunt prezentate noțiunea și elementele caracteristice ale procedurii evaluării impactului de mediu.

2. Este elucidată metodologia și fazele de desfășurare ale evaluării impactului de mediu.

3. Este prezentată evaluarea impactului pe factori de mediu (Metoda lui

Rojanschi).

4. Sunt prezentate metoda de evaluare a impactului prin calculul indicelui de poluare globală și indicată scara de calitate a mediului.

5. Sunt descrise etapele procedurii de evaluare a impactului asupra mediului și de analiză a calității raportului de evaluare a impactului asupra mediului conform ghidurilor metodologice aplicabile procedurii-cadru de evaluare a impactului asupra mediului.

Bibliografie:

1. www.scrbd.com/doc/187909784/Evaluarea-Impactului-de-Mediu=scrbd.
2. Rojanschi V., *Evaluarea impactului ecologic și auditul de mediu*, Ed. Tehnică, București, reeditare 2007
3. Rojanschi V., Braun F., Diaconu Gh., *Economia și protecția mediului*, Ed. Tribuna Economică, București, 2000.
4. Ordin nr. 863 din 26 septembrie 2002 privind aprobarea ghidurilor metodologice aplicabile etapelor procedurii-cadru de evaluare a impactului asupra mediului. Act emis de Ministerul apelor și protecției mediului. Monitorul oficial nr. 52 din 30 ianuarie 2003.

VALORIFICAREA ȘI PROTECȚIA RESURSELOR MINERALE UTILE ÎN PODIȘUL MOLDOVEI DE NORD

Victor CAPCELEA,
Valentin SOFRONI,
Universitatea de Stat din Tiraspol

Abstract: *The present article contains a study on reserves, recovery and protection of mineral resources in the Northern Moldavian Plateau. Also, the current situation in the field and measures for improvement are described.*

Keywords: *mineral resources, deposits, mining waste, recultivation.*

Resursele minerale utile au o mare importanță pentru economia națională, fiind utilizate în diverse domenii: în calitate de materie primă industrială, ca sursă de energie, ca materiale de construcție ș.a. [3].

Ținând cont de faptul că resurse minerale aparțin la resurse epuizabile, este necesar de valorificat rațional acest tip de resurse din limitele acestui teritoriu, fără a aduce mari prejudicii mediului înconjurător.

Scopul cercetărilor efectuate constă în aprecierea impactului antropic asupra valorificării și protecției resurselor minerale utile în Podișul Moldovei de Nord.

Materiale și metode

La elaborarea acestui referat științific s-a utilizat datele statistice privind Balanța rezervelor de substanțe minerale utile din perioada 1.01.1990-1.01.2015, preluate de la Agenția pentru Geologie și Resurse

Minerale a Republicii Moldova „AGRM” și Rapoartele de activitate ale Inspectoratului Ecologic de Stat „IES”. La baza delimitării teritoriului de studiu s-a utilizat harta regiunii geomorfologice a R.M. [2, p.15].

Cercetările întreprinse privind valorificarea și protecția resurselor minerale din teritoriul de studiu, a determinat utilizarea unei palete largi de metode, printre care se remarcă: metoda istorică, metoda cartografică, metoda prelucrării datelor statistice ș.a.

Rezultate și discuții

Conform datelor prezentate de Agenția pentru Geologie și Resurse Minerale (AGRM) [1] la începutul anului 2015 în regiune erau explorate și înregistrate de către organele de prospectare 68 de zăcăminte de substanțe minerale utile, inclusiv: 26 – exploatate, 2 – pregătite pentru exploatare și 40 – explorate (rezervă).

Tabelul 1. Rezervele de substanțeminerale utile din PodișulMoldovei de Nord (Agenția pentru Geologie și Resurse Minerale)

Nr. crt.	Substanțeleminerale utile, unitatea de măsură	Nr. de zăcă-minte	Rezervele categoriile A+B+C ₁	Zăcăminte exploatare		Nr. dezăcă-minte	Rezervele categoriile A+B+C ₁	Zăcăminteexploatare		Diferența rezerv. de categor. A+B+C ₁
				Numărul	Rezervele			Numărul	Rezervele	
				la 1.01.1990				la 1.01.2015		
1.	Calcare de tăiere, mii m ³	10	79186	5	57 975	11	85 546,3	7	56 451,32	+ 6 360,3
2.	Calcarepentru piatrăbrută, piatrăspartășivar, mii m ³	19	297 270	10	154 148	21	284 909,7	10	111 409,7	- 12 360,3
3.	Calcarepentru fațadă, mii m ³	1	2 262	1	2 262	1	2 243	-	-	- 19
4.	Materie primă pentru cărămidă și țiglă, mii m ³ Argile și argile nisipoase Nisipuri degresante	13	13 513	-	-	12	14 271	-	-	+ 758
		2	269			2	269	-	-	0
5.	Materie primă pentru heramzit, mii m ³ argile argilit	-	-	-	-	1	5 156	1	5 156	+ 5 156
		2	17452	1	6987	2	17 302,9	2	17 302,9	- 149,1
6.	Materie primă pentru in dustrasticlei, mii tone	1	14 686	-	-	1	14 686	-	-	0
7.	Nisipuri de formare, mii tone	2	10 665	1	3 362	2	9 976,8	2	9 976,8	-688,2
8.	Nisipuri și prundișpentru construcții, mii m ³	5	9095	2	1435	11	8509,1	3	5 525,1	-585,9
9.	Nisipuri pentru produs esilicioase, mii m ³	-	-	-	-	1	8 332	-	-	+ 8 332
10.	Ghips, mil. tone	2	51 715	1	26 701	2	37 635,3	1	12 621,3	-14 079,7
11.	Gresie, mii m ³	1	583	-	-	1	583	-	-	0

Comparativ cu datele de la 1.01.1990 numărul total de zăcăminte explorate și înregistrate pe teritoriul Podișului Moldovei de Nord a crescut în prezent cu 10 unități,

iar cele exploatare cu 5 unități (tab. 1). Distribuția teritorială pe tipuri de substanțe minerale utile în regiunea de studiu este prezentată în fig. 1.

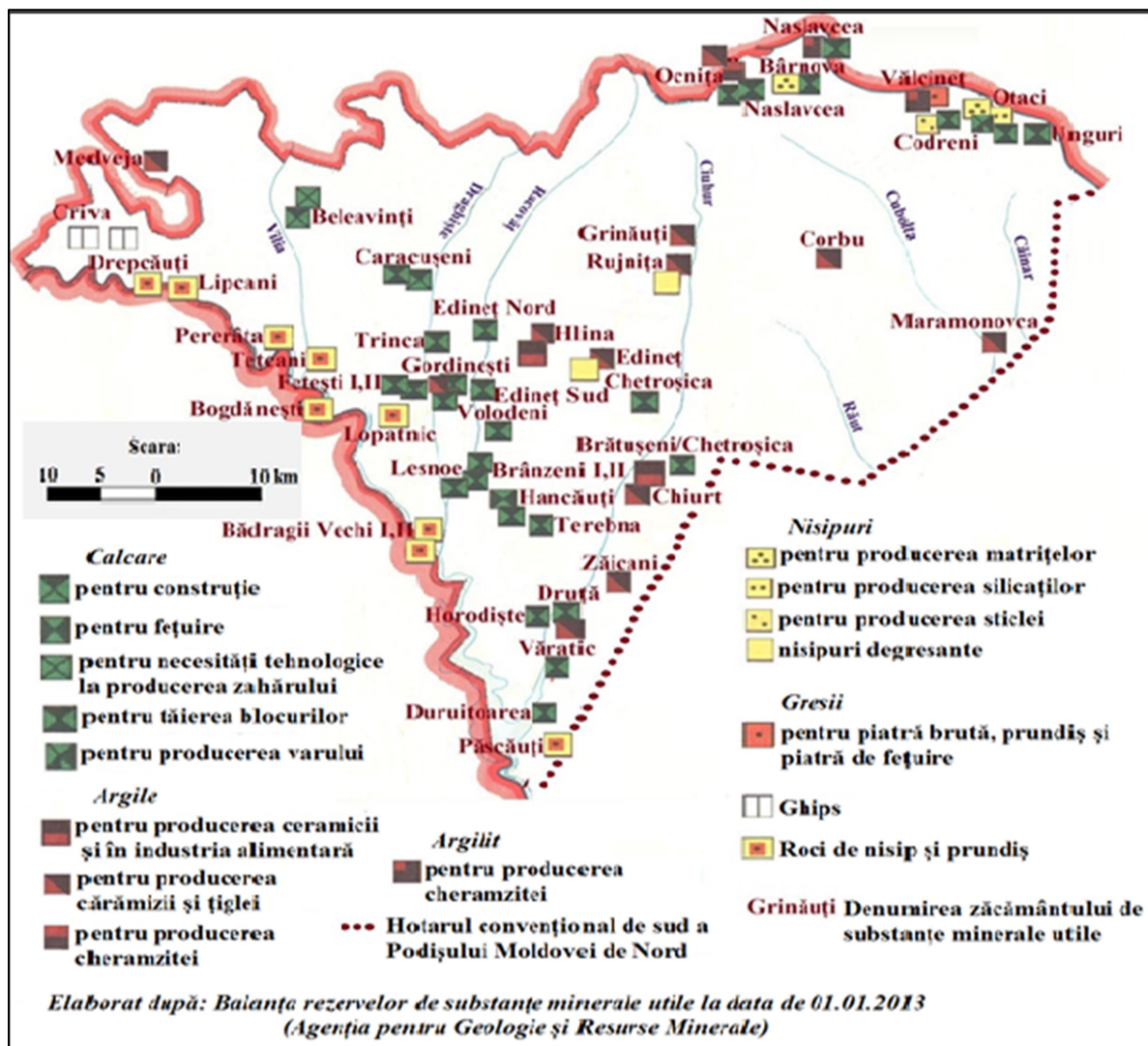

Fig. 1. Zăcăminte de substanțe minerale utile din Podișul Moldovei de Nord

Depozitele acestor zăcăminte sunt dispuse aproape de suprafața terestră, ceea ce favorizează exploatarea în cariere deschise. La începutul anului 2015 în regiunea studiată exploatări la zi se efectuau la 19 zăcăminte (cca 73,1 % din numărul total), iar în regim subteran (în mine) – doar 7 zăcăminte.

În rezultatul prelucrării și analizei datelor de la AGRM [1, 11] privind starea rezervelor de balanță (categoriile A+B+C₁) a substanțelor minerale utile în Podișul Moldovei de Nord conform situației la 1.01.1990 și 1.01.2015 am stabilit mari micșorări a rezervele de ghips și calcare pentru piatră brută, piatră spartă și var.

Conform aceluiași date am determinat că în această regiune se observă o creștere a rezervelor de nisipuri pentru produse silicioase și a calcarelor de tăiere, în legătură cu explorarea noilor zăcăminte (tab. 1).

În baza datelor prezentate de IES [5, 6, 7], am determinat suprafața totală a minelor și carierelor existente în Podișul Moldovei de Nord pe perioada anilor 1999-2014. Datele ce le-am supus prelucrării permit să constatăm că cele mai mari suprafețe sunt înregistrate în anii 2008 și 2009, când suprafața constituia cca. 423 ha., iar în anul 2014 suprafața lor era de 383,75 ha (fig. 2), s-au 0,11% din suprafața totală a regiunii.

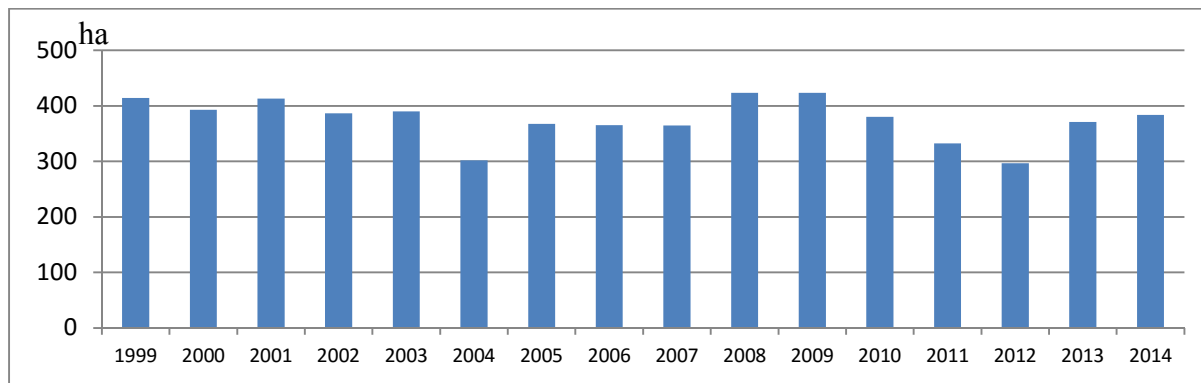

Fig. 2. Suprafața minelor și carierelor existente în Podișul Moldovei de Nord (ha)

Din resursele de substanțe minerale utile în Podișul Moldovei de Nord se exploatează zăcăminte de calcare (pentru construcție, piatră brută și spartă), ghips, nisipuri (de formare și pentru construcții) și argilit (materie primă pentru cheramzit).

Prelucrând datele de la AGRM [1, 9, 11] din perioada 1990-2014 cu privire la

volumul total de extracție a zăcămintelor minerale utile din limitele Podișul Moldovei de Nord am determinat că volumul de extracție a oscilat mult, dar în general s-a micșorat de peste 3,6 ori în 2014 comparativ cu 1990 (fig. 3).

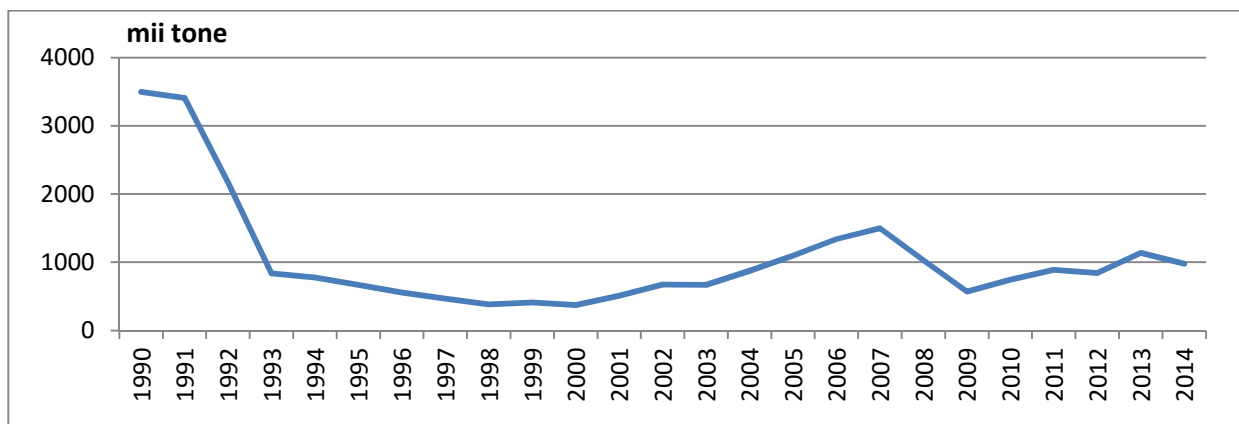

Fig. 3. Volumul total de extracție a zăcămintelor minerale utile nemetalifere în Podișul Moldovei de Nord

Aceleași date [1, 9, 11] prelucrate permit s-ă constatăm că până la mijlocul anilor 90 în podișul cercetat din volumul total de extracție a zăcămintelor minerale

utile predominau calcarele pentru piatră brută, piatră spartă și var, iar mai apoi fiind substituită până în prezent de extracția de ghips (fig. 4).

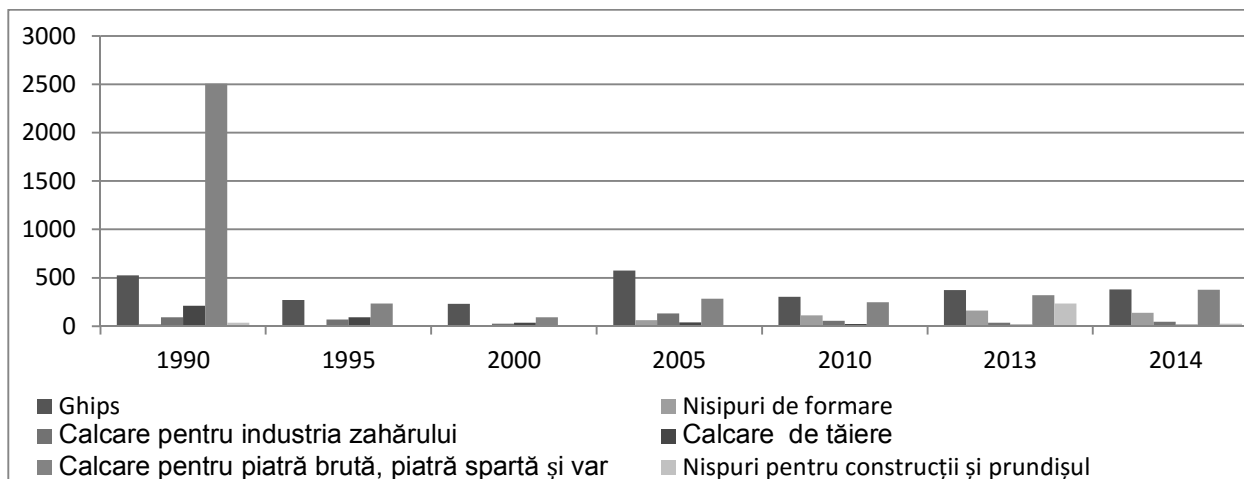

Fig. 4. Extracția zăcămintelor nemetalifere în Podișul Moldovei de Nord, mii tone

Resursele de ghips sunt amplasate în valea r. Prut în zăcămintele de la Criva și Drepcăuți, în prezent exploatarea produ-

cându-se doar în cel de la Criva de către ÎCS „Knauf-Ghips” S.R.L. [3]. Cariera de ghips de la Criva a fost deschisă în rezultatul

cercetărilor geologice de după al doilea război mondial [10], iar efectuarea proceselor de extragere s-a început prin anii 1953-1955 [8].

După datele publicate de A. Sorocean [12] la începutul anilor 70 a sec. XX grosimea straturilor de ghips în zăcământul de la Criva constituia 10-24 m, iar rezervele erau apreciate la 13 mil. m³.

O parte din ghipsul extras este utilizat la întreprinderile din republică (S.A. „Lafarge Cement (Moldova)” și Combinatul de ciment din or. Râbnia), dar cea mai mare parte a ghipsului extras se exportă peste hotare sub formă de piatră de ghips și pietriș de ghips (Bielorusia). În medie, în perioada anilor 1990-2014, s-au extras cca 398 mii tone de ghips anual. Zăcământul de ghips de la Drepcăuți, cu rezerve de balanță în volum de 25 mil. tone, se atribuie la categoriile A+B+C₁ se află în rezervă[1].

În afară de ghips, în limitele regiunii un rol important îl are și extracția unor varietăți de calcare care sunt utilizate ca piatră de construcție. Principalele zăcăminte de extracție a acestui tip de calcare sunt la Beleavinți (SA „Calcar”), Brânzeni-I (SA „Maconrut”), Duruitoarea (SRL „Magistrala-Nord”), Fetești-II (SRL „Cariera Nord”) și Vălcineț (IAMC „Tezeu-Lux”).

Piatra brută extrasă se utilizează ca material de construcție pentru fundamentul și pereții clădirilor, iar piatra spartă - în acoperirea drumurilor, în fabricarea articolelor de beton ș.a.

De asemenea o mare importanță o au zăcămintele de calcare de tăiere care se

utilizează ca piatră de construcție sau ca material de fațadă. Principalele zăcăminte de extracție a calcarelor de tăiere sunt: Volodeni (SA „Mina Cupcini), Ocnița (SA „Mina Cupcini”), Edineț sect. de Sud (SRL „Covilora - G.A”), Chetroșica (SA „Mina Cupcini”) și Druță (SRL „Vaslarix”).

În partea de nord-vest a țării noastre sunt foarte răspândite calcarele rifogene, care aflorează în văile r. Larga, Lopatinca, Draghiște și Racovăț [12].

Zăcământul de la Beleavinți dispune de un volum mai mare de rezerve, estimate la 63 mil.m³ (din categoriile B și C) [1]. De asemenea în regiune se mai extrag nisipuri de formare, nisipuri pentru construcții, prundiș și calcare de tăiere.

În regiunea Podișului Moldovei de Nord s-au depistat și unele manifestări de noi substanțe minerale nemetalifere, lângă satul Naslavcea (r-l Ocnița) au fost depistate resurse de fosforite în stratele de roci de vârstă proterozoică superioară (vendiană) și cretacice (cenomaniană). De asemenea în apropiere de satul Rudi (r-l Sorocea) s-au depistat cantități însemnate de heliu sub formă de gaz spontan și dizolvat, care până în prezent nu se valorifică [4].

În rezultatul valorificării subsolului, în regiune are loc procesul de epuizare a substanțelor minerale utile și continuarea formării pierderilor de extracție din cauza imperfecțiunii tehnicii de extracție și prelucrare.

După datele Agenției pentru Geologie și Resurse Minerale [1, 9, 11] am determinat că în perioada anilor 1990-2014 în urma

extracției zăcămintelor minerale utile, în teritoriu s-au format în total circa 2,2 mil.tone de deșeuri (fig. 5), ceea ce

constituie aproximativ 8,6% din volumul total de extracție.

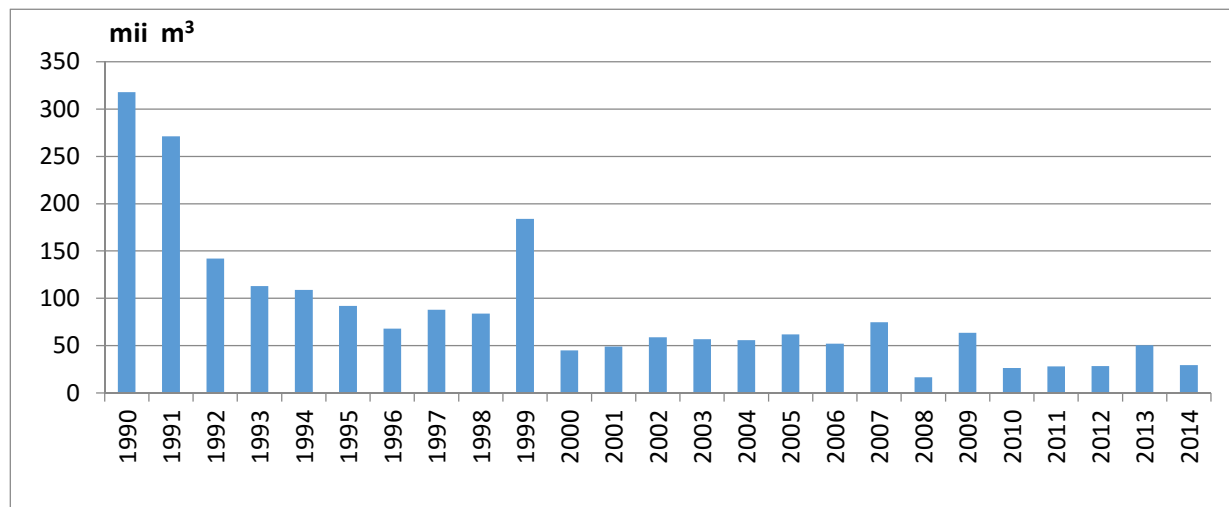

Fig. 5. Pierderile de materie primă minerală la procesul de extracție a zăcămintelor din Podișul Moldovei de Nord (mii m³)

Mihăilescu C. și coautorii [3] argumentează că cele mai mari pierderi de extracție a zăcămintelor de substanțe minerale utile sunt specifice la extracția calcarelor de tăiere, unde rezultă făina de calcar și roca sterilă, aceste deșeuri în deosebi cele stocate în carierele de calcar, determină poluarea solurilor, a apelor, afectează terenurile agricole, vegetația spontană etc.

O problemă pentru mediu în această regiune o reprezintă predominarea exploatării zăcămintelor prin metoda la zi, care este mai dăunătoare pentru mediul înconjurător, deoarece contribuie la distrugerea învelișului de sol, vegetației și

acumularea deșeurilor de extracție, care ulterior sunt răspândite de curenții de aer, torente de apă, producând dezechilibre în balanța ecologică.

Extracția în cariere mai contribuie la apariția de gunoiști neautorizate și nu în ultimul rând degradarea peisajelor naturale.

O altă problemă importantă din domeniul protecției subsolului o reprezintă și restabilirea terenurilor degradate prin industria extractivă, care poate fi realizată prin recultivarea sectoarelor de teren folosite sub excavații. În baza datelor prezentate de Inspectoratul Ecologic de Stat (IES) [5, 6, 7] am determinat că în perioada anilor 1999-2014 pe acest teritoriu

se observă o tendință ne semnificativă de creștere a suprafețelor de terenuri recultivate (fig. 6), recultivarea realizându-se în mod haotic la cca 33,3% din totalul suprafețelor cu zăcăminte exploatare, iar la

mai mult de jumătate (cca. 66,7%) nu s-au efectuat nici o recultivare. În 2014, pe teritoriul regiunii doar 4 întreprinderi miniere și-au planificat și realizat lucrări de recultivare pe o suprafață de cca. 40 ha.

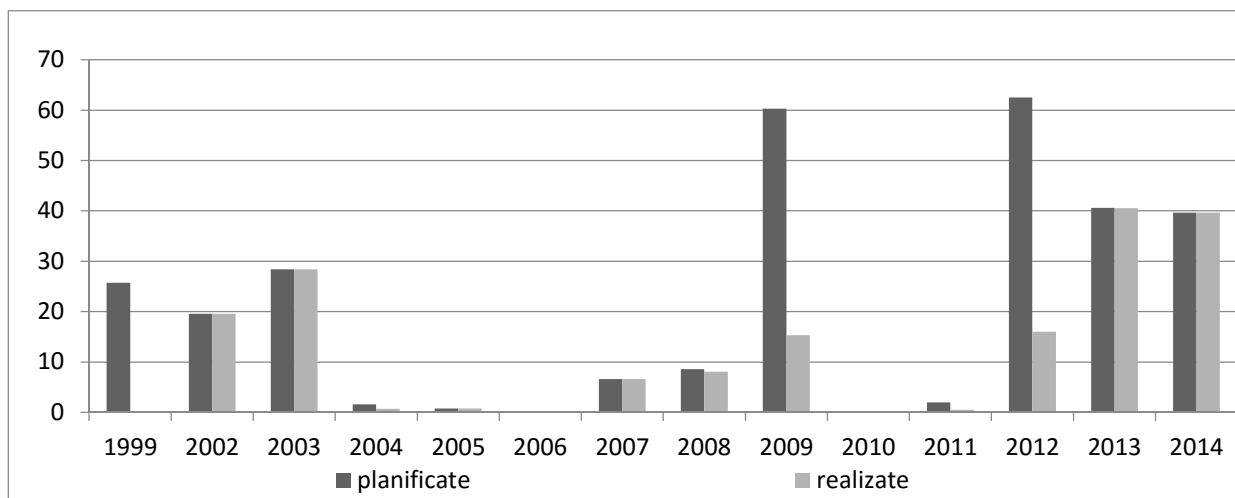

Fig. 6. Recultivarea sectoarelor de teren folosite sub excavații în Podișul Moldovei de Nord (ha)

Deci rămâne a fi îngrijorător faptul că la majoritatea întreprinderilor miniere nu se îndeplinesc planurile privind lucrările de recultivare a terenurilor afectate prin

excavații miniere, cu scopul de a reîntoarce aceste terenuri degradate în circuitul agricol, silvic, motivându-se în primul rând prin lipsa mijloacelor financiare.

Tabelul 2. Cariere ilicite amplasate în zonele de protecție a râurilor și a ariilor naturale protejate din Podișul Moldovei de Nord (anul 2014)

Locul amplasării carierei	Denumirea substanțelor minerale utile exploatare	Suprafața totală a carierei, ha	Amplasate în zona de protecție
Primăria Gordinești (r-ul Edineț)	calcar	2,0	- r. Racovăț - Rezervația peisagistică „La Castel”

Primăria Trinca (r-ul Edineț)	calcar	7,0	- Rezervațiapeisagistică „Fetești” - Monument al naturii „Defileul Trinca”
Primăria Badragii Vechi (r-ul Edineț)	nisip – prundiș	4,5	- r. Prut
Primăria Horodiște (r-ul Râșcani)	calcar	16,9	- r. Ciuhur

O altă problemă importantă în domeniul protecției resurselor minerale din regiunea se realizează cu încălcarea regulii de protecție a ariilor naturale protejate de stat și a zonei de protecție a râurilor.

Pe teritoriul regiunii cercetate conform ultimelor date ale IES [7] cele mai numeroase cariere care continua să activeze ilicit în zonele de protecție a râurilor și a ariilor naturale protejate sunt situate în Podișului Moldovei de Nord o constituie extracția ilicită (fără evidență și autorizație) a acestor resurse. Deseori extracțiile ilicite a resurselor minerale raionul Edineț (tab. 2).

Concluzii și recomandări

1. Subsolul regiunii este bogat în substanțe minerale utile pentru industria materialelor de construcție, iar după rezerve (categ. A+B+C₁), se evidențiază zăcămintele de calcar (pentru piatră brută, piatră spartă și var) cu rezerve apreciate de cca. 284 909,7 mii m³.

2. Datele statistice cu privire la dinamica volumului de extracție din perioada 1990-2014 confirmă micșorarea

volumului de extracție în ultimii ani, ca rezultat al crizei economice din domeniu.

3. În prezent se constată un proces de valorificare nerațională a zăcămintelor minerale utile din regiune, din cauza:

- formării pierderilor de materie primă minerală în procesul de extracție ca consecință a imperfecțiunii tehnicii de extracție și prelucrare;

- exploatarea predominant prin metoda la zi a zăcămintelor minerale, care contribuie la degradarea factorilor de mediu (aer, apa, sol) și a peisajelor;

- nerealizarea conform legislației de către agenții economici a recultivării sectoarelor de teren folosite sub excavații.

4. Pentru ameliorarea situației din domeniul minier în limitele acestei regiuni sunt necesare realizarea unor așa măsuri ca:

- impunerea agenților economici din domeniul minier de a realiza recultivarea terenurilor deteriorate prin excavații miniere, și întoarcerea acestor terenuri în circuitul agricol sau cel silvic;

- sistarea activității agenților economici din domeniul minier care activează fără licență sau cu licențe deja expirate;

- monitorizarea carierelor locale în scopul combaterii extragerii ilicite a resurselor minerale;
- stoparea și sancționarea comercializării ilicite a zăcămintelor minerale utile;
- utilizarea mijloacelor tehnice moderne la procesul de explorare a subsolului;

- modernizarea tehnicii de extracție și prelucrare a materiei prime minerale;
- interzicerea exploatărilor miniere în limitele ariilor naturale protejate de stat;
- extinderea utilizării deșeurilor de producție.

Bibliografie:

1. Agenția pentru Geologie și Resurse Minerale a Republicii Moldova. Balanța rezervelor de substanțe minerale utile la data de 01.01.2011, 01.01.2012, 1.01.2013, 1.01.2014.
2. Boboc N., Sârodov G. Enciclopedia Moldovei: Releful. Chișinău, 2010, p. 15.
3. Mihăilescu C. ș.a. Mediul geografic al Republicii Moldova. Vol. 1: Resursele naturale. Chișinău: Știința, 2006. 184 p.
4. Neaga V. Enciclopedia Moldovei: Structura geologică, Substanțe minerale utile, Caracteristica tehnico-geologică. Chișinău, 2009, p. 12-27.
5. Rapoarte privind calitatea factorilor de mediu și activitatea Agenției Teritoriale Ecologice: Edineț, Bălți și Soroca pe perioada anilor 1999-2002.
6. Rapoarte privind calitatea Agenției Ecologice Nord, pe perioada anilor 2003-2005.
7. Rapoarte privind calitatea factorilor de mediu și activitatea Inspecțiilor Ecologice: Briceni, Ocnița, Edineț, Dondușeni, Râșcani, Drochia și Soroca, pe perioada anilor 2006-2014.
8. Verina V. Tainele lumii subterane. Chișinău: Cartea Moldovenească, 1983. 100 p.
9. Государственное производственное объединение по геологоразведочным и топографо-геодезическим работам Республики Молдова „АГеоМ”. Сводные отчетные балансы запасов полезных ископаемых Республики Молдова: 1 января 1992 - 1 января 2010.
10. Кравчук, Ю. П., Верина, В. Н., Сухов И. М. Заповедники и памятники природы Молдавии. Кишинев: Штиинца, 1976. 312 с.
11. Производственное объединение по геологоразведочным работам „Молдавгеология”. Сводные отчетные балансы запасов полезных ископаемых Молдавской ССР на 1 января 1990 г., 1 января 1991 г.
12. Сорочан А. И. География промышленности строительных материалов северной зоны Молдавии и ее сырьевой базы. // Проблемы географии Молдавии. Вып. 5. Кишинев, 1970, с. 28-36.

ИННОВАЦИИ И КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТЬ ПРЕДПРИЯТИЙ УКРАИНЫ / INNOVATION DEVELOPMENT AND COMPETITIVENESS OF ENTERPRISES in UKRAINE: STRATEGIES AND MECHANISMS

Л.А. КОМАРОВА, д.т.н., проф., проректор

Государственного университета телекоммуникаций (г. Киев)

Е.Е. ГУДЗЬ, д.э.н., проф., заведующая кафедры

Государственного университета телекоммуникаций (г. Киев)

И.В. ПРИСЭКАРУ, докторанд, преподаватель экономического факультета, Университета
Политических и Экономических Европейских Знаний Константин Стере(г.Кишинэу)

Аннотация: В статье обобщены и охарактеризованы известные современные научные и практические подходы к обеспечению конкурентоспособности предприятий на основе активизации инновационного развития, выявлены проблемы и взаимосвязи повышения конкурентоспособности с развитием инновационных процессов, разработаны авторский подходы к обоснование стратегий и механизмов управления этими процессами в контексте инновационной сбалансированности в новых измерениях экономического пространства.

Ключевые слова: инновационное развитие, конкурентоспособность, прибыльность, эффективность, стратегии, механизмы, предприятие

Abstract: The article deals with modern concepts, as well as the theoretical and practical aspects and characterization of famous contemporary approaches to competitiveness and efficiency of enterprises. Substantiated the importance and role of innovation. Now Ukrainian companies are characterized by technological backwardness. in recent years, the growth of the innovation potential is observed mainly on the basis of extensive factors. Innovative activity of enterprises in the past five years did not exceed 7.1%. The volume of sales of innovative products amounted to only 3.3%. Enterprises finance innovation in the range of 10% of its profits. Discovered relationship competitiveness and efficiency of the development of innovative processes in the enterprise. The possibilities of managing these processes in the context of innovation balance. The proposed approach will systematize innovation convert, organize rational interaction of all internal elements of the system to ensure high efficiency and competitiveness of enterprises and quality products.

Keywords: innovative development, competitiveness, profitability, efficiency, strategies, mechanisms, the enterprises.

Постановка проблемы

Высокая динамика общественных потребностей, научно технического прогресса, интенсивность

конкуренции и другие факторы среды требуют от всех участников рынка активизации инновационных процессов. Инновационные преобразования, в

результате которых растут неопределенность и риск, в то же время расширяют спектр подходов к процессу обеспечения конкурентоспособности на инновационной основе. Инновации решают широкий спектр вопросов, которые рассчитаны на качественные изменения в деятельности предприятий. Исходя из этого, выбранная тема исследования в данной статье является особенно актуальной, поскольку недостатки в стратегиях и механизмах инновационного развития обуславливают экономический кризис и потерю конкурентоспособности и отсталость предприятий Украины.

Анализ последних исследований и публикаций. Рассмотрением проблем повышения конкурентоспособности предприятий на инновационной основе и поиском действенных стратегий и механизмов инновационной активности занималось много ученых. Рассмотрение указанной проблематики вызывает необходимость обращения к трудам Й. Шумпетера, К. Оппенлендера, П. Друкера, А. Анчишкин, Н. Кондратьева, М. Деягина, Х. Барнета, П. Друкера, Д. Кокурин, Ю. Яковец, а также целесообразность обзора и учета разработок Лин Ван Дер Вагена, Эт. Кристофера, Дж. Уокера, И. Енджейчика, А. Александровой, Н. Ботвиной, В. Гмыри, И. Зелиско, И. Зорина, Д. Исмаева, Т. Лепейко, К. Найта, Б. Санто, В. Онегиной, П. Саблука, П. Стецюка, Л. Федуловой, А.

Ястремской. Несмотря на значительный вклад ученых по изучению этой проблемы, за пределами современных исследований остались определения возможностей обеспечения конкурентоспособности предприятий с позиции инновационной сбалансированности, что выдвигает принципиально новые требования к стратегиям и механизмам инновационного развития и обозначает пространство для дальнейшего развертывания научных поисков и дискуссий.

Целью статьи является обобщение и характеристика известных современных научных и практических подходов, к обеспечению конкурентоспособности, на основе активизации инновационного развития предприятий Украины, а также выявление взаимосвязей повышения конкурентоспособности, с развитием инновационных процессов и разработка авторского подхода по обоснованию стратегий и механизмов управления этими процессами в контексте инновационной сбалансированности в новых измерениях экономического пространства.

Изложение основного материала. После ознакомления с программой деятельности нового правительства Украины создается впечатление, что все ожидания на спасение от экономического коллапса страны Кабинет Министров связывает с финансовой помощью извне.

В списке целей и задач членов

правительства много действительно безотлагательных и очень важных дел. Однако среди приоритетов государственной политики не значится развитие инновационной сферы и ее научного потенциала, играющих ключевую роль в экономическом подъеме и инвестиционной привлекательности экономик стран мира.

Мир не замедлит в своем развитии, чтобы дать предприятиям Украины возможность осмотреться и подумать. Сейчас предприятия Украины характеризуются технологической отсталостью. По показателям экономического развития Украина занимает: 69 место по индексу конкурентоспособного роста (Growth Competitiveness Index), 83 место из 99 стран по индексу технологического развития (Technology Index), 52 место из 134 – в сфере формирования факторов инновационного развития и 65 – по оснащенности современными технологиями.

Конкурентоспособность, преимущественно, определяют, как способность выдержать конкуренцию с аналогичными объектами на конкретном рынке. По убеждению Фатхутдинова Р. „система обеспечения конкурентоспособности является методом достижения конкурентоспособности“ [12]. Однако для рассмотрения проблем обеспечения конкурентоспособности и эффективности предприятий, такого

определения недостаточно. Ведь украинские предприятия часто производят конкурентоспособную продукцию неэффективными средствами, которые характеризуются высокими энерго-материалозатратами и трудоемкостью, низкой заработной платой, невысокими доходами. В настоящее время в Украине доминирующими являются производства третьего и четвертого технологических укладов (доля которых составляет около 80%), а пятого (6-8% общего объема производства по регионам) и шестого технологических укладов (1-3%) доли мизерные. Нерациональной также и структура товарного экспорта, в которой доля готовых изделий составляет 10-15%, доля сырья и полуфабрикатов – 85-90% (в мировом экспорте товаров готовые изделия занимают 77,5%, сырье и полуфабрикаты - только 12,5%) [3, с. 33]. В последние годы рост инновационного потенциала происходит на старых мощностях за счет преимущественно экстенсивных факторов, а это приводит к тому, что технологические новшества постепенно замещаются дешевой рабочей силой, что угрожает системным отрывом экономики предприятий Украины от передовых стран из-за несовместимости технологий, экономики и социальных условий. Большинство украинских предприятий, даже в будущем, окажутся неконкурентоспособными и неэффективными.

Основой современных экономических исследований эффективности считается ее определение, сформулированное представителями неоклассической экономической школы (В. Парето, Й. Шумпетером). Под эффективностью они понимали отношение затрат и результатов [14]. М.Х.Мескон, М. Альберт, Ф.Хедоури отмечали, что эффективность характеризуется соотношением между объемом производства продукции и необходимыми для ее изготовления ресурсами, то есть определяется как внутренний параметр функционирования предприятия, отражая эффективность использования ресурсов [2]. Труды Скотта Д. Синка базируются на выделении таких критериев эффективности деятельности предприятий, как действенность (effectiveness), экономичность (efficiency), качество (quality), доходность (profitability), производительность (productivity), качество трудовой жизни (quality of work life), инновационность (innovation) [5 с. 103-107].

Сейчас на обеспеченность конкурентоспособности и эффективности украинских предприятий влияет ряд тормозящих факторов, среди которых отметим следующие: [10 с.3]: недостаточность финансовых ресурсов и информации по внедрению новых технологий; низкий уровень спроса на инновационную продукцию; нежелание и слабая

восприимчивость предприятий к внедрению инноваций; низкий уровень инновационного потенциала предприятий; нехватка квалифицированного персонала; трудности в кластеризации, кооперации и интеграции с другими предприятиями; неразвитость института государственно-частного партнерства и тому подобное.

Аналитические данные свидетельствуют, что за последние годы (до 2014) наблюдалась положительная динамика размера прибыли украинских предприятий в абсолютном измерении. Так, в 2013 году валовая прибыль всех предприятий по сравнению с 2007 годом увеличилась на 48,08% [6]. В то же время, обеспечение конкурентоспособности и эффективности должно происходить на инновационной платформе, способствовать повышению результативности производства и стимулировать его развитие. Большинство украинских предприятий данному и важнейшему аспекту уделяют недостаточное внимание [1 с. 256].

Интересно, что инновационная активность предприятий за последние пять лет не превышала 7,1%, а объем реализованной инновационной продукции составил лишь 3,3% (всего 1,5% - реализовано за границу). В странах Большой семерки количество предприятий, внедряющих инновации составляет 70-80% [13, с. 22].

Несмотря на незначительные масштабы инновационной деятельности, положительное влияние внедренных инноваций на экономические показатели производства очевидны: более 90% предприятий, которые внедряли инновации, смогли получить прирост продукции, повысить ее конкурентоспособность и расширить рынки сбыта.

Высокие места в мировых рейтингах конкурентоспособности национальных экономик занимают лишь те страны, выдающиеся достижения которых основываются на инновационных факторах: Финляндия, Великобритания, Нидерланды, Сингапур, Япония, США, Южная Корея, Ирландия [4, с. 246]. В то же время, по количеству ученых и инженеров, работающих в области НИОКР, на миллион жителей Украина занимает первое место в мире (6761 человек), Япония – 5777, США – 3732. Однако это соотношение в Украине постоянно уменьшается, уменьшается и количество выполняемых ими разработок. Кроме того, доля принятых инновационных идей из всего их количества в Украине не превышает 20%, тогда как в Японии она составляет 68%, США – 52%, Швеции – 45%, Польше – 30%.

Самой распространенной причиной низкой инновационной активности предприятий часто называют отсутствие финансовых ресурсов для финансирования инноваций.

Предприятия, осуществляют финансирование инноваций в пределах 10% от получаемой прибыли. Интересно, что инновации на предприятиях осуществляются, преимущественно для обновления и диверсификации продуктов, увеличения доли рынка, сокращения издержек производства, снижения материальных затрат, обеспечения современных стандартов качества продукции и тому подобное.

Учитывая колебания курса гривны, финансирование исследований в Украине в 15-20 раз меньше, чем в среднем в Европейском союзе. Уровень финансирования исследований и разработок в абсолютных цифрах в Украине примерно в десять раз ниже, чем в Польше, в 100 раз ниже, чем в России, в 1000 раз ниже, чем в США. Средняя смета одной НИР в 2013 году составила 233 тыс. грн. (что при существующем курсе меньше, чем, в частности, годовая стипендия одного немецкого аспиранта). Доля общего объема финансирования НИР в ВВП составляла 0,77%. Бюджетное финансирование науки опустилось до отметки, ниже 0,25% ВВП, что является показателем слаборазвитых стран Африки (ориентир, определенный Лиссабонской стратегией для стран ЕС – 3%). Основные источники финансирования НИР в Украине распределяются между государственным бюджетом (более 48%), бизнесом

(30%) и иностранными донорами (около 22%) [9].

В противоположность мировой тенденции, когда страны, постоянно наращивая свой научно-инновационный потенциалы, улучшают в результате и инвестиционную привлекательность, Украина, наоборот, его теряет, снижая, соответственно, свою инвестиционную привлекательность. Как свидетельствуют исследования компании Battelle [15], мировые валовые расходы на научные исследования и разработки (R&D) в течение 2012–2013 гг. возросли на 2,7% (с 1517 млрд долл. по паритету покупательной способности, до 1558 млрд долл.). По сравнению с докризисным 2007 г., они возросли в 2013 г. на 38,6% (мировые валовые R&D расходы в 2007 г. составляли 1123,9 млрд долл.).

Мировыми лидерами по объемам R&D расходов в течение обозначенного периода были США, Китай и Япония. Характерно, что в пределах обозначенной триады высшими темпами росли R&D инвестиции Китая. Так, в течение 200–2013 гг. темп их роста составлял 147,5%, тогда как в США – 127,5%, Японии – 113,6%. На фоне этих стран украинские валовые инвестиции в инновационную сферу экономики весьма скромны – около трех миллиардов долларов. По показателю 2013 г., это в 150 раз меньше, чем в США. Принимая во внимание мировые тенденции, и учитывая взаимосвязь между научными

исследованиями и разработками с экономическим ростом, сложно объяснить неадекватное отношение к инновациям и науке в украинском обществе. По международным оценкам, одно рабочее место в R&D секторе экономики обеспечивает функционирование более двух рабочих мест в других ее сферах. В частности, по оценкам Battelle, в 2014 г. валовые расходы на научные исследования и разработки в размере 465 млрд долл. обеспечивают функционирование в США 2,7 млн рабочих мест в R&D секторе экономики и дополнительно поддержат функционирование в других секторах свыше шести миллионов рабочих мест.

Несмотря на очевидные положительные тенденции развития инновационной сферы в мире, украинская экономика демонстрирует противоположную закономерность. Феномен быстрого наукоемкого экономического роста пока что не срабатывает. Украина неустанно теряет свой инновационный и научный потенциалы. В расчете на 10 тыс. человек экономически активного населения численность исследователей в Украине в течение 2005–2011 гг. уменьшилась в 1,2 раза. По материалам Государственной службы статистики Украины, в противоположность мировой тенденции, в стране количество учреждений, осуществлявших научно-техническую деятельность, на протяжении 2005–2012 гг. уменьшалось. Если в 2005 г. их было

1510, то в 2012-м – 1208. Все это существенно усложняет переход украинской экономики к инновационной модели развития. Фактором, дополнительно усложняющим обозначенную проблему, являются масштабные изменения демографической ситуации в стране. Так, по исследованиям Всемирного банка (Доклад о мировом развитии, 2013), трудовые ресурсы Украины уменьшаются ежегодно приблизительно на 160 тыс. человек.

Новое качество мировой экономики заключается в том, что высокий уровень развития инновационной сферы может быть присущ не только высокоразвитым экономикам. И благодаря этому феномену страны, которые не входят в клуб высокоразвитых, имеют возможность войти в него именно благодаря наращиванию потенциала инновационной сферы и эффективности ее функционирования.

Механизм, обеспечивающий процессы развития определяется как составляющий механизма управления, и в соответствии с теорией управления должен объединять цели, критерии, факторы, методы управления [8, с. 208]. В условиях острой конкуренции и изменчивости ситуации на рынке „очень важно не только концентрировать внимание на внутреннем состоянии дел предприятия, но и выработать долгосрочную стратегию” [11]. Новые стратегии неизбежно требуют новых

знаний. 30 лет назад менеджеры овладевали одним навыком в год. Сегодня каждый день приносит им как минимум один новый навык. Завтра это будет происходить каждый час. „Тяжелые времена дают вам смелость мыслить о невероятном”, – утверждал президент Intel Энди Гроув. Невероятное ранее, становится возможным сегодня. И одно известно наверняка: важнейшие умения и ответы завтрашнего дня не опираются на умения и ответы дня сегодняшнего. Изменения происходили и происходят под действием трех факторов: технологии, институты и ценности (инструменты, правила и нормы).

Среди приоритетных направлений инновационной деятельности с точки зрения повышения конкурентоспособности украинских предприятий на современном мировом рынке также необходимо выделить: информационные технологии; телекоммуникации и связь; ресурсосберегающие технологии, новые материалы и источники энергии; повышение конкурентоспособности продукции машиностроения и радиоэлектроники, расширение их экспорта и занятие новых ниш мирового рынка; импортозамещение производства; переработка и хранение сельскохозяйственной продукции; охрана окружающей среды.

Проблема определения стратегий инновационного развития сосредоточена в том, что будущая

конкурентоспособность и успешность предприятий не определяется существующими условиями и регламентами. Таким образом, необходимо пересмотреть, что представляет ценность для бизнеса, а что нет. Так, Hewlett-Packard получает большую долю прибыли на товарах, которые год назад еще даже не выпускались. Microsoft: Windows '95 были запущены по всему миру за один день. Новая бизнес-реальность требует гораздо большей гибкости. IT-гуру Кевин Келли метко заметил: „Сейчас, богатство генерируется с помощью инноваций“. Инновации – это не просто вопрос технологий. Преимущественно технология – это лишь небольшая часть процесса. Технический прогресс не остановить. Одна яркая идея неизбежно влечет за собой другую. Технологии толкают нас вверх по пирамиде потребностей Маслоу. Они не спрашивают разрешения. За информационными технологиями приходят био- и нанотехнологии.

Инновационное развитие проявляет себя целеустремленным и необратимым в результате циклического перехода на качественно новый уровень. При этом, составляющая экономического развития, будучи многофакторным процессом, отражает эволюцию экономического механизма и изменение на этой основе экономических систем [7 с. 354], инновационное развитие проходит свои

этапы неравномерно, с имеющимися периодами роста и спада, количественных и качественных изменений в экономике, положительных, отрицательных тенденций. Выбор эффективной стратегии инновационного развития становится основой успеха. Только правильная стратегия безостановочного инновационного продвижения вперед дает шансы не только удержать, но и улучшить позиции всех предприятий.

Следует отметить, что подавляющее большинство идей новых товаров генерируется на основе потребностей рынка (75%), но и большинство их неудач вызывается именно рыночными факторами (75%). Успеха на рынке достигают около 65% инноваций, хотя лишь 10% их действительно есть новыми, а 20% только новыми версиями известных товаров.

Интересно, что целый ряд стран, которые имели и имеют значительно меньший инновационный потенциал чем Украина, развиваются гораздо быстрее, причем преимущественно на основе инноваций. В частности, Сингапур и Гонконг занимают значительные сегменты на рынке электронной техники. Сингапур – государство с населением в 4 миллиона человек и территорией не более Киева – экспортирует продукции на 110 млрд. долл. в год, что значительно больше России – крупнейшей по территории государства мира с населением около 150

млн. человек. Китай выходит на роль одного из мировых лидеров. Индия стремительно увеличивает свою долю на одном из самых перспективных и высокодоходных рынков – программных продуктов. Сегодня их доля составляет около 20%. Успех этих стран объясняется концентрацией усилий на наиболее перспективных направлениях с точки зрения перспектив развития НТП и мировой экономики.

Инновации обладают способностью быстро изменять целые сектора экономики и приносить огромные экономические, социальные и финансовые выгоды странам, которые создают для них благоприятную среду [16]. То есть для более эффективной реализации своих возможностей предприятия должны переходить от одиночного освоения внедрений инноваций к масштабному комплексному процессу генерирования и освоения нововведений, а именно, стать на путь инновационного развития.

Международные эксперты определяют 4 фактора низкой инновационной активности украинских предприятий: доминирующая доля традиционных отраслей, которые не являются научно интенсивными; высокая инфляция, колебание курса, высокие процентные ставки не создают благоприятного инвестиционного климата; существующие инструменты поддержки инноваций (инвестиционные

фонды, технопарки, бизнес-инкубаторы, центры трансфера технологий и т.п.) ограничены в финансовых возможностях; для банков более привлекательным является кредитование других видов предпринимательской деятельности [17]. Руководители предприятий серьезным препятствием считают слишком высокие риски и первоначальные затраты на инновации, неопределенный спрос на инновационную продукцию и наличие сильных конкурентов. Сейчас, „чтобы удержать конкурентоспособную позицию, все больше предприятий разрабатывают новые бизнес-модели, подкрепляя свои новшества стратегическим инструментарием” [18, с. 2].

Между тем, успешность предприятий Украины на международных рынках неотъемлемо связана с конкурентоспособностью экономики государства. Поэтому, сдерживающими факторами для ускоренного инновационного развития предприятий Украины мы считаем следующие: исключение из числа основных двигателей экономики передового образования, науки и инноваций (взамен происходит ориентация Украины на внешние заимствования, которые, к сожалению, не используются для инвестиций в новые технологии и средства производства, за времена независимости Украины ее внешние заимствования возросли более

чем в 17 раз, приближаясь сейчас к критическим значениям); неоднократные попытки реформировать национальную науку и образование оставались, и будут оставаться „косметическими“, поскольку никогда не носили целостного межотраслевого характера и не направлялись на инновационное развитие государства; несбалансированность структуры и объемов государственного заказа на подготовку кадров с потребностями рынка труда и с перспективными направлениями развития страны; слабая защита интеллектуальной собственности и умение эффективно управлять ею; между патентом и внедрением в Украине существует огромный разрыв; отсутствуют механизмы стимулирования и поощрения инновационной деятельности (наоборот, коммерциализации изобретений в Украине оказывается сопротивление через не ориентированную на инновационное развитие налоговую систему, противоречивое законодательство, рейдерство); мало зарубежных и национальных инвесторов высокотехнологичного бизнеса (они не идут в этот сектор, учитывая отсутствие механизмов инновационной деятельности, соответствующего законодательства и стабильности).

Образцовым примером инновационного развития экономики являются США. Нельзя не согласиться с мнением историка Джозефа Адлера

(Joseph Adler) о том, что успешность развития и международное лидерство большинства секторов экономики США, в том числе в технологических и военных сферах, во многом были обеспечены как американскими изобретателями и новаторами, так и за счет привлечения умов со всего мира. Вряд ли кому-то не известна роль высокотехнологичных компаний, в том числе находящихся в Силиконовой долине, в развитии экономики США. Более существенно отметить очевидную взаимосвязь развития экономики и законодательно-правовой базы США, обеспечивающей привлекательные условия каждому члену общества для интеллектуальной самореализации, за счет чего государство эффективно использует интеллектуальный потенциал всего общества. В числе таких условий: качественное образование и использование организационных форм инновационной деятельности в учебных заведениях США, развитые информационные инфраструктуры, бизнес-инкубаторы, трансфер технологий, налоговые льготы и целевые кредиты, простота ведения бизнеса, конкуренция и высокий спрос на инновации и т.д. Может ли Украина конкурировать, например, с США, имеющими высокий технический уровень промышленности, или с Израилем, имеющим уникальную систему сельского хозяйства? Сегодня не может и не сможет завтра, если Украина

не предпримет адекватных мер для реализации модели инновационного развития экономики государства.

Что же нужно изменить в стране, чтобы она начала двигаться по пути инновационного развития? По нашему мнению, необходимы следующие шаги: учредить действенную государственную политику, направленную на приоритетное научно-технологическое развитие (до сих пор такая политика только декларировалась); создать управляемую инновационную модель развития государства по направлениям, соответствующим природным и человеческим ресурсам страны, геополитическому состоянию и географическому положению Украины; осуществить комплекс мероприятий, направленных на повышение конкурентоспособности национальной науки и образования; завершить формирование единого законодательного поля инновационной деятельности путем внесения дополнений в несколько десятков принятых ранее законов и различных ведомственных документов и их взаимного согласования; обеспечить инновационное развитие одновременно в главных индустриально и научно развитых регионах Украины.

Но, надеясь на лучшее, хочется исходить из того, что украинская власть глубоко задумается в свете осуществления реформ развития экономики, которые от нее ждет не

только украинский народ, но и многие государства, поддерживающие Украину в ее демократических преобразованиях. Инновационное развитие экономики Украины требует внесения соразмерных изменений в законодательно-правовую базу государства, учитывающих как собственные ошибки, так и опыт такого развития в других странах, а также опирающихся на использование интеллектуального потенциала и иницилирующих заинтересованность в этом развитии всего украинского народа.

В качестве основных направлений деятельности государства в системе поддержки реализации достижений НТП на предприятиях нужно выделить, прежде всего, следующие: развитие системы страхования инновационных проектов; развитие информационной системы о передовых технологиях и состоянии их рынков; реализацию венчурных проектов; квалифицированный инжиниринг, консалтинг и аудит; стимулирование предприятий к проведению глобальной стратегии относительно перспектив развития, повышения эффективности, конкурентоспособности и расширения экспорта; постоянное развитие и совершенствование инфраструктуры – телекоммуникаций, связи, образования, транспорта, здравоохранения и науки.

Выводы. Цена перехода украинского народа на демократические ценности оказалась невероятно велика. Этот переход еще не окончателен и требует

напряженных усилий всего общества для очистки от ржавчины коррупции, тотальной безответственности. Полной перезагрузке подлежат государственная власть и все ее коррумпированные органы. Украина, имея соответствующие инновационную сферу и научный потенциал, должна постоянно их наращивать. Речь идет о катастрофическом состоянии украинской науки, образовании, инновационном развитии отраслей, от которых зависит будущее всей страны – пойдём ли мы путем банановых республик и полной зависимости от развитых стран или же станем равными среди равных? Будущие инновации невозможно предсказать. Инновационный подход от

повседневной деятельности отличается стремлением достичь поставленных целей и подбором наиболее оптимальных сценариев и умением переходить от одного сценария развития к следующему в наиболее благоприятный момент. Использование предложенного подхода по обеспечению конкурентоспособности предприятий Украины на инновационной платформе позволит направлять деятельность предприятий в направлении стратегически определенной модели инновационного развития, систематизировать инновационные преобразования, организовать рациональную взаимодействие всех внутренних элементов системы, обеспечивая конкурентоспособность товаров и услуг.

Библиографія:

1. Афанасьев М.В., Гончаров А.Б. Економіка підприємства: Навчально-методичний посібник для самост. Вивчення дисципліни / За редакцією проф. М.В. Афанасьєва. Х.: ВД „ІНЖЕК”, 2005. – 410 с.
2. Дарміць Р. З. Взаємозв'язок результативності та економічної ефективності в системі менеджменту підприємства [Електронний ресурс] / Р. З.
3. Економічна криза в Україні: виміри, ризики, перспективи : [аналітична доповідь] / [за ред.Я. А. Жаліла]. – К. : НІСД, 2009. – 52 с.
4. Івченко В. Становлення та розвиток національної інноваційної системи України як передумови побудови конкурентноспроможної економіки держави / В. Івченко // Стратегія розвитку України. – 2007. – № 1/2. – С. 246-252.
5. Олексюк О.І., Дзюбенко Н.І. Прибутковість в управлінні результативністю діяльності сучасних компаній// Фінанси України. – 2006, № 12. – С. 101-112.
6. Осауленко О.Г. Україна у цифрах 2014: Статистичний збірник. - К. Державна служба статистики України, 2015. – 257с.
7. Осецький В. Л. Інвестиції та інновації: проблеми теорії і практики: монографія / В. Л. Осецький. – К. : ІАЕ УААН, 2003. – 412 с.

8. Сизоненко О. А. Формування механізму забезпечення сталого розвитку в системі управління металургійним підприємством / О. А. Сизоненко // Держава та регіони. – 2008. – № 4. – С. 207–210.
9. Статистичний збірник „Наукова та інноваційна діяльність в Україні” Архів Дежкомстату – 2014 рік
10. Трефилова И.Н. Развитие потенциала малого предпринимательства в условиях модернизации хозяйственной системы: автореф. ... канд. экон. наук: 08.00.05. – СПб, 2012 – с.3
11. Управління сучасним готельним комплексом: Навч. посіб. / під ред. члена-кор. НАН України, д.е.н., проф. Дорогунцова С.І. – К.: Ліра-К, 2005. – 520 с.
12. Фатхутдинов Р.А. Управление конкурентоспособностью организации. Учебное пособие. – М.: Издательство „Эксмо”, 2004. – С. 201-202.
13. Шнипко О. Інноваційне становище України: Проблеми та перспективи / О. Шнипко // Вісник Національного банку України. – 2008. – № 2. – С. 22-24.
14. Якимчук Т. В. Соціально-економічна ефективність підприємства та її значення в сучасних умовах [Електронний ресурс] / Т. В. Якимчук – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_gum/Vzhdtu_econ/2011_2_2/41.pdf.
15. Global R&D funding forecast, 2014.: http://www.battelle.org/docs/tpp/2014_global_rd_funding_forecast.pdf
16. http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/themes/15_research_development.pdf
17. <http://erawatch.jrc.ec.europa.eu/erawatch/opencms/information/count..>
18. Jay L. Abraham MetaMorphic Innovation: a Power Tool for Breakthrough Performance [Електронний ресурс] / Jay L. Abraham, Daniel J. Knight // Strategy & Leadership. – 2000 – V. 28 – Режим доступу : http://www.ergen.gr/files/Metamorphic_Innovation.pdf

INFLUENȚA STRESULUI EDUCAȚIONAL ASUPRAPERFORMANȚELOR
COGNITIVE ALE STUDENȚILOR / OCCUPATIONAL STRESS ON
COGNITIVE PERFORMANCE INFLUENCE OF STUDENTS /
ВЛИЯНИЕ ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО СТРЕССА НА КОГНИТИВНУЮ
ПРОИЗВОДИТЕЛЬНОСТЬ СТУДЕНТОВ

Prof. univ. dr. hab. Aurelia CRIVOI,
Conf. univ. dr. Valentin AȘEVȘCHI,
Conf. univ. dr. Lidia COJOCARI,
Conf. univ. dr. Iurie BACALOV,
Cercet. șt. sup. dr. Elena CHIRIȚA,
Masterand Ana ILIEȘ,
Drd. Irina BACALOV,
Universitatea de Stat din Moldova

Abstract: *Over use information in the educational process, the emergence of states of emotional stress caused by the scarcity of time, their incapacities, may experience a negative effect on the success, health. All this diminishes the effectiveness of the educational process, which prompts edus to evaluate some psychophysiological indices to students in times of stress.*

Keywords: *stress, physical effort, mental effort, health, rest, tension.*

Cuvinte cheie: *stres, efort fizic, efort intelectual, sănătate, odihnă, tensiune.*

Ключевые слова: *стресс, физическое усилие, умственное усилие, здоровье, отдых, напряженность.*

Stresele este un fenomen psihosocial complex ce decurge din confruntarea persoanei cu cerințe, situații, care sunt percepute ca fiind dificile, dureroase sau de mare importanță pentru persoana respectivă. Termenul de stres educațional ca fiind o stare de tensiune, de încordare și de disconfort, determinată de agenții afectogeni, cu semnificație negativă, de frustrarea sau deprimarea unor stări de motivație (trebuințe, dorințe, aspirații), de dificultatea sau de imposibilitatea rezolvării unor

probleme. Stresul are o importantă componentă subiectivă, în sensul că ceea ce este provocator, facil sau chiar relaxant pentru o persoană, pentru o alta poate deveni amenințător sau imposibil de realizat, specific procesului de instruire. Diferențele individuale în ceea ce privește răspunsul la stres sunt datorate atât componentei genetice, cât și experiențelor de viață diferite[5].

Omul este o ființă culturală, adică posedă o trăsătură deosebită – educați-

bilitatea. Procesul educațional are tangențe cu câteva domenii ale științei: psihologie, pedagogie și biomedicină. Omul modern este în permanență supus procesului educativ. Scopul educațional constă în formarea unei personalități complete, armonioase, flexibile evenimentelor vieții. Omul „consumă” aproximativ o treime din viață pentru a deveni matur. El se maturizează biologic și psihologic, obținând un fundament al educației.

Modificarea sistemului de instruire în instituțiile universitare a mărit influența multor factori asupra capacității de muncă și stării de sănătate a studenților. Pe parcursul anului de studiu capacitatea de muncă a studenților se modifică sub influența multitudinii de factori: calitatea predării, capacitățile individuale ale studenților, organizarea regimului de muncă, alternarea muncii cu odihna, durata somnului, organizarea alimentației. O influență mare asupra capacității de muncă intelectuală îi revine stării activității sistemului nervos central, în deosebi excitației emoționale. O lecție saturată emoțional activează atenția, este mai puțin obositoare, chiar dacă materialul este mai dificil. Emoțiile pozitive - sunt una din mijloacele fiziologice de sporire a capacității de muncă a creierului [3].

În ultimii ani în învățământul universitar au avut loc un șir de modificări a procesului instructiv-educativ: s-a elaborat un nou program curricular în conformitate cu cerințele societății, progresului tehnico-științific; materialul

este expus la un nivel mai înalt, s-a intensificat timpul de învățare, s-a inclus sistemul de computere, s-au revăzut valorile educației și orientării profesionale. Modificările întreprinse în procesul instructiv-educativ au determinat intensificarea activității intelectuale la studenți, și respectiv, a crescut sarcina asupra sistemului nervos, diferitor analizatori vizual și auditiv. Cercetările stării funcționale a stării organismului studenților, instruirii după noile programe, demonstrează că oboseala este legată, în principal, cu durata și volumul orelor, de asemenea, și cu complexitatea materialului propus pentru studiu.

Sursa fundamentală a oboselii fiziologice, naturale este activitatea de muncă fizică și intelectuală. Relația este directă, deoarece oboseala constituie un fenomen normal, care apare la orice om sănătos, în linii generale, ea se exprimă prin reducerea capacității funcționale a organismului uman în urma muncii de o anumită durată, variabilă în raport cu caracterul activității. Evidențierea, prevenirea, întârzierea apariției oboselii, a surmenajului, stresului, cuprind intervenții asupra factorilor fizici și psihosomatici. Odată cu creșterea preponderenței muncii intelectuale s-a constatat o sporire vădită a oboselii neuropsihice. Numai organizarea corectă a procesului instructiv va facilita acumularea cunoștințelor, dezvoltarea studenților și fortificarea sănătății lor[6].

Activitatea intelectuală, legată de procesul de instruire, se atribuie celor mai

grele însărcinări pentru studenți. Suprasolicitarea informațională în cadrul procesului instructiv-educativ, necorespunderea calității ei și posibilităților individuale a studentului, apariția stărilor stres-emoționale, determinate de deficitul de timp, incapacitățile proprii, pot manifesta un efect negativ asupra reușitei, stării sănătății. Toate acestea în cele din urmă considerabil diminuează eficiența procesului instructiv-educativ, ceea ce ne-a determinat să evaluăm unii indici psihofiziologici la studenți aflați în perioada de stres. Studiarea ciclicității capacității de muncă la un grup de studenți în decursul săptămânii a demonstrat, că pe măsura ce se apropie lucrările de control, seminarele, lecțiile mai complicate tot mai mulți studenți se simt mai oboșiți în prima zi a săptămânii – luni. Această oboseală dispare imediat după ce se termină lucrările de control sau se susțin colocviile.

Problema corelațiilor endocrine, neuronale, metabolice în procesul de studiu multiintermediar, suprasolicitării informaționale la studenți formării intensive sociale a personalității este extrem de actuală, deoarece soluționarea ei ar permite ameliorarea adaptării organismului în creștere și dezvoltare în condițiile moderne de progres tehnico-științific, perfecționarea metodelor de predare și învățare, sporirea potențialului rezervelor funcționale ale organismului și prevenirea surmenajului, stărilor patologice. Studenția poate fi o perioadă foarte stresantă. Prin însușirea metodologiei de identificare a factorilor de stres și prin

dezvoltarea strategiilor de a rezolva problemele specifice acestei perioade, viața de student poate deveni mult mai ușoară.

Factori de stres la studenți: a) stresul are impact negativ asupra sistemului imunitar al studenților și astfel ei se îmbolnăvesc mai frecvent; b) 75-90% din vizitele la medicul de familie au la bază simptome cauzate de stress; c) principalele 5 motive de stres în perioada de studenție sunt: presiunea de grup, competiția, separarea de familie, libertatea și alegerea unei profesii; d) stresul începe încă din timpul procesului de admitere, când viitorul student este nevoit să completeze formulare, să aleagă bine universitatea; e) începerea cursurilor introduce noi factori de stres. S-ar putea ca studentul să lucreze sau să desfășoare activități extrașcolare, fiind astfel nevoit să găsească echilibrul necesar între aceste activități și temele de studiu. Ar putea exista probleme de convietuire cu colegul/ii de cameră, examene, colocvii; j) stresul poate cauza oboseală, refluxuri acide, cădere de păr și multe alte probleme [8].

Considerăm că în perioadele stresului emoțional, intelectual și fizic intervin anumite modificări asupra performanțelor cognitive ale studenților. Studiul influenței stresului educațional asupra parametrilor psihofiziologici a fost efectuat sub forma unor chestionare de cercetare psihoemoțională individuală a studenților Facultății Biologie și Pedologie și a înregistrării parametrilor fiziologici în laboratorul Ecofiziologie Umană și Animală. Investițiile au fost efectuate pe un lot de 188

studenți, deoarece performanțele intelectuale, emoționale, fizice în zilele critice sunt diminuate, comportamentul este imprezvizibil am convenit să distribuim studenții incluși în investigații în două loturi: *lotul I* - au fost studiați studenții în condiții relativ confortogene - luna septembrie-octombrie (108 studenți) și *lotul II* - studenții în condițiile stresului emoțional și, respectiv, să descriem indicii evaluați (80 studenți).

Rezultate și discuții:

Atenția nu este de fapt un proces de cunoaștere, dar caracterizează condițiile de desfășurare a proceselor de cunoaștere. Ea este o funcție prin care se modulează tonusul nervos, necesar pentru desfășurarea celorlalte procese și structuri psihice. Prezența ei asigură o bună receptare senzorială și perceptivă a stimulilor, înțelegerea mai profundă a ideilor, o memorare mai trainică și mai fidelă, selectarea și exersarea mai adecvată a priceperilor și deprinderilor. În pofida variatelor sale forme de manifestare, atenția pune în evidență câteva trăsături comune: volumul, concentrarea, stabilitatea, distributivitatea, mobilitatea. Stabilitatea - este atragerea atenției asupra unui obiect. Distribuția - capacitatea unui individ de a se concentra în același timp asupra mai multor obiecte, ceea ce permite de a efectua concomitent mai multe activități [9].

Asupra memoriei, atenției și capacității de lucru au influență bioritmurile umane. Este cunoscut, că în decursul zilei suferă modificări toate funcțiile organismului uman: pulsul, temperatura, secre-

ția endocrină. De rând cu acestea pe parcursul zilei se modifică și capacitatea de activitate umană și a encefalului. Particularitățile atenției și memoriei au fost studiate în condiții relativ confortogene - luna septembrie-octombrie și în condițiile stresului emoțional în lunile decembrie și mai (în perioada susținerii probelor de evaluare).

Evaluarea atenției s-a efectuat după testul Burdon și s-au analizat așa indici ca concentrarea atenției, stabilitatea atenției și viteza de prelucrare a informației. În condiții obișnuite de activitate la studenții s-a înregistrat concentrarea atenției în mediu de $0,83 \pm 0,05$, iar la studenții în condițiile stresului emoțional - de $0,75 \pm 0,04$. Stabilitatea atenției care reflectă capacitatea unui individ de a atrage atenția asupra unui obiect la studenții în condiții obișnuite de activitate s-a estimat de $186,39 \pm 14,4$, iar la studenții în condițiile stresului emoțional - de $152,84 \pm 16,75$. Viteza de prelucrare a informației respectiv s-a înregistrat de $44,33 \pm 2,68$ și $37,16 \pm 1,88$.

Prin urmare, în condițiile obișnute de activitate indicii atenției la reprezentanții lotului II - s-au estimat mai diminuați (concentrarea atenției mai diminuată cu 9,63%; stabilitatea atenției mai diminuată cu 17,99% și viteza de prelucrare a informației mai diminuată cu 16,17%) decât la reprezentanții lotului I. Diferențele estimate considerăm că sunt determinate de randamentul variat al productivității intelectuale al studenților precum și de statutul psihoemoțional.

Tabelul 1.*Particularitățile atenției și memoriei la studenți în condiții obișnuite de activitate și de stres emoțional.*

	<i>Indicii</i>	<i>Minutul</i>					<i>Media</i>	<i>Memoria de scurtă durată</i>
		<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>		
<i>lotul I</i>	K	0,91 ±0,06	0,87 ±0,05	0,82 ±0,02	0,79 ±0,07	0,76 ±0,04	0,83 ±0,05	6,9±0,3
	S	175,5 ±15,3	196,5 ±15,5	195,47 ±14,2	185,4 ±13,7	179,08 ±11,9	186,39 ±14,4	
	V	42,7 ±3,8	43,46 ±2,6	44,52 ±2,56	46,17 ±2,36	44,8 ±2,12	44,33 ±2,68	
<i>lotul II</i>	K	0,82 ±0,04	0,77 ±0,03	0,73 ±0,06	0,72 ±0,02	0,7 ±0,04	0,75 ±0,04	6,1±0,5
	S	164,6 ±18,07	159,9 ±18,2	146,4 ±17,2	171,6 ±15,7	121,7 ±14,6	152,84 ±16,75	
	V	40,5 ±1,8	36,4 ±2,0	34,7 ±1,9	36,4 ±2,1	37,8 ±1,6	37,16 ±1,88	

După cum putem observa din tabelul 1, la studenții în condițiile stresului emoțional s-a estimat o diminuare neînsemnată a performanțelor concentrării atenției, vitezei de analiză, sinteză. De rând cu modificările cantitative s-au estimat și o serie de modificări calitative, privind scăderea capacității creatoare, oscilații ale atenției, confundarea unor semne și altele pe parcursul a celor 5 minute de realizare a probei. Simptomele subiective ale oboselii

fiind dominate de apariția unor senzații de slăbiciune, încordare, scăderea interesului și dorința de a întrerupe activitatea, cefalee, dureri în globii oculari.

Coeficientul stabilității atenției (S), ce reflectă capacitatea de muncă precum și viteza de prelucrare a informației (V) au înregistrat la reprezentanții lotului I valori mai sporite în mediu cu 7,5% și respectiv cu 10,64% comparativ cu condițiile confortogene. Dacă stabilitatea atenției la reprezen-

tanții lotului I oscilează în limite mici pe tot parcursul realizării probei, atunci la reprezentanții lotului II s-a constatat o asimetrie a atenției mult mai exprimată, ce atestă creșterea oboselii și diminuarea potențialului de lucru. Considerăm că acești indici sunt influențați și de randamentul bioritmului intelectual și starea emoțională a indivizilor, deoarece pe parcursul realizării probelor indivizii reprezentanții lotului II erau mai neliniștiți, mai frecvent au confundat semnele etc.

Ținem să menționăm că viteza de prelucrare a informației (tab.1) de asemenea a înregistrat o tendință spre diminuare mai ales la elevii lotului II, fiind în mediu de $36,48 \pm 3,93$ ce reflectă o creștere a oboselii, manifestată prin cefalee, dureri în globii oculari etc. Reprezentanții lotului I au exteriorizat o viteză de prelucrare a informației chiar și în minutul 5 destul de înaltă - $46,43 \pm 3,36$. Acești indivizi mai rapid se includ în activitate, îmbunătățindu-și calitatea muncii intelectuale. La persoanele lotului I acest indice s-a înregistrat sporit atât la începutul testării, cât și la finele ei. Deci, persoanele aflate în condiții confortogene se includ în activitate mai rapid, astfel îmbunătățindu-și calitatea efectuării probei propuse și au comis un număr minim de greșeli.

Memoria este unul dintre procesele psihice de bază care face posibilă fixarea, conservarea, recunoașterea și reproducerea informațiilor și trăirilor umane, ceea ce ne-a determinat să studiem particularitățile de memorare la studenți. Derularea proceselor

memorative este în dependență de starea generală a organismului, particularitățile etatice și individuale, de natura și forma informației prezentate, condițiile de activitate. Procesele memorării sunt indisolubil legate de multe structuri ale creierului. În procesele de memorare ca participanți activi s-au evidențiat lobul parietal, hipocampusul, amigdala și structurile legate, cerebelul și scoarța cerebrală, nucleii specifici și nespecifici ai talamusului[1].

Memoria de scurtă durată este în legătură cu conștientul actual, adică cu aceea ce este important la moment pentru individ. Dacă individul la moment are lucruri mai importante, decât mecanică, însușirea unor rânduri de cifre fără nici un sens, atunci rezultatele pot fi destul de joase. Potențialul intelectual al studenților într-un anumit mod este determinat de procesele memorative, de aceea este important cunoașterea particularităților lor. Stocarea informației prezentate pentru memorare are loc în mod diferit, se manifestă în funcție de natura ei și se află în dependență de procesele emotive [2].

Pentru realizarea obiectivelor investigațiilor a fost folosită metoda testării memoriei de scurtă durată după metoda descrisă de R. Rimskaia și S. Rimski (2006). Studiul s-a realizat la prezentarea informației vizuale (tabele de cifre) în condiții relativ confortogene și stres educațional. Evaluând rezultatele memoriei de scurtă durată în condiții obișnuite de activitate la studenții lotului I s-a estimat de $6,9 \pm 0,35$ unități, iar la reprezentanții lotului

II - de $6,1 \pm 0,5$ unități. Performanțele memorative exteriorizate sunt în limitele valorilor medii atât la studenții lotului I cât și la reprezentanții lotului II din cauza activării mecanismelor de apărare ale encefalului, care s-a estimat prin comportamentul studenților în timpul efectuării testului – și anume unii din ei se uitau pe geam, legănau picioarele. Aceasta nu este întâmplător, deoarece memoria de scurtă durată servește pentru selectarea informației utile și debarasarea de cea inutilă, adică ea are rol de filtru.

Deci, s-a estimat o diminuare neînsemnată a performanțelor memorative. Capacitatea de memorare excelentă au exteriorizat doar 6 din studenții lotului I la care randamentul intelectual și statutul emoțional se afla în limitele maxime de 100%. Acest fenomen este în conformitate cu rezultatele descrise în literatură, remarcând că factorii stresogeni nu întotdeauna conduc la diminuarea proceselor funcționale ale organismului, capacităților memorative, dar ei sunt ca mobilizatori ce asigură depășirea cu succes a situațiilor dificile întâlnite[4].

Rezultatele obținute estimează că indivizii își deschid maximal potențialul intelectual în condiții confortogene și exteriorizează un statut psihoemoțional mai stabil, sunt mai toleranți, sunt mai atenți, pot lua decizii bine gândite. Însă toate acestea nu înseamnă că atunci când studenții se află în condiții de stresului educațional, ei nu sunt capabili să îndeplinească cerințele înaintate, pur și

simplu le este un pic mai dificil de a le soluționa cu succes. Astfel, s-a constatat o dependență a proceselor de memorare și a atenției în perioadele stresului educațional.

Particularitățile cognitive ale studenților se manifestă clar în aceea cum acționează ei condițiile stresului educațional. Posibilitățile individuale ale studenților de a vedea o problemă, de a o formula, a o analiza, folosind datele inițiale ale problemei sunt în funcție de experiența acumulată pe parcursul vieții. Pe de altă parte stresul educațional este un factor benefic și condiționează îmbunătățirea performanțelor indicilor testați. Acest fenomen este în conformitate cu rezultatele descrise în literatură, remarcând că factorii stresogeni nu întotdeauna conduc la diminuarea proceselor funcționale ale organismului, capacitățile memorative, dar ei sunt mobilizatori ce asigură depășirea cu succes a situațiilor dificile întâlnite [10].

Procesul de studiu în instituțiile de învățământ universitar este destinat să informeze, înarmeze tânăra generație în creștere și dezvoltare cu cunoștințe trainice în domeniul științelor fundamentale, de a forma la ei deprinderi și abilități, de a forma o viziune materialistă la ei. Însă concomitent cu acestea trebuie să se asigure sănătatea studenților, formarea la ei a unui mod de viață sănătos. Astăzi tot mai frecvent se atrage atenție sănătății copiilor, care sunt viitorul națiunii. În conformitate cu legislația Republicii Moldova copiilor și adolescenților, implicați în procesul de învățământ, se asigură toate condițiile

necesare pentru păstrarea, menținerea și fortificarea sănătății. Procesul instructiv-educativ în școli, gimnazii, licee și universități se realizează în conformitate cu particularitățile etatice morfofuncționale ale copiilor. Întreținerea, metodele și tempoul de realizare a procesului instructiv-educativ în universități nu trebuie să determine supraîncărcarea, oboseală, surmenaj, care în cele din urmă să nu perturbeze starea sănătății studenților [7]. În prezent, stresul este un fenomen foarte de întâlnit în diferite medii dar și domenii, iar impactul sau asupra indivizilor, corelat cu alte aspecte ce țin de individ, poate conduce la deces. Acest fenomen e strâns legat de apariția și de

nervozitate, anxietate, furie, panică, tensiuni, temeri, oboseală fizică și psihică prin care trece omul modern.

Concluzii

Condițiile contemporane ale procesului instructiv educativ impun mărirea volumului informațional, suprasolicitare intelectuală, hipochinezie, disfuncții vegetative care induc diminuarea activității mecanismelor de autoreglare homeostatică, tulburând armonia intersistemică a organismului. S-a stabilit un grad divers al exteriorizării performanțelor cognitive (atenția, memoria) la elevi în dependență de perioadele de activitate intelectual și emoțional.

Bibliografie:

1. Frâncu V. Managementul serviciilor de sănătate, Editura Universității, Sibiu, 2010, p.65.
2. Cristea D. Tratat de psihologie socială, Editura Pro Transilvania, 2000, p.12-14.
3. Baban A. Stres și personalitate, Editura Presa Clujeană, Cluj-Napoca, 1999, p.34.
4. Pitariu H., Opre A. Noi tendințe în psihologia personalității. Diagnoză, Cercetare și Aplicații, vol. II., Editura ASCR, București, 2004, p.54.
5. Pitariu H., Virgă, D. Stresul ocupațional. Manual de tehnici și metode în psihologia muncii și organizațional, Editura Polirom, Iași, 2008, p.34-38.
6. Andreescu A., Lita Ș. Managementul stresului profesional, Editura M.A.I., București, 2006, p.23.
7. Goleman D. Inteligența emoțională, București, Editura Curtea Veche, 2000, p.56-58.
8. Goleman D., Boyatzi, R. Inteligența emoțională în leadership, Editura Curtea Veche, București, 2007, p. 59-60.
9. Roco M. Creativitate și inteligență emoțională, Editura Polirom, București, 2004, p.67-69.
10. Miclea M. Stres și apărare psihică, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 1997, p.78-88.

FRAUDA INFORMATICĂ ÎN SISTEMUL INFRACTIUNILOR CONTRA PATRIMONIULUI ÎN NOUL COD PENAL ROMÂN

Drd. Alin Teodorus DRĂGAN,
Universitatea Academiei de Științe a Moldovei

Abstract: *The estate, seen firstly as a fundamental social value, represents a condition for the partaking in legal relations of the estate type. The existence of goods and of the rights regarding them allows an individual to fulfil their economic duties. Exploring this hypothesis, we can see that the estate appears as a condition for the legal capacity of an individual, thereupon as a social value which needs to be defended through all legal means, including those of criminal law.*

Key-words: *computer fraud, legal system, property right, movables and real estate*

Rezumat: *Patrimoniul, privit, în primul rând, ca valoare socială fundamentală, reprezintă o condiție de participare la raporturile juridice de ordin patrimonial. Existența bunurilor și a drepturile privitoare la acestea permite persoanei să-și îndeplinească obligațiile cu caracter economic. În această ipoteză, patrimoniul apare ca o condiție a capacității juridice a persoanei, deci ca o valoare socială care trebuie să fie apărată prin toate mijloacele juridice, inclusiv cele de drept penal.*

Cuvinte-cheie: *fraudă informatică, regim juridic, drept de proprietate, bunuri mobile și imobile*

Formarea, desfășurarea și dezvoltarea relațiilor sociale cu privire la patrimoniu este asigurată prin apărarea patrimoniului, mai ales sub aspectul obligației de a menține poziția fizică a bunurilor în cadrul patrimoniului. Legea penală a considerat că, pentru a ocroti patrimoniul, se impune, întâi de toate, să fie protejată starea de fapt a bunurilor ce constituie patrimoniul, în sensul că acestea să fie menținute în starea și în condițiile în care se aflau până la intervenția ilegală a infractorului¹.

Metode utilizate și metode aplicate.

Pentru elaborarea prezentei lucrări au fost folosite metodele: logică, a sintezei și a analizei, a fost studiat și utilizat cadrul normativ din România în domeniul penal, precum și doctrina din România și Republica Moldova.

Rezultate obținute și discuții. Printre modificările aduse de noul Cod penal român se numără și apariția a două grupuri de infracțiuni care nu figurau în codul anterior.

Primul grup intitulat „Fraude comise prin sisteme informatice și mijloace de plată electronice”, face parte din infracțiunile contra patrimoniului (Titlul II, Capitolul IV

---

¹ Sergiu Brînză, Vitalie Stati, *Drept penal. Partea specială, vol. I*, Tipografia Centrală, Chișinău, 2011, p. 527

din Partea specială) și înglobează trei infracțiuni, anume; „Frauda informatică” (art. 249 C. pen.), „Efectuarea de operațiuni financiare în mod fraudulos” (art. 250 C. pen.) și „Acceptarea operațiunilor financiare efectuate în mod fraudulos” (art. 251 C. pen.).

Al doilea grup, intitulat „Infracțiuni contra siguranței și integrității sistemelor informatică” este cuprins printre infracțiunile contra siguranței publice (Titlul VII, Capitolul VI din Partea specială) și include șase infracțiuni, anume; „Accesul ilegal la un sistem informatic” (art. 360 C. pen.), „Interceptarea ilegală a unei transmisii de date informatică” (art. 361 C. pen.), „Alterarea integrității datelor informatică” (art. 362 C. pen.), „Perturbarea funcționării sistemelor informatică” (art. 363 C. pen.), „Transferul neautorizat de date informatică” (art. 364 C. pen.) și „Operațiuni ilegale cu dispozitive sau programe informatică” (art. 365 C. pen.).

Apariția acestor infracțiuni a fost precedată și impulsionată de adoptarea Convenției Consiliului Europei asupra criminalității informatice (semnată la Budapesta, în 2001) și ratificată de Parlamentul României prin Legea nr. 64/2004, prin care statele părți, între care și România, și-au asumat obligația să adopte măsurile legislative și alte măsuri considerate necesare pentru a incrimina asemenea fapte.

După cum s-a precizat anterior, frauda informatică face parte din infracțiunile contra patrimoniului.

Dreptul de proprietate este garantat atât la nivel constituțional, cât și prin pacte,

tratate, convenții internaționale cu privire la drepturile omului. Art. 136 alin. (1) din Constituția României stipulează că proprietatea este publică sau privată, iar art. 136 alin. (2) arată că proprietatea publică este garantată și ocrotită de lege și aparține statului sau unităților administrativ-teritoriale, în timp alin. (5) prevede că proprietatea privată este inviolabilă în condițiile legii organice. Conform art. 17 al Declarației Universale a Drepturilor Omului, orice persoană are dreptul la proprietate, atât singură cât și în asociație cu alții și nimeni nu poate fi lipsit în mod arbitrar de proprietatea sa. Art. 1 al protocolului adițional la Convenția Europeană asupra Drepturilor Omului stipulează că orice persoană fizică sau juridică are dreptul la respectarea bunurilor sale și că nimeni nu poate fi lipsit de proprietatea sa decât pentru cauză de utilitate publică și în condițiile prevăzute de lege și de principiile generale ale dreptului internațional.

Noțiunea de proprietate folosită în normele de mai sus nu acoperă sfera patrimoniului, fiind doar o parte a acestuia.

Dreptul la proprietate poate fi definit ca acel drept real ce permite titularului de a întrebuința lucrul potrivit naturii sau destinației sale, de a-l folosi și de a dispune de el, în orice fel dorește, în mod exclusiv și perpetuu, cu respectarea dispozițiilor legale².

---

² Ion P. Filipescu, Andrei I. Filipescu, *Drept civil. Dreptul de proprietate și alte drepturi reale*, Ed. Actami, București, 2000, p. 85

Din punct de vedere juridic, expresiile; patrimoniu, proprietar, posesie, deținere ș.a. fac parte din limbajul juridic, având un conținut bine determinat și întâlnit în mod uzual, în materia dreptului civil.

Valorile conținute în aceste expresii sunt ocrotite însă și de dreptul penal, legea penală sancționând infracțiunile contra patrimoniului. Este motivul pentru care, în doctrină, s-a pus problema semnificației penale a noțiunilor utilizate de dreptul penal și care aparțin, prin excelență dreptului civil³.

Diferențele între opiniile exprimate au reperus în actualitate discuțiile referitoare la caracterul accesoriu, exclusiv sancționatoriu al dreptului penal în raport cu dreptul civil. Un argument care sprijină o asemenea concluzie este legat de faptul că interesele patrimoniale au fost ocrotite inițial de dreptul civil și ulterior de dreptul penal.

Divergențele în domeniu au trasat două concepții. Într-o primă concepție se afirmă că noțiunile de patrimoniu, proprietate, lucruri, bunuri, daune, posesie etc. își au originea în dreptul civil și trebuie păstrate cu semnificația lor originară, chiar și în domeniul dreptului penal.

Într-o altă concepție, se susține că asemenea noțiuni au un conținut particular în dreptul penal, căci, în timp ce dreptul civil este preocupat de ocrotirea intereselor patrimoniale cu relevanță economică,

dreptul penal ocrotește și valorile patrimoniale cu caracter spiritual⁴.

Totodată, în doctrina penală română, prof. V. Dongoroz afirmă că dreptul penal, deși, de principiu, nu s-ar putea abate de la dreptul civil în ceea ce privește semnificația conceptelor folosite, este posibil ca, în penal, să existe derogări explicite, motivate chiar de natura normelor incriminate. Acesta susține că normele dreptului penal sunt în raport cu cele civile, norme de referire, iar cele civile sunt norme complinitorii. Dacă se modifică norma complinitoare se va modifica și norma de referire. Specificul dreptului penal constă în aceea că ocrotește situația de fapt a bunului împotriva acțiunii ilicite a unei persoane care ar urmări să modifice această stare de fapt, fiind fără interes, sub aspect penal, legitimitatea deținerii bunului de către victima sustragerii. De asemenea, proprietarul care își distruge propriul bun, care are o valoare artistică, răspunde penal, aceeași acțiune neavând semnificație în dreptul civil⁵.

În dreptul civil patrimoniul este definit ca o universalitate de drepturi și obligații cu valoare economică, în timp ce în dreptul penal patrimoniul ni se înfățișează ca o universalitate de fapt, o totalitate de bunuri, căci dreptul penal ocrotește

---

⁴ George Antoniu, *Infracțiuni contra patrimoniului. Generalități*, în Revista de Drept penal, anul VII, NR. 4, București, 2000, p. 11-12

⁵ Vintilă Dongoroz, Iosif Fodor, Nicoleta Iliescu, *Explicații teoretice ale codului penal român*, Ed. All Beck, București, 2003, p. 448

---

³ Lidia Barac, *Drept penal. Partea specială*, Ed. Universul Juridic, București, 2014, p. 61

patrimoniul prin incriminarea faptelor îndreptate direct sau indirect împotriva bunurilor exterioare, asupra cărora se exercită drepturile patrimoniale, adică asupra bunurilor care, în materialitatea lor, pot fi sustrate, însușite, distruse, ori cu privire la care poate fi tulburată posesia lor etc⁶.

Astfel, dreptul penal ocrotește doar bunurile care compun activul patrimonial, având în vedere nu doar lucrurile cu valoare economică, ci și lucrurile care au o valoare afectivă (fotografii, scrisori etc.), deci bunuri care reflectă nevoile spirituale ale posesorului și care scapă sferei de preocupare a dreptului civil.

Sub acest aspect, cea mai bună definiție a patrimoniului, din punctul de vedere al ocrotirii penale, trebuie să aibă în vedere patrimoniul ca universalitate de drepturi și bunuri susceptibile să satisfacă nevoile materiale și spirituale ale oamenilor⁷.

Legea penală folosește noțiunea de infracțiuni „contra patrimoniului”, iar nu pe cea de infracțiuni „contra proprietății”, pentru a sublinia faptul că infracțiunile pot fi îndreptate nu numai împotriva proprietarului unui bun, ci și împotriva celui care deține posesia sau folosința bunului respectiv. Prin urmare, legea penală apără nu numai dreptul de dispoziție, ci și

posesia. Mai mult decât atât, legea penală apără și detenția, fie ea și detenția precară. Detentorul precar este persoana care stăpânește bunul nu pentru sine, ca posesor, ci pentru altul, în virtutea actului juridic pe care l-a încheiat cu acesta (spre exemplu depozitarul, locatarul, împrumutatul etc.)⁸.

Ocrotirea patrimoniului prin normele dreptului penal a constituit dintotdeauna un obiectiv prioritar al oricărui sistem de drept, patrimoniul reprezentând o componentă importantă a vieții de zi cu zi a oricărei persoane fizice sau juridice, de care depinde atât satisfacerea cerințelor curente, dar mai ales proprietatea, la nivel individual precum și micro sau macro-social⁹.

În noul Cod penal, infracțiunile contra patrimoniului au fost sistematizate în cinci capitole, ținând seama de situațiile de fapt în care se pot găsi bunurile, ca entități patrimoniale, cât și caracterul sau natura acțiunilor ilicite prin care pot fi modificate aceste situații de fapt¹⁰.

Astfel, Capitolul I intitulat „Furtul” reglementează furtul (art. 228), furtul calificat (art. 229), furtul în scop de folosință

---

⁸ Alexandru Ionaș, Alexandru Florin Măgureanu, Cristina Dinu, *Drept penal. Partea specială*, Ed. Universul Juridic, București, 2015, p. 187

⁹ Ketty Guiu, *Infracțiunile contra patrimoniului. Considerații generale*, în *Dreptul nr. 3/2004*, p. 172-205

¹⁰ Ion Ristea, *Drept penal. Partea specială*, vol. I, Ed. Universul Juridic, București, 2014, p. 220

---

⁶ L. Barac, op. cit., p. 62

⁷ Matei Cantacuzino, *Elementele dreptului civil*, Ed. Cartea Românească, București, 1921, p. 36

(art. 230), furtul la plângerea prealabilă (art. 231). Capitolul II intitulat „Tâlhăria și pirateria” incriminează tâlhăria în varianta tip (art. 233), tâlhăria calificată (art. 234), pirateria (art. 235) și tâlhăria sau pirateria urmată de moartea victimei (art. 236). Capitolul III reglementează faptele contra patrimoniului care se săvârșesc prin nesocotirea încrederii, respectiv abuzul de încredere (art. 238), abuzul de încredere prin fraudarea creditorilor (art. 239), bancruta simplă (art. 240), bancruta frauduloasă (art. 241), gestiunea frauduloasă (art. 242), însușirea bunului găsit sau ajuns din eroare la făptuitor (art. 243), înșelăciunea (art. 244), înșelăciunea privind asigurările (art. 245), deturnarea licitațiilor publice (art. 246) și exploatarea patrimonială a unei persoane vulnerabile (art. 247). Capitolul IV include fraudele patrimoniale săvârșite prin sisteme informatice și mijloace de plată electronice: fraudă informatică (art. 249), efectuarea de operații financiare în mod fraudulos (art. 250) și acceptarea operațiunilor financiare efectuate în mod fraudulos (art. 251) iar Capitolul I intitulat „Distrușgerea și tulburarea de posesie”, cuprinde infracțiunile: distrușgerea (art. 253), distrușgerea calificată (art. 254), distrușgerea din culpă (art. 255) și tulburarea de posesie (art. 256).

Prin această clasificare a infracțiunilor contra patrimoniului în mai multe categorii, noul Cod penal urmează tendințele codurilor penale din alte state membre ale Uniunii Europene, cum ar fi spre exemplu Codul penal francez, Codul penal spaniol,

Codul penal italian, Codul penal german etc.

În vechiul Cod penal, o asemenea sistematizare nu exista, infracțiunile contra patrimoniului fiind clasificate sub acest aspect, exclusiv pe cale doctrinară, ținându-se cont de specificul activității materiale în infracțiuni contra patrimoniului bazate pe sustragere (furt, tâlhărie, piraterie), infracțiuni contra patrimoniului bazate pe fraudă (abuzul de încredere, înșelăciunea) și infracțiuni contra patrimoniului bazate pe samavolnicie (distrușgere, degradare, tulburare de posesie)¹¹.

Această abordare doctrinară a fost însușită de noul Cod penal, deoarece infracțiunile contra patrimoniului, sistematizate pe cinci capitole, așa cum s-a menționat mai sus, au fost grupate astfel: două infracțiuni contra patrimoniului bazate pe sustragere (furtul, respectiv tâlhăria și pirateria), două referitoare la infracțiuni contra patrimoniului bazate pe fraudă (separate în funcție de modalitatea de comitere a fraudei, respectiv prin sisteme electronice sau mijloace de plată informatice sau prin metode tradiționale), iar ultimul capitol se referă la infracțiuni contra patrimoniului bazate pe samavolnicie¹².

---

¹¹ Ilie Pașcu, Mirela Gorunescu. *Drept penal. Partea specială*, ed. a 2-a, Ed. Hamangiu, București, 2009, p. 232

¹² Vasile Dobrinoiu, Mihai Adrian Hotca, Mirela Gorunescu, Maxim Dobrinoiu, Ilie Pașcu, Ioan Chiș, Costică Păun, Norel Neagu, Mircea Constantin Sinescu, *Noul Cod penal comentat*.

În noua reglementare a avut loc o creștere a numărului de infracțiuni contra patrimoniului. Această sporire a numărului de infracțiuni a fost consecința aducerii unor infracțiuni din legislația specială în noul Cod penal (de exemplu, a bancrutei simple sau frauduloase, a fraudei informatice etc.), dar și de incriminarea unor fapte care nu aveau caracter infracțional în vechiul Cod (de exemplu, a abuzului de încredere prin fraudarea creditorilor, a înșelăciunii privind asigurările, a exploatării patrimoniale a unei persoane vulnerabile).

Din punct de vedere istoric, putem analiza infracțiunile infracțiunile contra patrimoniului prin prisma a două coordonate esențiale care s-au dezvoltat în același timp¹³;

- noțiunea de proprietate și bunurile care pot constitui proprietatea, care pot deveni obiect material al infracțiunilor contra patrimoniului, de la bunuri tangibile, la cele incorporale cum este energia electrică, de pildă);

- acțiunea făptuitorului, de la furtul săvârșit profitând de anumite circumstanțe sau de neatenția victimei orin violență, până la infracțiunile contra patrimoniului săvârșite profitând de încrederea victimei (cum e cazul gestiunii frauduloase) și infracțiunile

---

Partea specială, Ed. A II-a, revăzută și adăugită, Ed. Universul Juridic, București, 2014, p. 212

¹³ A. Ionaș, A. F. Măgureanu, C. Dinu, op. cit., p. 187

săvârșite în domeniul sistemelor informatice.

În accepțiunea legii penale, patrimoniul și drepturile legate de acesta sunt apărate doar în măsura în care acestea sunt păstrate în starea în care se aflau până în momentul activității ilicite a făptuitorului. Ulterior executării actului infracțional, valorificarea drepturilor patrimoniale privitoare la acel bun nu mai este posibilă, decât doar în măsura soluționării penale a acelei cauze, inclusiv prin exercitarea acțiunii civile în cadrul procesului penal¹⁴.

Ca o observație generală în domeniul infracțiunilor contra patrimoniului, este aceea că noul Cod penal aduce o reducere semnificativă a pedepselor pentru infracțiunile cuprinse în acest capitol.

Un alt element de noutate este acela că pentru majoritatea faptelor din acest capitol, noul Cod penal prevede posibilitatea împăcării părților drept cauză ce înlătură răspunderea penală. Prevederea reflectă o abordare pragmatică a legislativului care pune accent pe a motiva autorul să repare prejudiciul cauzat persoanei vătămate prin comiterea faptei și nu pe intervenția statului (uneori inutilă din perspectiva victimei) pentru a-l sancționa pe vinovat¹⁵.

---

¹⁴ Alexandru Boroș, *Drept penal. Partea specială*, Ed. C.H. Beck, București, 2011, p. 158

¹⁵ Sergiu Bogdan, Doris Alina Șerban, George Zlati, *Noul Cod penal. Partea specială. Analize, explicații, comentarii*. Ed. Universul Juridic, București, 2014, p. 203

Condiții preexistente în cazul infracțiunilor contra patrimoniului,

A. Obiectul juridic al infracțiunilor

a) *Obiectul juridic generic* al infracțiunilor contra patrimoniului este reprezentat de valoarea socială pe care o reprezintă relațiile sociale care se nasc, se desfășoară și se dezvoltă în legătură cu protecția patrimoniului public sau privat.

Obiectul juridic poate fi unul complex, în situația unor infracțiuni contra patrimoniului fiind lezate și valori cum ar libertatea de voință, integritatea personală (spre exemplu, în cazul infracțiunii de tâlhărie) sau încrederea persoanei (în cazul infracțiunii de gestiune frauduloasă).

b) *Obiectul material* al infracțiunilor contra patrimoniului îl reprezintă bunurile mobile sau imobile împotriva cărora a fost îndreptată activitatea infracțională.

Obiectul material va fi, în toate cazurile, un bun mobil în cazul infracțiunilor de furt, tâlhărie, abuz de încredere, delapidare sau însușirea bunului găsit.

Unele infracțiuni, cum sunt distrugerea (în oricare dintre formele sale) sau tulburarea de posesie pot avea ca obiect material un imobil asupra căruia se îndreaptă activitatea infracțională a făptuitorului.

B. Subiecții infracțiunii

a) *Subiect activ* al infracțiunilor contra patrimoniului poate fi orice persoană care răspunde penal, legea necondiționând existența infracțiunii de o calificare specială

a făptuitorului, cu unele excepții, cum este situația gestiunii frauduloase, caz în care legea stabilește o calitate specială a subiectului activ, și anume cea de administrator judiciar.

Există cazuri când subiect activ al infracțiunii poate fi chiar și proprietarul bunului (la infracțiunea de furt, atunci când proprietarul ia bunul din posesia legitimă a altuia).

În marea lor majoritate, infracțiunile contra patrimoniului se săvârșesc în participare penală, fie sub forma coautoratului, instigării sau complicității. Este posibilă și participația improprie, în măsura în care la intervenția intenționată a instigatorului sau complicei autorul a acționat din culpă sau fără intenție.

În doctrina dreptului penal se apreciază că poate exista coautorat la infracțiunea de abuz de încredere doar în măsura în care bunul mobil a fost încredințat făptuitorilor în grija lor comună, iar la gestiunea frauduloasă doar atunci când făptuitorii aveau obligația comună de a administra sau conserva bunurile¹⁶.

b) *Subiect pasiv* al infracțiunilor contra patrimoniului poate fi orice persoană fizică sau juridică, în funcție de situație, precum și statul în măsura în care bunurile asupra cărora a fost îndreptată activitatea infracțională constituie obiectul exclusiv al proprietății publice.

---

¹⁶ Gheorghe Nistoreanu și colab., *Drept penal. Partea specială*, Ed. Europa Nova, București, 1999, p. 193

Codul penal în vigoare introduce o condiție suplimentară pentru existența unității de infracțiune (existența unui subiect pasiv unic), iar legea de punere în aplicare prevede că această cerință este îndeplinită și atunci când obiectul infracțiunii se află în coproprietatea mai multor persoane. În cazul infracțiunilor complexe (tâlhăria și pirateria), există unitate de infracțiuni atunci când prin aceasta s-a adus atingere unor subiecți pasivi secundari diferiți, dar subiectul pasiv principal este unic¹⁷.

În cazul majorității infracțiunilor contra patrimoniului, legea nu prevede condiții de loc sau de timp pentru existența infracțiunii. În cazul furtului sau a tâlhăriei, cerințele speciale referitoare la locul și timpul săvârșirii infracțiunii pot constitui doar circumstanțe de agravare a infracțiunii.

În opinia unor autori¹⁸, infracțiunile contra patrimoniului sunt condiționate de existența unei situații premise și care variază în raport cu specificul fiecărei infracțiuni. În cazul în care lipsește situația premisă, infracțiunea condiționată de o astfel de situație se consideră că nu este prevăzută de legea penală.

Astfel, la infracțiunile de sustragere (furt, tâlhărie, piraterie) situația premisă constă în existența unui bun care se află în stăpânirea de fapt a altei persoane decât cea care comite fapta; în cazul infracțiunii de

abuz de încredere situația premisă o constituie raportul juridic patrimonial existent între persoana care deține un bun al altuia și persoana de la care a primit bunul; la abuzul de încredere privind fraudarea creditorilor situația premisă presupune existența unor raporturi juridice patrimoniale care să genereze obligații de această natură din partea făptuitorului față de creditorii săi; în infracțiunea de însușire a bunului găsit sau ajuns din eroare la făptuitor, situația premisă constă în existența unei relații patrimoniale născută întâmplător între persoana care a găsit bunul ori l-a primit din eroare din eroare și persoana în paguba căreia s-a produs pierderea bunului sau căreia i se cuvenea bunul respectiv etc.

Conținutul constitutiv al infracțiunilor contra patrimoniului

A. **Latura obiectivă** se compune din elementul material, cerințe esențiale, urmarea imediată și legătura de cauzalitate,

a) Elementul material al laturii obiective al infracțiunilor contra patrimoniului se poate realiza în marea majoritate a cazurilor prin acțiune, și doar în mod excepțional la infracțiunea prevăzută de art. 243 (însușirea bunului găsit sau ajuns din eroare la făptuitor), una dintre modalitățile normative constă în inacțiune.

Unele infracțiuni au elementul material sub forma unei singure acțiuni (ex. furtul), altele, sub forma unor acțiuni alternative (ex. distrugerea) ori cumulative (ex. tâlhăria, pirateria), iar în alte situații acțiuni sau inacțiuni alternative (ex. însu-

---

¹⁷ Legea nr. 187/2012 pentru punerea în aplicare a Legii nr. 286/2009, art. 298

¹⁸ I. Ristea, op. cit., p. 222-223

șirea bunului găsit sau ajuns din eroare la făptuitor).

Sunt infracțiuni contra patrimoniului la care deși elementul material constă într-o acțiune, nu se exclude posibilitatea unor acte omisive prin care să se realizeze acțiunea incriminată săvârșite în condițiile art. 17 C. pen. (comisiune prin omisiune) cum ar fi gestiunea frauduloasă și distrugerea¹⁹.

b) **Cerințe esențiale**

Elementul material al laturii obiective la infracțiunile contra patrimoniului este condiționat, de regulă de anumite cerințe esențiale care devin elemente constitutive ale infracțiunii, fără realizarea lor fiind exclusă infracțiunea. De pildă, infracțiunea de furt este condiționată de cerința unui bun mobil aflat în posesia sau detenția altei persoane și de lipsa consimțământului acesteia; la infracțiunea de tâlhărie, violențele sau amenințările trebuie să constituie un mijloc pentru săvârșirea furtului ori pentru păstrarea bunului furat²⁰ etc.

c) **Urmarea imediată** constă în producerea unei pagube patrimoniului unei persoane fizice sau juridice private sau unei persoane juridice publice. În cazul infracțiunilor cu obiect juridic complex, urmarea constă și în afectarea altor valori sociale (de

exemplu, integritatea corporală în cazul infracțiunii de tâlhărie sau piraterie).

d) **Legătura de cauzalitate** trebuie să existe între comiterea faptei și producerea urmării periculoase. Ea implică existența unei relații ca de la cauză la efect ce se realizează între elementul material și urmarea imediată. Dacă această urmare se datorează altor cuze decât acțiunii ilicite a făptuitorului, va fi exclusă existența infracțiunii. Legătura de cauzalitate rezultă, în cazul anumitor infracțiuni, din materialitatea faptei săvârșite, iar în alte situații trebuie dovedită cu probe²¹.

B. **Latura subiectivă**

Forma de vinovăție cu care se săvârșesc infracțiunile contra patrimoniului este, de regulă, intenția directă sau indirectă. În cazul unor forme agravate ale tâlhăriei sau pirateriei, vinovăția se poate realiza și sub aspectul praeterintenției, iar în mod cu totul deosebit poate îmbrăca și forma culpei în varianta distrugerii din culpă.

Forme. Modalități. Sancțiuni

A. **Forme**

a) *Actele de pregătire* nu sunt incriminate. Dacă au fost efectuate de altă persoană decât autorul și au fost folosite de către acesta la săvârșirea infracțiunii, pot reprezenta acte de complicitate.

b) *Tentativa* este sancționată potrivit prevederilor art. 232, art. 237, art. 238 din C. pen.

---

¹⁹ George Antoniu și colab, *Explicații preliminare ale noului Cod penal*, vol. III, Ed. Universul Juridic, București, 2013, p.287

²⁰ Emilian Stancu, Carmina-Elena Aleca, *Elemente de criminologie generală*, Ed. Pro Universitaria, București, 2014, p. 158

---

²¹ I. Ristea, op. cit., p. 224

c) *Consumarea* are loc în momentul în care, prin săvârșirea unei fapte se produce o pagubă în patrimoniul unei persoane sau este pus în pericol un drept de natură patrimonială.

d) *Epuizarea* poate exista în cazul infracțiunilor contra patrimoniului când activitatea infracțională are formă continuă sau continuată. În primul caz momentul epuizării faptei va fi acela al intervenției unei voințe contrare de a face să înceteze prelungirea activității ilicite a autorului. La forma continuată, epuizarea are loc în momentul săvârșirii ultimului act al activității infracționale²².

B. Modalități

Infracțiunile contra patrimoniului în raport cu conținutul lor legal, îmbracă modalități normative stabilite printr-un conținut închis de incriminare sau printr-un conținut deschis care permite și alte modalități decât cele enumerate de legiuitor²³.

Modalitățile faptice pot fi diverse potrivit împrejurărilor concrete ale fiecărei activități infracționale.

C. Sancțiuni

În ceea ce privește pedeapsa, noul Cod penal prevede în general o sancțiune mai blândă pentru infracțiunile contra patrimoniului, raportându-ne la vechea reglementare. Pentru unele infracțiuni, Codul prevede și pedeapsa cu amendă, alternativ la cea a închisorii (la infracțiunea de furt, abuz de încredere, bancrută simplă

etc.) În cazul variantelor agravate, la unele infracțiuni se prevede și pedeapsa complementară a interzicerii exercitării unor drepturi (tâlhărie, piraterie, distrugere calificată).

Aspecte procesuale

Pentru majoritatea infracțiunilor contra patrimoniului, acțiunea penală se pune în oficiu. Aceste infracțiuni sunt următoarele: furtul - art. 228 C. pen., furtul calificat - art. 220 C. pen., furtul în scop de folosință - art. 230 C. pen., tâlhăria - art. 233 C. pen., tâlhăria calificată - art. 234 C. pen., pirateria - art. 235 C. pen., tâlhăria sau pirateria urmată de moartea victimei - art. 236 C. pen., însușirea bunului găsit sau ajuns din eroare la făptuitor - art. 243 C. pen., înșelăciunea - art. 244 C. pen., înșelăciunea privind asigurările - art. 245 C. pen., deturnarea licitațiilor publice - art. 246 C. pen., exploatarea patrimonială a unei persoane vulnerabile - art. 247 C. pen., fraudă informatică - art. 249 C. pen., efectuarea de operațiuni financiare în mod fraudulos - art. 250 C. pen., acceptarea operațiunilor financiare efectuate în mod fraudulos - art. 251 C. pen., distrugerea - art. 253 alin. (1) și (4) C. pen., distrugerea calificată - art. 254 C. pen., și distrugerea din culpă - art. 255 C. pen.

Acțiunea penală se pune în mișcare la plângerea prealabilă a persoanei vătămate pentru următoarele infracțiuni contra patrimoniului: faptele de furt săvârșite între membrii familiei, de către un minor în paguba tutorelui, ori de către cel care locuiește împreună cu persoana vătămată

---

²² Idem, p. 224

²³ Al. Boroi, op. cit., p. 161

sau este găzduit de aceasta - art. 231 C. pen., abuzul de încredere - art. 238 C. pen., abuzul de încredere prin fraudarea creditorilor - art. 239 C. pen., bancruta simplă - art. 240 C. pen., bancruta frauduloasă - art. 241 C. pen., gestiunea frauduloasă art. 242 C. pen., distrugerea - art. 253 alin. (1) și (2) C. pen. și tulburarea de posesie. - art. 256 C. pen.

Pentru următoarele infracțiuni contra patrimoniului împăcarea părților înlătură răspunderea penală: furtul - art. 228 C. pen, furtul calificat - art. 229 alin. (1) alin. (1), alin. (2) lit. b) și c) C. pen; furtul în scop de folosință - art. 230 C. pen.; însușirea bunului găsit sau ajuns din eroare la făptuitor - art. 243 C. pen.; înșelăciunea - art. 244 C. pen. și înșelăciunea privind asigurările - art. 245 C. pen.

De regulă, urmărirea penală se efectuează de către organele de cercetare ale poliției judiciare sub conducerea și supra-

veghearea procurorului iar competența judecării cauzei în primă instanță aparține judecătoriei, cu excepția infracțiunii de distrugere calificată prevăzută de art. 254 C. pen care intră în competența tribunalului.

Pentru infracțiunile săvârșite cu intenție depășită care a avut ca urmare moartea unei persoane (art. 236 C. pen.), competența efectuării urmăririi penale aparține procurorului iar competența judecării cauzei în primă instanță aparține tribunalului.

Concluzii. Modificarea prin mijloace ilegale a situației de fapt a bunurilor constituie o trăsătură caracterizantă a infracțiunilor contra patrimoniului, astfel încât apărarea acestei situații prin intermediul tuturor căilor juridice, inclusiv cele de drept penal, constituie în mod implicit, apărarea patrimoniului ca valoare socială.

Bibliografie:

1. Sergiu Brînză, Vitalie Stati, *Drept penal. Partea specială, vol. I*, Tipografia Centrală, Chișinău, 2011
2. Ion P. Filipescu, Andrei I. Filipescu, *Drept civil. Dreptul de proprietate și alte drepturi reale*, Ed. Actami, București, 2000
3. Lidia Barac, *Drept penal. Partea specială*, Ed. Universul Juridic, București, 2014
4. Vintilă Dongoroz, Iosif Fodor, Nicoleta Iliescu, *Explicații teoretice ale codului penal român*, Ed. All Beck, București, 2003
5. Matei Cantacuzino, *Elementele dreptului civil*, Editura Cartea Românească, București, 1921
6. Alexandru Ionaș, Alexandru Florin Măgureanu, Cristina Dinu, *Drept penal. Partea specială*, Ed. Universul Juridic, București, 2015
7. Ion Ristea, *Drept penal. Partea specială, vol. I*, Ed. Universul Juridic, București, 2014
8. Ilie Pașcu, Mirela Gorunescu. *Drept penal. Partea specială*, ed. a 2-a, Ed. Hamangiu, București, 2009

9. Vasile Dobrinou, Mihai Adrian Hotca, Mirela Gorunescu, Maxim Dobrinou, Ilie Pascu, Ioan Chiș, Costică Păun, Norel Neagu, Mircea Constantin Sinescu, *Noul Cod penal comentat. Partea specială*, Ed. A II-a, revăzută și adăugită, Ed. Universul Juridic, București, 2014
10. Alexandru Boroi, *Drept penal. Partea specială*, Ed. C.H. Beck, București, 2011
11. Sergiu Bogdan, Doris Alina Șerban, George Zlati, *Noul Cod penal. Partea specială. Analize, explicații, comentarii*. Ed. Universul Juridic, București, 2014
12. Gheorghe Nistoreanu și colab., *Drept penal. Partea specială*, Ed. Europa Nova, București, 1999
13. George Antoniu și colab, *Explicații preliminare ale noului Cod penal*, vol. III, Ed. Universul Juridic, București, 2013
14. Emilian Stancu, Carmina - Elena Aleca, *Elemente de criminologie generală*, Ed. Pro Universitaria, București, 2014
15. George Antoniu, *Infracțiuni contra patrimoniului. Generalități*, în *Revista de Drept penal*, anul VII, NR. 4, București, 2000
16. Ketty Guiu, *Infracțiunile contra patrimoniului. Considerații generale*, în *Dreptul nr. 3/2004*

CALITATEA ECOLOGICĂ A UNOR PRODUSE AGROALIMENTARE DE PROVENIENȚĂ ANIMALIERĂ / ENVIRONMENTAL QUALITY OF CERTAIN FOOD PRODUCTS / КАЧЕСТВО НЕКОТОРЫХ ПИЩЕВЫХ ПРОДУКТОВ ЖИВОТНОГО ПРОИСХОЖДЕНИЯ

Conf. univ. dr. Valentin AȘEVSCI,
Universitatea de Studii Politice și Economice Europene „Constantin Stere”,
Prof. univ. dr. hab. Aurelia CRIVOL,
Conf. univ. dr. Iurie BACALOV,
Cercet. șt. sup. dr. Elena CHIRIȚA,
Ana ILIEȘ, masterat în biologie,
Iulian PARA, masterat în biologie,
Universitatea de Stat din Moldova

Abstract: *According to the report of the United Nations for the Food and Agriculture and the World Health Organization, the ecological development of agriculture, natural resources and ecological balance are recognized as priority areas for tackling global sustainable development. Health and food security are directly proportional to the quality of food and natural resources.*

Keywords: *health, food, the ecological quality, toxicity.*

Cuvinte-cheie: *sănătate, produse alimentare, calitate ecologică, acțiune toxică.*

Ключевые слова: *здоровье, питание, качество окружающей среды, токсичность.*

Conform raportului Organizației Națiunilor Unite pentru Agricultură și Alimentație și Organizației Mondiale a Sănătății, dezvoltarea ecologică a agriculturii, resursele naturale și echilibrul ecologic sunt recunoscute drept sectoare prioritare pentru soluționarea problemei dezvoltării globale durabile. Sănătatea populației și securitatea alimentară sunt direct proporționale cu calitatea alimentelor și resurselor naturale.

Prin producția agroalimentară ecologică se urmărește obținerea unor sisteme agricole durabile, menite să asigure prote-

jarea resurselor naturale și sănătatea consumatorilor. Producția agroalimentară ecologică are drept scop realizarea unor sisteme agricole durabile, diversificate, echilibrate și asigură protejarea resurselor naturale și sănătatea consumatorilor [3].

Produsul ecologic agroalimentar este, în primul rând, obținut din materie primă (ingrediente) provenite din agricultura ecologică. Acest tip de agricultură trebuie să respecte următoarele principii și reguli: eliminarea oricărei tehnologii poluante într-o zonă nepoluată; utilizarea de soiuri și specii cu rezistență sporită la condițiile de

mediu;ameliorarea și menținerea fertilității naturale a solului;utilizarea de fertilizatori și amelioratori ai solului, pesticide, materii prime pentru prepararea furajelor, ingrediente pentru prepararea alimentelor în conformitate cu lista produselor permise în agricultura ecologică; absența organismelor modificate genetic (GMO) și a iradierii plantelor; absența aditivilor chimici de sinteză: conservanți, coloranți, arome, emulgatori, acidifianți, întăritori de gust, agenți de îngroșare etc.

Impactul procesului de producție ecologică asupra mediului este minim. Produsul alimentar convențional este obținut din materie primă provenită din agricultura convențională, în care s-au folosit și substanțe chimice de sinteză, și, de asemenea, aditivi artificiali alimentari. Produsul naturist provine tot din agricultura convențională, dar, la obținerea lui, nu se utilizează aditivi alimentari de sinteză. Deci, din punctul de vedere al impactului benefic asupra sănătății organismului uman, ordinea este următoarea (de la pozitiv la negativ): 1. Produse ecologice;2. Produse naturiste;3. Produse convenționale [6].

Produse alimentare de origine animală - produse alimentare ce constau din sau conțin aproape în exclusivitate produse de origine animală (materie primă și produse obținute de la animale, păsări, pești, albine și hidrobionți). Produsele alimentare prezintă un factor extrem de important care determină sănătatea, viața și capacitatea de muncă a oamenilor, deoarece

aproape 70% de substanțe nocive nimeresc în organismul uman împreună cu alimentele și apa potabilă.

Obiectul de studiu al cercetărilor efectuate au servit unele produse agroalimentare din Republica Moldova.

Pentru realizarea sarcinilor propuse pe parcursul cercetărilor efectuate la această teză s-au utilizat o serie de metode de cercetare corespunzătoare aprecierii calității ecologice a unor produse agroalimentare. Determinarea calității ecologice a produselor alimentare presupune stabilirea prezenței sau absenței unor constituenți străini și improprii, considerați ca factori de poluare. Asigurarea unei valori igienice a produselor alimentare, corespunzătoare protejării consumatorilor de efectele fenomenului de poluare, constituie o preocupare majoră în toate țările.

În asemenea condiții, urmărirea poluanților alimentari constituie o problemă foarte importantă. În inspecțiile de acest tip, intră, printre alte obiective, stabilirea prezenței substanțelor poluante precum și dozarea acestora, spre a stabili în ce condiții conținutul de substanțe poluante se încadrează sau nu în limitele stabilite, influențând astfel destinația produselor. Stabilirea gradului real de poluare constituie un obiectiv important al controlului de calitate a produselor alimentare. Cunoașterea sa implică efectuarea unor analize fizico-chimice prin metode sensibile și precise [1,10].

Rezultate și discuții:

Alimentul este un sistem aflat în strânsă conexiune cu individul, reprezentând legătura biologică fundamentală a omului cu mediul înconjurător. Orice perturbație a mediului își găsește în aliment mijlocitorul ideal pentru a ajunge la om. Mediul influențează alimentele de-a lungul parcursului materiei primă-produs finit, în diferite momente relația aliment-mediul determinând modificări care interesează compoziția și salubritatea produsului destinat consumului uman. Protecția sănătății omului se referă și la salubritatea bunurilor de consum cu care vine în contact, în primul rând prin inocuitatea produselor alimentare.

Calitatea și inocuitatea materiilor prime este factorul primordial în obținerea calității preparatelor culinare din carne. Materiile prime agroalimentare animale pot conține o serie de compuși chimici cu efect toxic, care vor influența sănătatea consumatorilor; drept consecință trebuie luate măsuri pentru inactivarea sau eliminarea lor. Condiția cea mai importantă pe care trebuie să o îndeplinească atât materiile prime cât și preparatele culinare, este inocuitatea acestora, respectiv absența toxicității. Inocuitatea reprezintă în fapt o „condiție obligatorie pe care trebuie să o îndeplinească un produs (aliment, medicament, vaccin) de a nu provoca efecte dăunătoare sănătății” [2,4].

Inocuitatea este influențată de contaminarea microbiologică sau cu alte organisme, de poluare sau contaminare chimică

și de toxicitatea naturală a materiilor prime agroalimentare. În acest context se deosebesc trei mari tipuri de inocuitate: microbiologică, biochimică și chimică. Inocuitatea microbiologică, este conferită de absența microorganismelor patogene, condiționat patogene și ale toxinelor acestora; în plus, chiar și unele microorganisme saprofite cu marea lor capacitate de variabilitate, pot deveni patogene.

Inocuitatea biochimică este influențată în sens negativ de prezența unor enzime în materiile prime agroalimentare și preparate culinare crude, netratate termic care sunt capabile să descompună unele vitamine, să interacționeze cu acestea, transformându-le în complexe enzimo-rezistente-neabsorbabile de către organism sau să interfereze în utilizarea lor digestivă/ metabolică (cum sunt: antagoniștii naturali ai vitaminei B6, acid ascorbic-oxidaza, tiaminaza, avidina etc.). Inocuitatea chimică este conferită de absența substanțelor toxice naturale existente în diferite materii prime și preparate culinare, cât și de substanțe ce apar prin poluare, contaminare, păstrare și prelucrare tehnologică.

Agricultura moderna folosește o gamă variată de pesticide determinând ca cerealele, leguminoasele, fructele și legumele să rețină o parte din acestea, în timp ce o altă parte să se găsească asimilată de rădăcina din sol. Și în produsele de origine animală (lapte, carne, ouă etc.) se acumulează pesticide în cantități îngrijorătoare fiind depozitate în țesutul adipos sau în grăsimile din compoziție.

Contaminarea chimică și poluarea materiilor prime agroalimentare și preparatelor din carne. Contaminarea materiilor prime și preparatelor culinare cu acest tip de substanțe a intrat în actualitate, fiind conferită de: pesticide, nitrați și nitriți, compuși N-nitrozo, hidrocarburi policiclice aromatice, metale cu potențial toxic, antibiotice, hormoni, materiale plastice, detergenți și radionuclizi.

Posibilitatea contaminării cu nitrați și nitriți a produselor din carne. Nitrații și nitriții sunt componenți naturali ai solului provenind din mineralizarea substanțelor azotoase de origine animală. Nitrații și nitriții sunt utilizați ca aditivi alimentari în preparatele din carne (amelioarează însușirile senzoriale, prelungesc durata de păstrare). Folosirea nitraților și nitriților se datorează pe de o parte efectului lor

antibacterian imediat și intervenției în metabolismul germenilor, inhibând formarea toxinelor, iar pe de altă parte, formării unei colorații roșii cât mai aproape de a cărnii proaspete, în timpul procesului de sărare.

În cazul în care produsele sunt păstrate la temperatura de refrigerare (0+4°C) sau de congelare are loc procesul de încetinire și chiar oprire de transformare a nitraților în nitriți. Utilizarea nitraților și nitriților este permisă, dar în toate situațiile se folosesc doze mici, stabilite pentru a asigura efectele dorite și a evita pericolul nocivității [2,4]. Acțiune toxică are nitritul de sodiu, dar prin reacții de reducere nitratul se transformă în nitrit, astfel că ambii compuși prezintă pericol pentru sănătatea omului.

Tabelul 1.

Cantitatea de nitrați și nitriți a unor produse ale SA „Carmez” la data de 2 aprilie 2014

Produsul	Cantitatea depistată	
	NO ³⁻ (mg/kg)	NO ²⁻ (mg/kg)
Salam fiert „Doktorskaia”	1,5±0,1	0,04±0,01
Salam semiafumat-aperitiv „Succes”	2,3±0,2	0,03±0,01
Cărnăciorii „Vânătoarești”	4,2±0,3	0,08±0,02
Șuncă „Sănătate”	3,8±0,2	0,11±0,03
Crenvuște „La dejun”	3,1±0,1	0,05±0,02
CMA	5	0,2

Sursa: Elaborat de autor în baza datelor oferite de către Centrul Național de Sănătate Publică

Procesele toxicologice ale acestor substanțe chimice au devenit și mai complexe, ca urmare a efectului cumulativ al nitraților și a posibilității formării de nitrozamine care sunt cancerigene și au

potențial mutagen; copiii expuși la nitrați pe lângă modificările hemoglobinică, se manifesta prin întâzieri în dezvoltarea staturo-ponderala, rahitism, infecții, boli digestive. Experiențele efectuate au

demonstrat că nitriții diminuează rezervele hepatice de vitamina A; au efect inhibant asupra captării iodului de către tiroidă, reduc absorbția proteinelor și lipidelor și pot produce cancerul la animalele de experiență.

Am efectuat analiza cantitativă a nitraților și nitriților în unele produse ale SA „Carnez” ca: salam „Doktorskaia”, salam „Succes”, cârnăciorii „Vânătoarești”, șuncă „Sănătate”, crenvuște „La dejun”. Rezultatele analizelor ne demonstrează (Tab. 1) că nu s-au depistat depășiri a CMA a nitraților și nitriților în mezelurile menționate, ceea ce ne demonstrează că înainte de prepararea acestora materia primă este supusă unor analize prealabile și ceea ce nu corespunde standardelor este returnată producătorilor de carne, iar la prepararea mezelurilor se respecta tehnologia producerii conform standardelor de calitate.

Possibilitatea contaminării cu metale cu potențial toxic a produselor din carne. Existența unor metale în alimentația omului joacă un rol fiziologic deosebit de important, pe când lipsa acestora sau insuficiența lor poate produce dereglări metabolice și boli carentiale. Aceste metale sunt numite esențiale sau biometale și din aceasta grupa fac parte: sodiul, potasiul, calciul, magneziul, fierul, cuprul, zincul, manganul, molibdenul, cobaltul și seleniul.

Creșterea concentrației de metale din ambele grupe peste nivelul necesar, exercită efecte nocive asupra organismului celor ce consumă astfel de produse. Efectele toxice

ale metalelor depind de natura, cantitatea, forma chimică sub care se găsește în produse, de ponderea produsului în alimentele ingerate, cât și de rezistența organismului și efectul sinergic sau antagonic al altor substanțe chimice[2,4]. Chiar în doze foarte mici, dacă acționează mereu pe aceleași țesuturi, acestea devin sensibile, iar substanța toxică poate declanșa procesul de intoxicare. Concentrații de metale grele au fost puse în evidență în produse de origine animală, condimente și aditivi alimentari.

Aluminiul în sânge concentrația sa este de câteva micrograme/litru, iar în substanța cenușie a creierului este de 2 ppm. În urma cercetărilor efectuate s-a stabilit ca aluminiul poate produce: sindromul epileptic, degenerescența neurofibrilară prin administrare de clorură de aluminiu și chiar cancer pancreatic, limfatic și pulmonar la muncitorii din industria aluminiului.

Cadmiul, intoxicațiile cronice cu acest metal se manifestă prin boala itai-itai (descrisă în Japonia) la persoanele care au ingerat odată cu alimentele o cantitate de 600 μg cadmiu zilnic, manifestându-se în special la femeile în vârstă și copii prin: osteoporoză, gastrită cronică, afecțiuni renale, tulburări neuromusculare. De remarcat faptul că și cadmiul exercită un efect anemiant la toate speciile prin scăderea hemoglobulinei, hematocritului și sideremiei; iar dozele mici de cadmiu ingerate în alimente acumulate în timp determină modificări funcționale și

metabolice. De remarcat că vitamina C micșorează absorbția cadmiului în intestin, mărește excreția acestuia și previne instalarea anemiei. Legislația din țara noastră admite în produsele alimentare valori maxime de cadmiu 0,07 mg/kg produs de carne, mezeluri și conserve din carne.

Cobaltul și el face partea din grupa metalelor, care în doze mari au efect toxic asupra organismului, deoarece blochează reacțiile enzimatice și produc dereglări asupra funcțiilor vitale. Având în vedere că vitamina B12 conține în compoziție 4% cobalt se manifestă prudența în prescrierea de doze mari a acestei vitamine.

Cuprul se găsește în mod natural aproape în toate produsele alimentare, dar în cantități foarte mici (4 -20μg/100 g), aportul zilnic fiind 1-3 mg. El are un rol foarte mare în biochimia oxigenului, hematopoeză, metabolismul țesutului conjunctiv, sinteza fosfolipidelor etc. Legislația din țara noastră a limitat conținutul de cupru în produsele alimentare ca mezeluri, conserve de carne și semiconserve de pește în sos tomate sau oțet, conserve de legume în apă, conserve mixte, compoturi, nectaruri, sucuri de fructe, legume deshidratate, drajeuri - 5 mg/kg[9,10].

Mercurul - contaminarea produselor alimentare cu acest metal are loc în urma tratării cu fungicide. Intoxicațiile constau în iritarea căilor respiratorii superioare, manifestări digestive (greață, vomă, dureri abdominale), cefalee, oboseală generală,

febră, frisoane. În cazul intoxicațiilor severe apar tulburări nervoase, tulburări renale.

Plumbul - se constată o creștere continuă a conținutului de plumb în produsele alimentare ca urmare a creșterii proceselor de poluare, sursele de contaminare fiind multiple astfel: insecticidele, utilajele, recipientele etc. El reacționează asupra sistemului nervos și sângelui producând paralizii, căderea dinților, ulcere și chiar necroza oaselor; ca urmare a absorbției ridicate intervin modificări hematologice (anemie, reticulocitoză, modificări în structura hematiilor) și chiar renale. În cazurile de intoxicații grave ale organismului au loc tulburări ale nervilor periferici, tulburări în dezvoltarea intelectuală, acționând negativ asupra fertilității, sistemului endocrin, miocardului.

Seleniul - acționează sinergic cu vitamina E; cercetările efectuate pe animale de laborator au scos în evidență faptul că seleniul previne necroza hepatică la animalele carentate în vitamina E. În produsele alimentare el se găsește sub forma de: seleniți, selenati și de compuși organici iar asimilarea lui în tubul digestiv este destul de mare. Calea cea mai importantă de eliminare a seleniului din organism este cea urinară (50-80%) dar și prin fecale, plămâni, transpirație și lapte.

Staniul - nu există în cantități mari în de origine animală, dar cantități mai mari pot exista în produsele conservate în recipiente metalice. Staniul are efect hipocalcemiant, acționează la nivelul

biosintezei și catabolismului hemoglobinei [5,8]. În urma cercetărilor efectuate s-a ajuns la concluzia că majoritatea alimentelor nu conțin staniu, dar ca acesta provine în urma proceselor tehnologice și a ambalării produselor alimentare în cutii de tablă cositorită.

Zincul - este necesar atât regnului vegetal cât și celui animal pentru ca el intervine în multe procese metabolice. O persoană adultă are în corp 1,5-3 g zinc din care: 60 % în structura masei musculare; 20 % în sistemul osos și piele; 20 % în restul organismului. Concentrația cea mai mare de

zinc se găsește în: ficat, pancreas, hipofiză, testicule, prostată, ochi, hematii, leucocite.

Arsenul - în special compușii lui sunt utilizați ca insecticide poluând legumele și fructele. În cazul când se iau măsuri de tratare rațională a legumelor și fructelor și dacă sunt bine spălate înainte de folosire, arsenul nu prezintă pericol de otrăvire[9]. În intoxicațiile cronice apare inapetența, diaree, vomă, răgușeală, tuse, hipersalivație, rinită, faringită și laringită catarală; în același timp poate să se manifeste și edeme ale pleoapelor, icter, hematomegalie etc. Intoxicațiile cu cantități mici de arsen pot determina dereglări biochimice.

Tabelul 2.
Cantitatea de metale în unele produse ale SA „Carmez” la data de 2 aprilie 2014

Produsul	Cantitatea depistată (mg/kg)				
	Cu	Cd	Pb	As	Zn
Salam fiert „Doktorskaia”	1,2±0,2	0,04±0,01	0,3±0,02	0,06±0,001	21,8±0,9
Salam semiafumat-aperitiv „Succes”	2,4±0,1	0,02±0,01	0,4±0,03	0,01±0,001	32,5±1,1
Cârnăciorii „Vânătoarești”	2,7±0,3	0,01±0,02	0,2±0,05	0,04±0,003	22,7±1,4
Șuncă „Sănătate”	3,1±0,2	0,03±0,01	0,1±0,01	0,02±0,002	23,6±1,3
Crenvuște „La dejun”	2,6±0,1	0,04±0,02	0,1±0,04	0,03±0,001	22,2±0,7
CMA	5,0	0,07	0,5	0,15	50

Sursa: Elaborat de autor în baza datelor oferite de către Centrul Național de Sănătate publică

Am efectuat analiza cantitativă a metalelor: cupru, cadmiu, plumb, arseniu și zinc în unele produse ale SA „Carmez” ca: salam „Doktorskaia”, salam „Succes”, cârnăciorii „Vânătoarești”, șuncă „Sănătate”,

crenvuște „La dejun”. Rezultatele analizelor ne demonstrează (Tab. 2) că nu s-au depistat depășiri a CMA a metalelor menționate mai sus în mezelurile menționate, ceea ce ne demonstrează din

nou că mezelurile corespund standardelor de calitate și activitatea de producție este supravegheată cu atenție de specialiștii laboratorului SA „Carmez”, stației antiepidemice, Ministerului Sănătății și Departamentului de standardizare.

Concluzii: În ultimii ani în Republica Moldova practic s-au pus bazele teoretice

referitoare la producția produselor agroalimentare ecologice, dar rămâne să se implementeze în practică sub un control riguros din partea autorităților competente. Produsele alimentare fabricate la „Carmez” sunt de o puritate ecologică foarte înaltă, absolut inofensive pentru sănătate.

Bibliografie:

1. Banu C. Biochimia produselor alimentare. București: Ed. Tehnică, 1981, p. 69-85.
2. Banu C. Tratat de chimia alimentelor. București: Ed. AGIR, 1992, p.11-15.
3. Banu C., Alexe P., Vizireanu C. Procesarea industrială a cărnii. București: Ed. Tehnică, 2003, p. 15-22.
4. Bondoc I., Șindilar E. Controlul sanitar veterinar al calității și salubrității alimentelor. Iași: Ed. Ion Ionescu de la Brad, 2002, p. 65-71.
5. Dima D. ș. a. Merceologia și expertiza mărfurilor alimentare de export-import. București: Ed. ASE, 2004, p.32-40.
6. Enciu V. Sistemul H.A.C.C.P - un garant al calității și securității alimentare. În: Agrocurier, 6 noiembrie, 2002, p. 3.
7. Frățilă R. Merceologia alimentară. Cluj Napoca: Presa Universitară Clujeană, 2001, p. 24-29.
8. Frățilă R. Merceologia produselor agroalimentare. Cluj Napoca: Univ. Babeș-Bolyai, 1996, p. 32-52.
9. Georgescu Gh., Banu C. Tratat de producerea, procesarea și valorificarea cărnii. București: Ed. Ceres, 2000, p.12-19.
10. Grădinaru G. Responsabilitatea față de mediu duce la creșterea cotei de piață. În: Revista de Comerț, Anul III, nr. 8 (32), 2002, p. 4-9.

LUAREA ASISTATĂ DE DECIZII ÎN NUMELE ȘI PE CONTUL MINORULUI / SUPPORTED DECISION MAKING ON BEHALF OF MINOR

Drd. Eleonora ANDRIUȚA,
Universitatea de Studii Politice și Economice Europene „Constantin Stere”

Abstract: *The equally recognition of the legal capacity for all the persons was developed through a lot of international instruments to which our country is party, such as Article 6 of the Universal Declaration of Human Rights, Article 26 and 16 of the International Covenant on Civil and Political Rights, Article 12 and 14 of the United Nations Convention for children's rights, Article 12 of the United Nation Convention on the rights of persons with disabilities etc. Unfortunately, although our country ratified all of those international acts, some important steps on this field were not done.*

*According to these international acts, the convention parties must review the laws allowing for guardianship and trusteeship, and take action to develop laws and policies to replace regimes of substitute decision-making by **supported decision-making**, which respects the person's autonomy, will and preferences. Regimes of substituting decision-making can take many different forms, including plenary guardianship, judicial interdiction, and partial guardianship.*

The essence of legal capacity does not result from the ability of the individual to realize or conduct his/her actions. Consequently, legal capacity as a concept does not merge with the concept or assessment of the mental capacity of a person, but rather the essence of legal capacity results from the quality of being a person and subject of law and regulations need to be concerned about what kind of support requires the person to exercise legal capacity.

Key words: *equality; legal capacity; guardianship; trusteeship; persons with disabilities; supported decision-making; human rights; capacity of use; exercise capacity.*

Cuvinte cheie: *egalitate; capacitate juridică; tutelă; curatelă; persoane cu dizabilități; luare asistată de decizii; drepturile omului; capacitate de folosință; capacitate de exercițiu.*

In studierea capacității juridice în complexitatea sa, trebuie evidențiat, întâi de toate, caracterul ei social. Ea având originea în alegerile pe care le-au făcut diverse societăți în aprecierea condiției juridice a unor categorii de persoane, unora de-a lungul anilor le-a acordat o serie de drepturi, altora le-a limitat posibilitățile de a participa la diversele raporturi juridice, mai

mult ca atât au fost personificate o serie de fenomene ale naturii, animale etc. Spre exemplu, Darius, regele Persiei după ce marea îi înghițise corăbiile în cursul expediției în Scitia, ordona să se bată valurile în semn de sancțiune. În Evul Mediu, sunt cunoscute cazuri când se judecau animale cum ar fi câini, pisici, lei etc.[1]. În Dacia, provincie romană, în

primele decenii ale ocupației romane, când delimitarea dintre diferitele categorii de oameni liberi, cetățeni, latini și peregrini era foarte clară, normele de drept aveau un caracter statuar, în sensul că fiecărei categorii de persoane îi corespundeau anumite norme juridice [2]. Un alt exemplu a fost înregistrat în timpul voievodatelor și cnezatelor, când statutul persoanelor era diferit datorită inegalităților de avere. Persoanele nu aveau aceleași drepturi sau obligații, acestea erau acordate în dependență de censul de avere și cu caracter pecuniar, adică cu posibilitatea de a procura unele drepturi. În perioada feudală, omul era încadrat în diverse stări sociale, al căror regim statuar, inegal, se răsfrângea și asupra sferei capacității sale juridice. Boierii aveau o capacitate juridică deplină, iar clerul, orășenii, țărani liberi, țărani aserviți nu aveau această capacitate, ea fiind restrânsă. Robii, tătarii și țigani trăiau sub regimul unui „drept al robilor”, erau lipsiți de libertate, puteau fi vânduți. O altă categorie erau străinii care erau tolerați și aveau un regim juridic bine precizat de legea țării.

Și în perioada actuală acordarea unor drepturi este condiționată de anumite criterii, spre exemplu în sistemele de drept islamic femeia, indiferent dacă este sau nu căsătorită, nu poate fi admisă ca parte în cadrul raporturilor comerciale. În alte sisteme de drept (de exemplu cel elvețian, francez, englez) femeia căsătorită are o capacitate comercială limitată, fiindu-i necesară încuviințarea soțului pentru actele

de dispoziție asupra fondului de comerț. În dreptul SUA, deși persoana este considerată majoră de la împlinirea vârstei de 18 ani, totuși aceasta nu poate procura băuturi alcoolice până la împlinirea vârstei de 21 ani.

Astfel din punct de vedere istoric și comparând posibilitățile de a fi participant la raporturile juridice civile oferite de sistemul de drept al diferitor state, putem concluziona că capacitatea de exercițiu este un atribut sau o prezumție pe care societatea l-a atribuit sau l-a negat diferitor categorii de cetățeni. Totuși, date fiind exemplele istorice privind capacitatea de exercițiu a persoanei fizice se evidențiază caracterul negociabil al acestei instituții și orientarea spre a acorda acest atribut unui număr cât mai mare de persoane.

Spre exemplu, analizând art.12 din Convenția ONU privind drepturile copilului, statele părți vor garanta copilului capabil de discernământ dreptul de a exprima liber opinia sa asupra oricărei probleme care îl privește, opiniile copilului fiind luate în considerare avându-se în vedere vârsta copilului și gradul său de maturitate. În articolul citat este evidențiat caracterul negociabil al capacității de exercițiu, fiind evidențiate două contraste determinate de legislația internă care recunoaște copiilor incapacitatea de exercițiu sau limitarea în capacitate de exercițiu, pe de o parte și garantarea dreptului copilului de a fi ascultat și de a fi luată în considerare opinia copilului în cadrul tuturor problemelor care îl privesc,

pe de altă parte. Aplicând prevederile Convenției în corelație condiția copilului determinată de legislația internă, rezultă că deși copilul este considerat fără capacitate de exercițiu, adică nu îi este recunoscută posibilitatea de a dobândi prin faptă proprie și de a exercita drepturi civile, de a-și asuma personal obligații civile și de a le executa, acesta este totuși în drept să decidă asupra unor probleme care îl privesc, spre exemplu să decidă cu care din părinți să locuiască, în caz de divorț al părinților, dacă a împlinit 10 ani, să decidă asupra propriilor venituri etc. În orice procedură judiciară sau administrativă care îl privește, copilul are dreptul de a fi ascultat. Este obligatorie ascultarea copilului care a împlinit vârsta de 10 ani. Cu toate acestea poate fi ascultat și copilul care nu a împlinit această vârstă, dacă autoritatea competentă apreciază că audierea lui este necesară pentru soluționarea cauzei.

Toate aceste drepturi speciale acordate copilului minor țin să demonstreze tendința progresistă, recunoscută și de dreptul intern de a renunța la lipsirea de capacitate de exercițiu a persoanei și o eventuală perspectivă de renunțare a legislațiilor la instituțiile de limitare și lipsire de capacitate de exercițiu, recunoscând că copiii sânt singurii în drept de a-și apăra drepturile și că, de fapt, încălcarea drepturilor lor apare din însăși lipsire de drepturile lor și că cele mai frecvente abuzuri apar din motivul exercitării drepturilor lor de către alte persoane (reprezentanți legali).

Nu negăm nici sub o formă necesitatea unei protecții speciale acordate copiilor minori datorită lipsei lor de maturitate fizică și psihică, necesitatea unei protecții speciale este enunțată și în legislația internațională și comunitară, însă evidențiem că mecanismul de implementare a prevederilor actelor sus menționate nu acordă o protecție suficientă și adecvată intereselor, drepturilor și libertăților copiilor minori.

Participarea copiilor la viața socială este un drept fundamental. Acesta este garantat de articolul 12 din Convenția ONU cu privire la drepturile copilului și presupune, în principal, faptul că aceștia au dreptul de a-și exprima liber opiniile asupra oricăror probleme care îi privesc în cadrul familiei, la nivelul comunității locale, la școală, chiar și la nivelul politicii naționale. Adulții trebuie să ia în considerare opiniile copiilor ținând seama de vârsta lor și de gradul de maturitate. Copiii au astfel dreptul de a fi implicați în mod activ în societate și să fie consultați în luarea deciziilor care îi privesc. Ei au dreptul de a se apăra atunci când le sunt încălcate drepturile și de a încerca să acționeze pentru respectarea drepturilor lor. Tocmai din această perspectivă, copiii sânt implicați direct în implementarea unor programe internaționale de protecție a drepturilor lor, sânt organizate o serie de asociații ale copiilor capabile să decidă și să ia măsuri de protecție a drepturilor lor și implicare în soluționarea unor programe sociale, cea mai tipică formă de asociere a copiilor în țara

noastră ia forma unei entități juridice numite Consiliul Local al Copiilor și Tinerilor, Forumul Raional al Tinerilor, Parlamentul Copiilor etc., în cadrul cărora copiii sânt echivalați în posibilități cu drepturile lor.

Printre principalele orientări ale standardelor europene pentru promovarea și protecția drepturilor copilului în statele membre sânt încurajate în mod acerb de a construi politici și mecanisme care să încurajeze participarea copiilor la luarea deciziilor, printre prezentele orientări sânt evidențiate, spre exemplu să ofere copiilor posibilitatea de a participa mai eficient la luarea deciziilor și la punerea în aplicare a politicilor care îi afectează și să faciliteze participarea acestora; în punctul; să mărească capacitățile familiilor și ale altor persoane care îi au în grijă de a-și îndeplini până la capăt rolurile în privința protecției drepturilor copiilor etc.[3].

În timp ce acceptăm calitatea de construcție a capacității juridice, este necesar să se înțeleagă că aceasta este construită pornind, în primul rând, de la un standard normativ al capacității cognitive. Totuși în aprecierea rolului capacității cognitive în luarea deciziilor trebuie să recunoaștem că nu întotdeauna toate persoanele majore iau decizii doar în condițiile unei capacități cognitive, astfel nu sânt totuși rare cazurile când o persoană cu capacitate de exercițiu ia o decizie sub influența emoțiilor sau sunt influențați de alte persoane, sau circumstanțe de fapt. Am putea oare considera că prezentele persoane trebuie lipsite sau

limitate în capacitate de exercițiu?! Diferențierea în capacitate de exercițiu a persoanelor duce la crearea unor etichete de incapacitate în societate, fie asupra minorilor sau a persoanelor cu dezabilități etc. Consecințele etichetelor sociale prezintă pericole nefaste într-o societate democratică, creând premise de dezvoltare a cazurilor de discriminare, abuzuri etc.

Capacitatea juridică nu are legătură cu alegerile înțelepte, capacitatea juridică se referă la libertatea de a face alegeri, și nu la înțelepciunea acestor alegeri. Cu alte cuvinte este firesc ca o persoană să învețe din propriile greșeli, ori de câte ori persoanelor nu li se acordă posibilitatea de a face propriile lor greșeli, de fapt nu li se permite să se dezvolte conform propriilor convingeri, acestuia fiindu-le impusă obligația de a acționa conform altor „genii”.

Libertatea de a lua decizii nu trebuie confundată cu sprijinul de care au nevoie persoanele minore pentru a formula decizii, *protecția juridică a minorilor se referă la două aspecte, primul se referă la asigurarea libertății persoanei de a decide și cea de-a doua la suportul acordat persoanei pentru a lua o decizie.*

Cu scopul de a asigura persoanei protecție juridică adecvată pentru exercitarea drepturilor sale, în legislațiile statelor devine tot mai frecventă intenția de aplicare a sistemului de luare asistată de decizii în locul sistemului de luare substitutivă de decizii.

Luarea asistată de decizii ajută persoana să ia propriile sale decizii, deși

accentul asupra luării asistate de decizii a luat amploare în cadrul promovării reformei de capacitate legală apărut în contextul aplicării art. 12 al Convenției ONU privind drepturile persoanelor cu dezabilități²⁴, intenția promovării luării asistate de decizii apare tot mai des în cadrul raporturilor juridice cu participarea minorilor. Această reformă prevede amendamente la Codul Civil pentru a elimina așa-numita „tutelă pleneră”, și înlocuirea acesteia cu un sistem de luare a deciziilor „asistate” sau „sprijinite”.

Gabor Gombos, expert global în domeniul dreptului egal la capacitatea legală, în cadrul celei de-a doua misiuni în Moldova afirma că *prin contrast cu luarea substituită de decizii, aranjamentele de luare a unor decizii asistate au drept scop să păstreze autonomia persoanei intactă și să susțină abilitatea sa de a trăi independent în comunitate, prin oferirea de sprijin sau asistență în caz de necesitate.*

Luarea asistată versus luarea substituită de decizii. Pentru a înțelege conceptul luării asistate de decizii o vom analiza comparativ cu conceptul luării substituite de decizii. În cadrul luării substituite de decizii, substituitorul intră în drepturile și obligațiile persoanei subrogate, cu alte cuvinte în contextul luării de decizii, subrogatului îi este menținută calitatea de

titular de drepturi, însă pierde posibilitatea de a le exercita, acest atribut fiindu-i atribuit altei persoane, subrogatorului, adică tutore, părinte, adoptator etc.

Spre deosebire de luarea substituită de decizii prin intermediul căreia este desemnată o altă persoană pentru a decide în numele și pe contul altei persoane, aflată în tutela/curatela ei, luarea asistată de decizii menține posibilitatea persoanei de a lua decizii proprii. Luarea substituită de decizii are loc cu prioritate în cadrul tutelei pleneră, în cazul reprezentării minorilor până la împlinirea vârstei de 14 ani și alte forme de cesiune involuntară de competențe, prin care persoanele sânt private de dreptul de a decide, în locul lor decizia fiind luată de părinți, rude etc. În cadrul luării asistate de decizii rolul persoanelor care sprijină persoana în procesul de luare a deciziilor se limitează la informarea persoanei asistate despre efectele actelor încheiate, riscurile, avantajele și dezavantajele încheierii actului obiect al raporturilor juridice. Luarea asistată de decizii este o metodă fundamentală care să permită sprijinirea celor care au nevoie de acest lucru, a enunțat Edah Wangechi Maina în cadrul Prezentării sale la Conferința CRPD a Părților cu privire la Dreptul la recunoaștere egală în fața legii, acces la justiție și luare asistată de decizii, care a avut loc la New York la data de 2-4 septembrie 2009[4]. Asistența acordată persoanei prin intermediul luării substituite de decizii nu mai poate fi considerată asistență, în primul rând din motivul arbitrariului cu care este

---

²⁴ Ratificată prin legea pentru ratificarea Convenției Organizației Națiunilor Unite pentru drepturile persoanelor cu dizabilități, Nr.166 din 09.07.2010

impusă decizia persoanei subrogatorii, sau cu alte cuvinte asistența acordată împotriva voinței persoanei nu mai constituie sprijin dar provoacă un disconfort emoțional, trăsături care nu sunt specifice și pentru modelul de luare asistată de decizii.

Premisa modelului de luare asistată de decizii poate fi argumentată și prin prisma art.14 al Convenției ONU privind drepturile copilului²⁵, conform prezentului articol, dreptul și obligația părinților sau ale reprezentanților legali ai copilului constă în a-l orienta pe acesta în exercitarea drepturilor de o manieră care să corespundă dezvoltării capacităților sale.

Luarea asistată de decizii oferă temei juridic răspunderii reprezentanților legali pentru faptele copiilor minori, care în conformitate cu art. 18 din Convenție, ambii părinți au o răspundere comună pentru creșterea și dezvoltarea copilului. Cu aceeași interpretare trebuie aplicat și art. 1406 CC, conform căruia prejudiciul cauzat de un minor care nu a împlinit vârsta de 14 ani se repară de părinții (adoptatori) sau reprezentanții legali, dacă nu demonstrează lipsa vinovăției lor în creșterea și educarea copilului. Deci din prezentul articol rezultă că temeiul răspunderii părinților se limitează doar la educarea și supravegherea minorului și acești indicatori trebuie utilizați din aceeași perspectivă de vârstă și

discernământul copilului. În acest context dacă răspunderea părinților apare doar în temeiul indicat mai sus, adică creșterea și educarea copilului în mod corespunzător, este eficient și echitabil modelul de luare substituită de decizii, în ceea ce ne privește considerăm că același temei trebuie urmărit și în cadrul procesului de luare a deciziilor în numele și pe contul minorilor, adică aceștia trebuie crescuți și educați în mod corespunzător pentru a lua decizii avantajoase.

Ca și toate activitățile desfășurate cu participarea copiilor, luarea asistată de decizii necesită o comunicare accesibilă, comunicarea accesibilă presupune utilizarea unui limbaj adecvat și necesitatea de a obține încrederea recepționarului mesajului. Comunicarea trebuie stabilită în raport cu toți actorii implicați în protecția minorilor avocat, medic, profesori etc.[5] Pentru o comunicare accesibilă cu copiii trebuie revizuită, în primul rând cultura promovată în societate și acceptarea persoanelor minore în raporturile încheiate, atât de părți, cât și de cealaltă parte contractantă.

Comitetul pentru Drepturile Copilului salută rapoartele scrise și informațiile verbale depuse adițional de către organizațiile de copii și reprezentanții copiilor în procesul de monitorizare a implementării drepturilor copilului de către Statele părți și încurajează Statele părți și ONG-urile să susțină copiii să-și prezinte punctele de vedere către Comitet [6].

Din cele relatate mai sus de către Comitet, rezultă că acesta depune eforturile

---

²⁵ Ratificată prin Hotărârea Parlamentului Republicii Moldova cu privire la aderarea RSS Moldova la Convenția internațională cu privire la drepturile copilului, Nr.408-XII din 12.12.1990.

necesare pentru a încuraja statele părți să implice copiii în procesul monitorizare a aplicării Convenției cu privire la drepturile copilului și constituirii unui dialog eficient între copiii, precum și între copiii și autoritățile publice. De asemenea, s-a arătat că și copiii pot ridica probleme la nivel guvernamental, în mass-media etc., astfel încât astăzi, referințele la Monitorul Copiilor au devenit o rutină pentru buletinele de știri și profesioniștii din mediul academic și juridic. O realizare semnificativă este credibilitatea pentru vocile copiilor creată în procesul de guvernare. În rezultatul întâlnirii copiilor cu Comisia Parlamentară au fost evidențiată necesitatea unor mecanisme permanente de consultare[7].

Sprijinul efectiv acordat copiilor în procesul de luare a deciziilor poate lua forma unor servicii prestate de angajați remunerați din bugetul public, care activează după competență conform circumscripțiilor teritoriale. Persoanele angajate pentru acordarea prezentelor servicii trebuie să activeze independent administrativ de autoritatea tutelară, însă să fie subordonați metodologic acesteia și Centrului Național privind Protecția Drepturilor Copilului. Atât Centrul, cât și autoritatea tutelară trebuie să exercite controlul realizării conforme a atribuțiilor de serviciu a persoanei care acordă sprijin copilului în luarea deciziilor.

De asemenea, un model de luare asistată de decizii, cunoscut în majoritatea statelor lumii, este instituția ombudsma-

nului sau avocatului copilului. Misiunea Avocatului copilului constituie promovarea și protejarea drepturilor și intereselor copilului și tânărului cu vârsta sub 18 ani. În conformitate cu legislația în vigoare copilul independent poate adresa petiții privind încălcarea drepturilor sale în adresa ombudsmanului, însă conform datelor existente la moment numărul petițiilor adresate de minori este extrem de redus acestea fiind adresate de reprezentanții lor legali sau autorități competente, din aceste considerente referindu-ne la eficiența prezentei instituții putem evidenția necesitatea unor instituții subordonate sau unor mijloci care să activeze conform circumscripțiilor teritoriale.

Considerăm oportun a indica și modelul Asistenței Voite de la Egal la Egal, care se concentrează asupra explorării reciproce asupra preocupărilor, mai degrabă, decât asupra încercării de a repara problemele altei persoane și este conceput ca sprijin din partea semenilor, avantajul său evidențiindu-se mai mult datorită caracterului său non-ierarhic.

Curtea Constituțională a Ungariei a stabilit că *capacitatea juridică este o calitate oficială, fiecare ființă umană trebuie să aibă capacitate de exercițiu*. Dreptul Ungar constată că demnitatea este o calitate inerentă vieții umane care nu poate fi împărțită și limitată și ca urmare este egală fiecărui individ. În 2009, Parlamentul Ungar a adoptat un nou Cod Civil, care desființează curatela plenară și curatela parțială și introduce noi instrumente care facilitează

luarea asistată de decizii, menționează Natalia Mardari în cadrul Conferinței Cercetare și cele mai bune practici în domeniul punerii în aplicare a art.12 din Convenția ONU privind Drepturile Persoanelor cu Dizabilități, care a avut loc la Chișinău în decembrie 2011-ianuarie 2012.[8]

În Irlanda, conform Legii privind Sistemul de Capacitate Mintală, *capacitatea este definită ca fiind abilitatea de a înțelege informațiile relevante, de a păstra acele informații și de a le utiliza în luarea unei decizii și de a comunica decizia*, astfel în acordarea posibilității de a decide, legiuitorul irlandez selectează categoriile de persoane cu capacitate deplină de exercițiu, limitată și incapacitate de exercițiu.

În concluzie, amintind caracterul social al capacității de exercițiu, care în perioade diferite de timp fie a fost negată, fie a fost recunoscută diferitelor categorii de populație, această diferență fiind prezentă și în perioada actuală, când legislația diferitor state fie recunoaște, fie neagă libertatea exercitării drepturilor și obligațiilor persoanelor în mod egal.

Modelul de luare a deciziilor în Republica Moldova. În preambulul Convenției cu privire la drepturile copilului statele părți recunosc necesitatea unei protecții și îngrijiri speciale, inclusiv de o protecție juridică adecvată, dată fiind lipsa de maturitate fizică și intelectuală a copilului. Protecția necesară copilului nu trebuie să limiteze libertatea copilului de a-și exercita drepturile și obligațiile, dar nici

nu poate admite comiterea unui abuz asupra drepturilor din motivul imaturității sale. În speranța implementării unui mecanism juridic eficient, legiuitorul nostru atribuie copiilor, în dependență de vârsta acestora capacitate limitată de exercițiu sau lipsește copilul de capacitate juridică, abordând modelul luării substituției de decizii, dreptul de a decide în numele și pe contul copilului revenind părinților/adoptatorilor/tutorilor, în cazul incapacității de exercițiu, și respectiv, actul juridic încheiat de minor este valabil încheiat dacă încheierea lui a fost aprobată de către reprezentanții legali ai copilului, în cazul capacității de exercițiu limitată. Criteriul care determină statutul de persoană limitată sau lipsită de capacitate de exercițiu, este vârsta minorului conform limitelor 0-7 ani; 7-14 ani, copilul este considerat incapabil, iar 14-18 ani acesta are capacitate de exercițiu restrânsă. Deși vârsta copilului are un caracter decisiv în determinarea condiției sale juridice, aceste aspecte nu au un caracter absolut, astfel, din motive întemeiate minorul poate fi limitat în capacitate de exercițiu de instanța de judecată, la cererea părinților, adoptatorilor, curatorilor sau a autorității tutelare.

Legiuitorul nu constată ce împrejurări pot duce la limitarea capacității minorului, lăsând aprecierea motivelor propriei convingeri a instanței, care reamintim trebuie decisă cu aplicarea principiului interesului superior al copilului.

Un alt exemplu de combatere a criteriului de vârstă se referă la drepturile

speciale acordate persoanei de la vârsta de 10 ani, inclusiv să-și expună opinia privitor la decizia cu care din părinți să locuiască, în cazurile când aceștia locuiesc separat în cadrul luării deciziei de admitere a adopției de către instanța de judecată, poate depune petiții în adresa avocatului copilului, indiferent de vârsta sa, se poate adresa autorității tutelare cu privire la încălcarea drepturilor sale, poate decide asupra căsătoriei sale dacă a împlinit vârsta de 16 ani etc.

Recunoașterea unor drepturi speciale minorilor rezultă din art.12 al Convenției cu privire la drepturile copilului care recunoaște un caracter de continuă dezvoltare a capacității copilului, inspirând o perspectivă de înlocuire a modelului de luare substituită de decizii cu un model de luare asistată de decizii, în cadrul căreia personalitatea copilului să devină evidentă încă de la naștere. Capacitatea de exercițiu este un atribut inerent ființei umane, de aceea recunoașterea ei în raport cu fiecare ființă umană trebuie garantată încă de la naștere. Cu alte cuvinte în elaborarea mecanismelor juridice de protecție a minorilor din motivul imaturității sale nu trebuie să afecteze negativ subiectul protecției prin protecția acordată, dar trebuie să creeze mecanisme externe persoanei minorului pentru a-l proteja. Acceptarea capacității de folosință și reducerea sau lipsirea concomitentă de capacitate de exercițiu înseamnă că legea recunoaște persoana cu drepturi însă îi leagă mâinile în exercitarea acestora. Pentru

a evita violările de drept admise de lege, considerăm că sistemul de capacitate legală trebuie să garanteze persoanei deplinătatea drepturilor în mod egal și de la o vârstă adecvată în raport cu experiența și maturitatea sa intelectuală, însă cu titlu de excepție să reducă exercitarea unor drepturi, practică aplicată în cadrul modelului american când majoratul nu coincide cu libertatea de a exercita unele drepturi, spre exemplu dreptul de a procura băuturi alcoolice, dreptul de a exercita anumite funcții etc. Suntem de acord că recunoașterea copilului cu capacitate de exercițiu încă de la naștere necesită în primul rând un mecanism eficient de protecție împotriva diverselor abuzuri susceptibile a fi aplicate de către terți.

Reieșind din condițiile sociale și juridice existente, considerăm oportun de a mări numărul drepturilor persoanei care a împlinit 7 ani și să fie cumulate cu cele indicate în art. 21 al. 2 CC, adică, minorul care a împlinit vârsta de 14 ani are dreptul fără consimțământul părinților, adoptatorilor sau al curatorului:

- a) să dispună de salariu, bursă sau de alte venituri rezultate din activități proprii;
- b) să exercite dreptul de autor asupra unei lucrări științifice, literare sau de artă, asupra unei invenții sau unui alt rezultat al activității intelectuale aparate de lege;
- c) să facă depuneri în instituțiile financiare și să dispună de aceste depuneri în conformitate cu legea;
- d) să încheie actele juridice prevăzute la art. 22 alin. (2) CC.

Pentru alte acte decât cele indicate în art. 21 al. 2 CC, minorul trebuie să solicite acordul reprezentanților legali. În aprecierea valabilității actului încheiat de minor fără permisiunea prealabilă a reprezentanților săi, litigiul trebuie soluționat în baza principiului de interes superior al minorului. De asemenea trebuie păstrată independența patrimonială a minorului și părinților săi, pentru a evita în primul rând abuzul terților. De la 7 la 10 ani minorul trebuie recunoscut cu capacitate restrânsă de exercițiu, prin acest termen, se are în vedere limitată la acordul părinților minorului.

Astfel incapacitatea de exercițiu a persoanei va fi admisă doar într-o perioadă scurtă de timp, până la prezumția de deplinătate a educării sociale a minorului prin înmatricularea lui în școală, adică până la atingerea vârstei de 7 ani.

Odată cu împlinirea vârstei de 10 ani și până la atingerea majoratului, copilul urmează să participe independent la încheierea actelor juridice, însă cu acceptarea prealabilă a asistenței în luarea deciziilor garantat de un sistem specific de stat și/sau părinții, adoptatorii sau persoanele care îi înlocuiesc. La încheierea propriu-zisă a actului juridic persoana care a împlinit 10 ani trebuie să prezinte dovada de consultarea cu autoritatea/persoana autorizată

sau părinții, adoptatorii acesteia. Dovada de consultare poate fi orice act care atestă consultarea, inclusiv tichetul de înregistrare pentru discuție, discuție telefonică subsemnată, email care confirmă că problema a fost consultată etc. Aplicarea acestui sistem va admite posibilitățile copilului de a învăța din propriile greșeli, dar și de a conștientiza aspecte importante ce țin de viața din comunitate. De la împlinirea vârstei de 18 ani persoana este liberă să decidă în privința tuturor problemelor ce-l privesc.

Astfel persoana este incapabilă până la atingerea vârstei de 7 ani. Până la această vârstă toate actele în numele și pe contul minorului vor fi exercitate de către părinți, adoptatori sau tutori. Considerăm admisibile limitările în privința proprietății minorului și alte probleme considerate de legiuitor ca fiind de importanță majoră până la atingerea vârstei de 10 ani sau, în dependență de fiecare caz în parte până la atingerea majoratului.

Reglementările în vigoare trebuie să promoveze acordarea capacității de exercițiu tuturor persoanelor, din această perspectivă trebuie recunoscut caracterul de continuă dezvoltare a capacității juridice a persoanei, principiu de care trebuie să se țină cont în toate aspectele ce privesc persoana minorului.

Bibliografie:

1. Nicole Popa, Teoria generala a dreptului, editura CH Beck, București, 2008, p. 132.
2. Emil Cernea, Emil Molcuț, istoria statului și a dreptului românesc, editura Press Mihaela, București, 2001, p. 143.

3. www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/16031.ro07.pdf+orient%C4%83ri+ale+Uniunii+Europe+nepentru+promovarea+%C5%9Fi+protectia+drepturilor+copilului&hl=ro&gl=md.
4. Agenția pentru Drepturi Fundamentale a Uniunii Europene, 2010 și Consiliul Europei, 2010, Manual de drept european privind nediscriminarea, Imprimerie Centrale, Luxemburg, 2010, p. 69.
5. Cezar Gavriiliuc, Viața în ochii copiilor, raportul copiilor despre respectarea Convenției cu privire la drepturile copilului în Republica Moldova, Bons Offices, Chișinău 2008, p.18.
6. Comitetul pentru Drepturile Copilului, Comentariul General nr.12, Dreptul copilului la opinie, București, 2009, p. 29;
7. Dixon, P., Sumar Executiv: Raport „Copiii își monitorizează drepturile”, Chișinău, 2010, p. 5;
8. Lucia Gavriiliță, Reforma privind sistemul de protecție socială a persoanelor cu dizabilității pornind de la o nouă abordare și evaluare a dizabilității, revista Monitorul Social, Nr.12, Chișinău, 2011, p.25.

ASPECTE PROBLEMATICE CU PRIVIRE LA LIMITAREA CAPACITĂȚII JURIDICE A PERSOANEI FIZICE / PROBLEMATICAL ASPECTS OF THE JURIDICAL CAPACITY LIMITATION OF INDIVIDUALS

Drd. Eleonora ANDRIUȚA,
Universitatea de Studii Politice și Economice Europene „Constantin Stere”

Abstract: *Our internal regulations in force, similar to the legislations from other countries, for example Russia, Ukraine, Romania etc., regulates the possibility of the physical capacity limitation of individuals. A person whose legal capacity was limited, on the bases of a judicial act, is deprived of the possibility to engage in even basic socio-legal relationships, such as having own property, claiming social benefits, consenting a medical treatment, disposing of their own property etc. These arrangements are directed to policies and practices of excluding these persons from society. Almost, instead, in base of our international regulation the institution of the juridical capacity of individuals was regulated for ensuring the persons protection, in reality it happens differently. The most of the individuals who were limited in their legal capacity are abused of their trusteeship and deprived of their property, because their opinions and decisions do not present any importance for the persons who legally represent them.*

The meaning of this article is to present veridical facts and arguments for proving that the essence of legal capacity does not result from the ability of the individual to realize or conduct his/her actions. Consequently, legal capacity as a concept does not merge with the concept or assessment of the mental capacity of a person, but rather the essence of legal capacity results from the quality of being a person and subject of law and regulations need to be concerned about what kind of support requires the person to exercise legal capacity.

Key words: *equality; legal capacity; guardianship; trusteeship; persons with disabilities; supported decision-making; human rights; capacity of use; exercise capacity.*

Cuvinte-cheie: *egalitate; capacitate juridică; tutelă; curatelă; persoane cu dizabilități; luare asistată de decizii; drepturile omului; capacitate de folosință; capacitate de exercițiu.*

Se știe, deja, că verificarea legalității unui act juridic, presupune, cu prioritate, și verificarea dacă acest act juridic presupune manifestarea voinței reale a persoanei, dacă a fost acesta încheiat cu scopul de a produce efecte juridice șamd. Astfel încât, nu poate fi negată corelația, pînă la contopire, dintre voința persoanei și

consimțămîntul acesteia. Prin urmare, elementul fundamental, manifestat de persoană la încheierea actelor juridice, este voința juridică a acesteia, fenomen complex, atât din punct de vedere psihologic, cât și din punct de vedere juridic. Sub aspect juridic, voința este un element complex, care cuprinde în structura sa două elemente – consimțămîntul

și cauza sau scopul¹. De aici rezultă că, între consimțământ și voință există o corelație de tipul parte-întreg², iar acestea împreună formulează condiții esențiale pentru existența și exercitarea capacității juridice. Este greu să evidențiam care din aceste constituente dețin proprietate în exercitarea capacității juridice, totuși pe această margine de idei s-a expus Comitetul ONU cu privire la drepturile persoanelor cu dizabilități în urma examinării rapoartelor prezentate de statele care au ratificat Convenția ONU cu privire la drepturile persoanelor cu dizabilități în cadrul formulării comentariului general al art. 12 al convenției sus-numite. Astfel, deci, în conformitate cu comentariul în cauză, *capacitatea juridică este un drept inerent tuturor persoanelor, inclusiv persoanelor cu dizabilități. După cum este menționat mai sus, acesta este constituit din două straturi. Prima se referă la poziția juridică de a te bucura de drepturi și a doua se referă la recunoașterea calității de persoană în fața legii.*³

---

¹ Camelia Toader, Romeo Popescu, Marian Nicolae, Bogdan Dumitrache, coordonatori: Gheorghe Beleiu, Francis Deak, Corneliu Bîrsan, Instituții de drept civil, curs selectiv pentru licență 2000-2001. - București; EDIT PRESS MIHAELA SRL, 2000, p. 15.

² Gheorghe Beleiu, *Drept civil român. Introducere în dreptul civil. Subiectele dreptului civil*, Ediția V-a revăzută și adăugită de Marian Nicolae, Petrici Trușca, Casa de editură și presă Șansa, București, 1998, p. 140.

³ <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G14/031/20/PDF/G1403120.pdf?OpenElement>.

Astfel deci, în modalitatea expusă în cadrul cercetărilor anterioare, capacitatea juridică este o noțiune care în conformitatea reglementărilor interne și internaționale la care țara noastră este parte, nu delimitează capacitatea în virtutea căreia persoana poate fi subiect de drept civil, de capacitatea reglementată în cadrul altor ramuri de drept, spre exemplu penal, fiscal, muncii etc, dimpotrivă, capacitatea este folosită spre a consacra un principiu fundamental al dreptului, și anume principiul drepturilor și obligațiilor egale pentru toți. Tocmai în protecția exclusivă a acestui drept, legiuitorul nostru a impus două reguli generale și esențiale care domină materia capacității juridice. Prima se referă la principiul general precum că deplinătatea capacității este regula, iar incapacitatea sau limitarea în capacitate de exercițiu este excepția - de aici și prezumția deplinătății capacității juridice și a doua la imposibilitatea absolută a unei persoane de a renunța în totalitate sau parțial la capacitatea sa de exercițiu, aceste reguli fiind de ordine publică și imperative.

În raport cu subiectele de drept, capacitatea juridică se poate manifesta fie ca o capacitate juridică când este vorba despre o persoană fizică sau juridică, fie ca o competență în cazul organelor de stat, fie ca o suveranitate dacă este vorba despre stat⁴.

---

⁴ Gheorghe Avornic, *Tratat de Teorie generală a statului și dreptului*, Volumul II, Universitatea de Stat din Moldova, facultatea de drept, Chișinău, 2010, p. 144.

Revenind asupra noțiunilor de *voință* și *consimțământ*, care formulează, în integritatea lor, condiții importante pentru conceptul de capacitate juridică, ori cum evidențiază autorul C. Hamangiu, o persoană, pentru a face un act juridic valabil, respectiv pentru a-și putea exercita dreptul, trebuie să aibă o voință, s-o manifeste și această voință nu trebuie să fie viciată⁵, sau cu alte cuvinte, persoana trebuie să aibă discernământ. Într-o altă accepțiune, apariția și păstrarea capacității juridice de exercițiu este legată de două condiții, prima condiție se referă la existența capacității de folosință și a doua se referă la existența discernământului persoanei⁶. Prin discernământ, din punct de vedere juridic, se are în vedere posibilitatea persoanei respective de a aprecia conținutul și consecința acțiunilor săvârșite de el, iar din punct de vedere medical, - este funcția psihică de sinteză prin care o persoană este în măsură să conceapă planul unei acțiuni, etapele ei de desfășurare, precum și consecințele săvârșirii acesteia.

Având în vedere abordarea elucidată de C. Hamangiu, rezultă că pentru existența capacității juridice, în sensul de exercitare a dreptului se evidențiază următoarele etape:

1. formarea sau existența voinței;

---

⁵ C. Hamangiu, R. Bălănescu, A. Băicoianu, *Tratat de drept civil roman*, Volumul I, ALL, București, 1996, p. 89.

⁶ Dumitru Baltag, *Teoria general a dreptului*, curs universitar, Chișinău, 2010, p. 326.

2. manifestarea acestei voințe;
3. această voință să nu fie viciată.

În condițiile în care această voință ar fi viciată și/sau afectată apare riscul nulității actului, faptei și tendința legiuitorului, cel puțin fictivă, de a pune subiectele raportului juridic în situația anterioară actului juridic încheiat în baza voinței viciate a persoanei. Astfel se manifestă **nulitatea relativă a actului juridic**, indiferent că acesta este încheiat între persoane de drept public sau privat și **impasibilitatea de răspundere penală, contravențional etc.** a persoanelor iresponsabile etc. Sau, cu alte cuvinte, conform art. 225 Codul Civil, *actul juridic încheiat de o persoană cu capacitate de exercițiu deplină într-un moment în care nu putea să conștientizeze acțiunile sale ori să le dirijeze poate fi declarat nul de instanța de judecată* și conform art. 23 Codul Penal, *nu este pasibilă de răspundere penală persoana care, în timpul săvârșirii unei fapte prejudiciabile, se afla în stare de iresponsabilitate, adică nu putea să-și dea seama de acțiunile ori inacțiunile sale sau nu putea să le dirijeze din cauza unei boli psihice cronice, a unei tulburări psihice temporare sau a altei stări patologice.*

Deci, luând importanță de cele descrise mai sus, rezultă cert că capacitatea juridică, în sensul ei de drept al persoanei de a dobândi prin fapta proprie și de a exercita drepturi civile, de a-și asuma personal obligații civile și de a le executa, precum și cea de instituție juridică, nu ține de responsabilitatea persoanei, respectiv dacă aceasta își dădea seama de actele sale la momentul săvârșirii lor, dar ține voința ei

de a exercita liber și în condiții egale cu ceilalți orice drept permis de lege. Este inadmisibilă confuzia capacității juridice cu cea a responsabilității, deoarece prima trebuie interpretată în sensul de a conferi liber și în mod egal tuturor persoanelor dreptul de a-și exercita toate drepturile garantate de lege și respectiv se apreciază ca o premisă iminentă pentru momentul intrării în raporturi juridice, iar a doua - responsabilitatea - în raport cu consecințele care survin în condițiile în care un act juridic a fost încheiat în baza unei voințe viciate.

Apreciind efectele juridice oferite de legislația civilă în vigoare în raport cu actele juridice încheiate de persoanele declarate incapabile, cele limitate în capacitate juridică și cele care la momentul încheierii actelor juridice nu își dădeau seama de acțiunile lor, elucidăm că în raport cu legislația civilă în vigoare, actele juridice încheiate de persoanele incapabile sunt lovite de nulitate absolută (actul fiind considerat nul de drept, nulitatea absolută putând fi invocată de orice persoană interesată și/sau de instanța de judecată din oficiu), cele încheiate de persoanele limitate în capacitatea de exercițiu, precum și cele încheiate de persoanele care la momentul încheierii lor nu își dădeau seama de acțiunile lor pot fi declarate nule de către instanța de judecată - nulitate relativă (nulitatea relativă a actului juridic poate fi invocată doar de persoana în al cărei interes este stabilită sau de succesorii ei, de reprezentantul legal sau de creditorii chirografari ai părții ocrotite pe calea

acțiunii oblice. Instanța de judecată nu poate să o invoce din oficiu). Rezultă deci că în raport cu efectele actelor juridice încheiate de către persoanele a căror voință și/sau consimțământ a fost viciat, unica garanție este prevenția nulității actului juridic în scopul corectării participanților la raporturile juridice civile. Deoarece pentru invocarea nulității absolute a actului juridic nu este necesară careva calitate specială, pe când nulitatea relativă poate fi invocată doar de persoanele indicate la art. 218 Codul Civil. Nu considerăm că scopul de a preveni încheierea unor acte juridice afectate de nulitate și/sau alte riscuri legale și sociale este echitabil în raport cu decăderea persoanei de exercitarea drepturilor sale prin declararea incapacității sau limitarea în capacitate juridică a persoanei fizice. Din aceste motive, considerăm absolut necesar și eminent de a abroga reglementărilor referitoare la declararea incapacității și limitarea capacității juridice a persoanei fizice, care cu această etichetă nu poate intra în raporturi juridice și garantarea libertății lor de a exercita în mod egal cu ceilalți toate drepturile garantate de lege, admitând sancțiunea actelor juridice care au fost încheiate de aceste persoane doar în temeiul art. 225 Cod Civil, excluzând terminologia de persoană cu capacitate juridică sub următoarea redacție: *actul juridic încheiat de o persoană într-un moment în care nu putea să conștientizeze acțiunile sale ori să le dirijeze poate fi declarat nul de instanța de judecată*, astfel încât va fi respectat atât dreptul fundamental al

persoanei la capacitate juridică, cât și prezumția deplinătății capacității juridice, garantată de către legislația internă. Pe lângă garanțiile indicate mai sus, legislația noastră internă trebuie să se preocupe și de înlocuirea sistemului de luare substituitivă de decizii în favoare celui de luare asistată de decizii, sau, cu alte cuvinte, după cum indica Michael Bach și Lana Kerzner în lucrarea „A new paradigm for Protecting, Autonomy and the Right to Legal Capacity”, capacitatea mentală nu mai poate servi drept înlocuitor al capacității juridice, statul trebuie să formuleze întrebarea de ce suport are nevoie persoana pentru a-și exercita capacitatea juridică?! Sistemul de luare asistată de decizii trebuie să se refere tuturor persoanelor care din anumite motive necesită suport în exercitarea drepturilor lor, fie din motive de dizabilitate intelectuală, boală mintală etc.

Deși, la nivel național încă nu a fost elaborat un studiu referitor la numărul persoanelor limitate în capacitate juridică prin hotărârea instanței de judecată, avînd în vedere concluziile studiului aferent referitor la numărul persoanelor declaate incapabile, precum că autoritățile tutelare nu cunosc numărul exact al persoanelor declarate incapabile din unitatea administrativ-teritorială în care activează, nici nu dețin date concrete referitoare la tutorii acestora⁷ și că la nivel național

lipsește datele statistice oficiale privind persoanele declarate incapabile și tutorii acestora⁸, putem concluziona cu certitudine că datele statistice referitoare la numărul persoanelor limitate în capacitate juridică lipsește.

Capacitatea juridică parțială (restrînsă sau limitată) a persoanei reprezintă un instrument juridic, prin intermediul căruia legiuitorul garantează persoanelor fizice dreptul de a avea drepturi și obligații juridice (capacitatea de folosință), însă din motivul existenței unor premise care afectează discernământul persoanei, persoana este lipsită de posibilitatea de a-și exercita liber și în mod egal cu ceilalți unele drepturi indicate în hotărârea judecătorească sau poate exercita doar drepturile indicate în legislația aferentă.

Capacitatea juridică parțială se referă la:

- a) capacitatea de exercițiu a minorului cu vârsta între 14 și 18 ani;
- b) capacitatea de exercițiu a minorilor cu vârsta între 7 și 14 ani;
- c) capacitatea de exercițiu a persoanelor limitate în această capacitate din

---

⁷ Ludmila Ciocan cu susținerea Oficiului Înalțului Comisariat al Națiunilor Unite pentru Drepturile Omului (OHCHR)., *studiu Aplicarea*

---

practică a sistemului de tutelă în Republica Moldova: Drepturile Omului și Vulnerabilitatea Persoanelor Declarate Incapabile, Chișinău 2013, p. 6.

⁸ IBDEM.

cauza abuzului de băuturi alcoolice și folosirii substanțelor narcotice.⁹

Din enumerările de mai sus rezultă că capacitatea juridică parțială se referă la capacitatea juridică restrânsă și la capacitatea juridică limitată.

Capacitatea juridică restrânsă este definită constant în doctrina de specialitate ca aptitudinea minorului de 7-14 ani și 14-18 ani de a dobândi și exercita drepturi civile și de a-și asuma și executa obligații civile prin încheierea, personal, a anumitor acte juridice civile¹⁰. Legislația internă în vigoare, asemeni actelor internaționale la care țara noastră este parte, delimitează conținutul capacității juridice de exercițiu a minorilor, în dependență de vârsta persoanei, considerându-se că odată cu atingerea unei vârste biologice, persoana obține și o experiență, maturitate socială, premise iminente pentru a lua decizii și întreprinde acțiuni importante pentru dezvoltarea sa personală. În literatura de

---

⁹ Sergiu Baieș, Nicolae Roșca, Drept civil. Partea generală. Persoana fizică. Persoana juridică, Ediția V-a, Chișinău, 2014, p. 266.

¹⁰ Gh. Beleiu, Drept civil român. Introducere în dreptul civil. Subiectele dreptului civil, ed. a VII-a revăzută și adăugită de M. Nicolae, P. Trușcă, Ed. Universul Juridic, București, 2001, p. 345; G. Boroș, Drept civil. Partea generală. Persoanele, Ed. C.H. Beck, 2002, p. 369; E. Chelaru, Drept civil. Persoanele, Ed. All Beck, București, 2003, p. 97; I. Dogaru, Drept civil român, vol. I, Ed. Themis, Craiova, 2000, p. 406; I. Dogaru, S. Cercel, Drept civil. Persoanele, Ed. CH Beck, București, 2007, p. 92.

specialitate¹¹ sunt enumerate 3 criterii care se utilizează în diferite legislații pentru stabilirea vârstei răspunderii, în baza căreia se stabilește conținutul capacității juridice în diverse ramuri de drept: biologic – persoana devine automat responsabilă, odată cu atingerea unei anumite vârste; intelectual – făptuitorul este responsabil dacă se demonstrează că a sărbătorit fapta cu discernământ, altfel spus, persoana trebuie să atingă un anumit nivel de maturitate psihologică și fizică; mixt – ce constă în combinația criteriilor indicate mai sus. Astfel, în aprecierea conținutului capacității juridice în raport cu diverse ramuri de drept, trebuie să evidențiem că vârsta persoanei minore pentru a deveni pasibilă de răspundere diferă, spre exemplu art. 21 din Codul penal stabilește că *sînt pasibile de răspundere penală persoanele fizice responsabile care, în momentul săvârșirii infracțiunii, au împlinit vârsta de 16 ani, iar persoanele fizice care au vârsta între 14 și 16 ani sînt pasibile de răspundere penală numai pentru săvîrșirea infracțiunilor expres indicate în legea penală*. În același context, Codul contravențional stabilește că este pasibilă de răspundere contravențională persoana majoră, totuși ca excepție, persoana fizică cu vârsta între 16 și 18 ani este pasibilă de răspundere contravențională pentru săvîrșirea faptelor

---

¹¹ Stela Botnaru, Alina Șavca, Vladimir Grosu, Mariana Grama, *drept penal, parte generală, Volumul I, Ediția III, Editura Cartier, Chișinău 2006, p. 176.*

indicate expres în art.16 al.2 din Codul contravențional.

Totuși regulile generale stabilite pentru fiecare categorie de titulari ai capacității restrânse de exercițiu sunt indicate în legislația civilă, astfel art.21 Codul civil, indică că *minorul care a împlinit vârsta de 14 ani încheie acte juridice cu încuviințarea părinților, adoptatorilor sau a curatorului, iar în cazurile prevăzute de lege, și cu încuviințarea autorității tutelare*, aceasta constituind regula generală în raport cu conținutul capacității juridice a minorului care are între 14-18 ani. Totuși minorul, care a împlinit vârsta de 14 ani poate acționa în mod independent în raport cu următoarele drepturi:

a) să dispună de salariu, bursă sau de alte venituri rezultate din activități proprii;

b) să exercite dreptul de autor asupra unei lucrări științifice, literare sau de artă, asupra unei invenții sau unui alt rezultat al activității intelectuale apărute de lege;

c) să facă depuneri în instituțiile financiare și să dispună de aceste depuneri;

d) să întreprindă toate acțiunile care sunt premise persoanelor sub vârsta de 18 ani;

e) dacă a împlinit vârsta de 16 ani, poate deveni membru de cooperativă.

Minorul care nu a împlinit 14 ani, nu poate întocmi toate acțiuni enumerate mai sus, în numele și interesul său actele pot fi încheiate doar de părinți, adoptatori sau tutore, în condițiile prevăzute de lege. Aceasta constituie regula aplicabilă în raport cu capacitatea juridică a minorilor de

această vârstă. Totuși, minorii cu vârsta cuprinsă între 7 și 14 ani sunt considerați cu capacitate de exercițiu restrânsă, deoarece pot încheia independent următoarele acte juridice:

a) acte juridice de mică valoare care se execută la momentul încheierii lor;

b) acte juridice de obținere gratuită a unor beneficii, care nu necesită autentificare notarială sau înregistrarea de stat a drepturilor apărute în temeiul lor;

c) acte de conservare.

Din conținutul dispozițiilor legale menționate, care se referă la capacitatea minorului care a împlinit 7 ani, rezultă că începutul capacității de exercițiu restrâns este marcat de data împlinirii vârstei de 7 ani. Nu e suficientă intrarea în anul în care se împlinește vârsta de 14 ani, dar este necesar ca această vârstă să fie împlinită efectiv, adică anul, luna și ziua în care persoana a fost născută. Este necesar să indicăm că conținutul capacității restrânse este condiționat de inexistența unei hotărâri judecătorești de limitare a capacității sale în raport cu unele drepturi acordate de legislația în vigoare sau lipsit de capacitate juridică în conformitate cu legislația procesuală. În această din urmă situație, minorul este și rămâne lipsit de capacitate de exercițiu, iar împlinirea vârstei de 7 sau, respective 14 ani nu aduce nici o modificare.

Situația juridică a capacității civile de exercițiu restrâns nu este perpetuă, dimpotrivă, prin ipoteză, are o durată scurtă, limitată la 11 ani (între 7 și 18 ani) și, respective, 4 ani (între 14 și 18 ani ai

titularului). Ea este anunțată de legiuitor de la început ca o etapă intermediară, menită să-l pregătească pe titular pentru asumarea deplinei responsabilități juridice care vine odată cu împlinirea majoratului sau odată cu împlinirea vârstei pentru care persoana devine pasibilă de răspundere. Legea îi acordă minorului încredere și îi asigură o anumită libertate în participarea la viața juridică. Foarte important este că, în această perioadă, nu mai vorbim de reprezentare legală, iar minorul dobândește o experiență importantă prin faptul că participă personal la încheierea tuturor actelor juridice, curatorul avînd în acest context doar un rol de asistent. Mai mult, analizând art.12 din Convenția ONU privind drepturile copilului¹², *statele părți vor garanta copilului capabil de discernămint dreptul de a exprima liber opinia sa asupra oricărei probleme care îl privește, opiniile copilului fiind luate în considerare avîndu-se în vedere vârsta sa și gradul său de maturitate*, în articolul citat este evidențiat caracterul negociabil al capacității de exercițiu, fiind evidențiate două contraste determinate de legislația internă care recunoaște copiilor incapacitatea de exercițiu sau capacitatea restrînsă de exercițiu, pe de o parte și garantarea dreptului copilului de a fi ascultat și de a fi luată în considerare opinia copilului în cadrul tuturor problemelor care îl privesc,

---

¹² Ratificată prin Hotărârea Parlamentului Republicii Moldova cu privire la aderarea RSS Moldova la Convenția internațională cu privire la drepturile copilului, Nr.408-XII din 12.12.1990.

pe de altă parte. În același context, art.14 al Convenției ONU privind drepturile copilului indică că dreptul și obligația părinților sau ale reprezentanților legali ai copilului constă în a-l orienta pe acesta în exercitarea drepturilor de o manieră care să corespundă dezvoltării capacităților sale.

Capacitatea de exercițiu restrînsă încetează, în mod firesc, la împlinirea vârstei de 18 ani, la majoratul civil, când se dobândește capacitate de exercițiu deplină. Dar, capacitatea de exercițiu restrînsă poate înceta și prin moarte, când încetează și capacitatea de folosință (constată fizic ori judecătorește declarată), precum și în caz de emancipare.

Capacitatea limitată de exercițiu se referă la lipsirea persoanei fizice, cu capacitate de exercițiu deplină, de posibilitatea de a dobândi și exercita drepturile și obligațiile indicate în hotărârea instanței de judecată de limitare în capacitate de exercițiu a persoanei.

Persoana majoră poate fi limitată în capacitate de exercițiu prin hotărâre a instanței de judecată, dacă:

- a) consumă abuziv alcool;
- b) consumă droguri;
- c) consumă alte substanțe psihotrope;
- d) dacă prezența cel puțin a unuia din

viciile indicate mai sus înrăutățește starea materială a familiei sale.

Trebuie să specificăm că limitarea în capacitate de exercițiu a persoanei fizice nu poate avea loc în alte temeuri, decât cele indicate expres în lege, chiar dacă starea materială a familiei s-ar înrăutăți consi-

derabil din motivul dependenței unui membru al familiei de oricare alte vicii care nu au fost indicate în lege, cum ar fi, spre exemplu, jocurile de noroc. În hotărârea instanței de judecată, prin care persoana este limitată în capacitatea de exercițiu se vor menționa activitățile și actele juridice în a căror efectuare persoana este limitată în capacitatea de exercițiu.

În termen de 5 zile de la data emiterii hotărârii instanței de judecată de limitare în capacitate de exercițiu, oricare din cei apropiați persoanei sau administratorul, locatarii casei în care locuiește, serviciul de stare civilă, notarul public, instanța judecătorească, lucrătorii procuraturii și ai poliției (în cazul pronunțării, aplicării sau executării unei sancțiuni privative de libertate), autoritățile administrației publice locale, instituțiile de ocrotire, precum și orice altă persoană care află că asupra persoanei trebuie instituită tutela sau curatela, au obligația să înștiințeze autoritatea tutelară, care în termen de o lună trebuie să hotărască asupra instituirii curatelei. În accepțiunea actualelor reglementări în vigoare, curatela se instituie pentru ocrotirea drepturilor și intereselor persoanelor fizice limitate în capacitatea de exercițiu, iar actele juridice încheiate de această persoană trebuie încuviințate de către curator, în caz contrar, actul juridic este afectat de nulitate relativă. Limitarea în capacitate de exercițiu a persoanelor fizice este percepută ca o formă de protecție a persoanelor împotriva abuzurilor care pot surveni din partea membrilor comunității în

exercitarea drepturilor de către aceste persoane în mod personal, totuși având în vedere că în interpretările Plenului Curții Supreme de Justiție cu privire la practica examinării de către instanțele judecătorești a cauzelor privind limitarea în capacitate de exercițiu, specifică că persoanele solitare, care consumă abuziv alcool, droguri sau alte substanțe psihotrope, și în legătură cu aceasta își iroiesc patrimoniul propriu nu pot fi limitate în capacitate de exercițiu, *ne determină să concluzionăm că interesul legiuitorului nu se referă la protejarea drepturilor și intereselor persoanei limitate în capacitate de exercițiu, dar ale familiei acestora, ceea ce ne permitem să apreciem că limitarea în capacitate de exercițiu constituie, de fapt, o sancțiune pentru aceste persoane, mai ales că prezentele limitări în exercitarea capacității de exercițiu se referă și la propriile câștiguri, ceea ce constituie o veridică ingerință în exercitarea dreptului de proprietate.*

În acest context, inoportunitatea instituției de limitare în capacitate de exercițiu nu poate fi contestată, persoanele care sunt prejudiciate în legătură cu dependența persoanei față de băuturi alcoolice, droguri sau alte substanțe psihotrope, având alte mecanisme de prevenire a înrăutățirii stării materiale a familiei, inclusiv obligarea la executarea obligației de întreținere. Dacă persoana încetează să consume abuziv băuturi alcoolice, droguri sau alte substanțe psihotrope, instanța de judecată poate anula, prin hotărâre judecătorească, limitarea în capacitate de exercițiu a persoanei, hotărârea judecătorească de

anulare a limitării în capacitate de exercițiu constituie temei de anulare a curatelei instituite asupra persoanei, astfel din momentul pronunțării hotărârii judecătorești persoana este considerată cu capacitate de exercițiu deplină. Anularea limitării în capacitate de exercițiu a persoanei poate avea loc la cererea persoanei care a fost limitată în capacitate de exercițiu, a membrilor ei de familie sau a curatorului, a organului de curatelă, a dispensarului de psihiatrie. În conformitate cu art. 308 CPC, persoana limitată în

capacitate de exercițiu are dreptul să adreseze o cerere către instanța de judecată prin care să solicite anularea limitării în capacitate de exercițiu, legislația procesual civilă nu specifică dacă o asemenea cerere necesită a fi încuviințată de curatorul persoanei, în acest context, având în vedere interesul superior al persoanei limitate în capacitate de exercițiu, precum și inexistența unei asemenea interdicții indicate expres în lege, rezultă că instanța de judecată este obligată să primească spre examinare cererea persoanei.

EXPERIENȚE INTERNAȚIONALE PRIVIND MECANISMELE DE CONTROL
PARLAMENTAR ASUPRA SECTORULUI DE SECURITATE - ELEMENTE
IMPORTANTE ÎN ASIGURAREA STATULUI DE DREPT / THE
INTERNATIONAL EXPERIENCES RELATED TO PARLIAMENTARY OVER
SIGHTMECHANISMS OVER SECURITY SECTOR - IMPORTANT ELEMENTS
în ENSURING THE RULE OF LAW /
МЕЖДУНАРОДНЫЙ ОПЫТ НОСИТЕЛЬНОГО МЕХАНИЗМА ПАРЛАМЕН
ТСКОГО КОНТРОЛЯ ЗА СЕКТОРОМ БЕЗОПАСНОСТИ -
ВАЖНЫЙ ЭЛЕМЕНТ ОБЕСПЕЧЕНИЯ ПРАВОВОГО ГОСУДАРСТВА

Drd. Igor FONDOS,
Universitatea de Studii Politice și Economice Europene „Constantin Stere”

Abstract: Intelligence services are a key component of any state, providing independent analysis of information relevant to the security of state and society and to the protection of its vital interests. Although they depend on the executive branch, the parliament plays a crucial role in overseeing their activities. Effective parliamentary oversight thus has become all the more crucial to ensure that the services' responses are devised and implemented with full transparency and accountability. In its absence, there is a danger of security services misinterpreting their mission and acting like a state within the state, either placing heavy strains on scarce resources, or exerting excessive political and economic influence.

Cuvinte cheie: control parlamentar, comisii parlamentare, autorități din sectorul de securitate, supraveghere ex ante, supraveghere ex post, stat de drept

Keywords: parliamentary control, parliamentary committees, security sector authorities, ex ante oversight, ex post oversight, rule of law

Ключевые слова: парламентский контроль, парламентские комитеты, органы сектора безопасности, мониторинг экс анте, мониторинг постфактум, правовое государство

Un control eficace a sectorului de securitate necesită nu numai o activitate coordonată a diverselor autorități de stat, ci un control din partea organismelor parlamentare, deoarece acestea nu răspund nici în fața serviciilor din sectorul de securitate, nici a Guvernului, fapt ce ne demonstrează că ele sunt mai bine plasate pentru a apăra în mod inde-

pendent responsabilitatea democratică și respectul pentru statul de drept.

Instituirea de către Guvern a unei supravegheri eficace a activităților din sectorul de securitate este esențială, la fel ca și existența unei supravegheri parlamentare.

Comisiile parlamentare de supraveghere a sectorului de securitate asigură

cea mai eficace supraveghere externă. Comisiile date pot fi împărțite reieșind din aspectele practice în comisii generale care au mandat amplu și comisii specializate, care se ocupă exclusiv de sectorul de securitate. Conform art. 28 din Regulamentul Parlamentului în cadrul Comisiei pentru securitatea națională, apărare și ordinea publică activează o subcomisie pentru exercitarea controlului parlamentar asupra activității Serviciului de Informații și Securitate. În calitate de președinte al subcomisiei se alege un reprezentant al opoziției parlamentare. Subcomisia supraveghează respectarea de către serviciul respectiv a legalității, a drepturilor și libertăților fundamentale ale omului și a ordinii democratice din stat, asigură neadmiterea angajării politice a acestui serviciu. Subcomisia verifică respectarea de către serviciul dat a prevederilor Constituției și a legilor care reglementează activitatea acestuia, examinează cazurile de violare a Constituției, a legilor, a drepturilor și libertăților constituționale ale cetățenilor. Membrii subcomisiei au acces la informații secrete, semnând, în fiecare caz aparte, un angajament de a păstra confidențialitatea informațiilor ce constituie secret de stat, purtând răspundere în conformitate cu legislația. Membrii subcomisiei pot solicita, cu acordul președintelui acesteia, informații secrete și informații privind activitatea curentă a serviciului cu referință, cu excepția informațiilor privind activitatea operativă a serviciului sau identitatea persoanelor care activează sub acoperire,

făcând parte din personalul scriptic sau având misiuni specifice care necesită nedivulgarea identității [1].

În foarte multe țări europene, există organisme specializate de supraveghere a serviciilor din sectorul de securitate, care sunt înființate și funcționează independent față de executiv, parlament și serviciile din sectorul de securitate pe care sunt mandate să le supravegheze. Existența unor asemenea organisme specializate independente contribuie esențial la asigurarea statului de drept. În multe state, asemenea organisme dispun de experți în domeniul de securitate, care pot fi foști judecători, procurori sau șefi ai serviciilor de poliție. Un avantaj al organismelor menționate este acela că membrii lor nu sunt nici politicieni de profesie și nu sunt implicați în politică [5, 14].

Totuși urmează de remarcat că aceste organisme ar trebui să fie văzute ca o completare a supravegherii parlamentare și nu ca un înlocuitor al ei, deoarece principiile guvernantei democratice impun controlul direct al Parlamentului asupra tuturor activităților Guvernului.

Mandatele comisiilor parlamentare de supraveghere a sectorului de securitate variază de la un stat la altul. Unele țări, precum SUA, prin Comisiile din Congres însărcinate cu supravegherea serviciilor de securitate, au adoptat mandate care acoperă întregul spectru privind corectitudinea, legalitatea, eficacitate și eficiența, iar alte țări, cum ar fi Olanda și Suedia limitează mandatele unor astfel de organisme numai

la legalitate. Pentru îndeplinirea acestora mandate, comisiilor parlamentare de supraveghere a sectorului de securitate, precum și organismelor specializate li se acordă adeseori competențe largi, cum ar fi:

- accesul la informațiile clasificate;
- audierea rapoartelor anuale ale autorităților din sectorul de securitate;
- citarea unor oficiali din Guvern pentru a prezenta diverse rapoarte;
- invitarea experților externi și a altor persoane pentru a fi audiate pe diverse probleme din sectorul de securitate;
- organizarea de întâlniri periodice cu șefii autorităților din sectorul de securitate, precum și vizite nemijlocite la autoritățile respective;
- efectuarea inspecțiilor, atât regulate cât și ad-hoc la autoritățile din sectorul de securitate.

Aplicarea acestor mecanisme de control parlamentar ar consolida acțiunile direcționate spre un stat de drept viabil.

Controlul parlamentar asupra sectorului de securitate se poate face la începutul unei anumite operațiuni care a fost propusă, dar nu încă întreprinsă. Acest mecanism de control parlamentar ar putea fi și clasificat ca o supraveghere *ex ante*.

De asemenea, control parlamentar poate fi efectuat și pe parcursul unei operațiuni (*supraveghere pe parcurs*), precum poate avea loc și după finalizarea acesteia (*supraveghere ex post*).

Cât privește *supravegherea ex ante*, atunci această formă de control parlamentar

ar include crearea cadrului legal cuprinzător pentru serviciile din sectorul de securitate care ar trebui să stabilească cu claritate mandatul serviciului sau al organismului de supraveghere și competențele de care dispun aceste entități. Activitatea legislativă respectivă reprezintă un punct de plecare pentru orice sistem de supraveghere util și respectiv pentru eficiența controlului parlamentar. În lipsa unor norme clare și competențe clar definite, autoritățile din sectorul de securitate nu pot funcționa corect[5, p. 19].

Un rol deosebit în funcționarea pe deplin a autorităților respective este existența fondurilor corespunzătoare. Prin prisma faptului că Parlamentul exercită controlul asupra utilizării fondurilor publice, trebuie să adopte bugete anuale pentru autoritățile din sectorul de securitate. Bugetele autorităților sunt prezentate comisiei parlamentare corespunzătoare de către conducătorul autorității din sectorul de securitate. Prin urmare, membrii comisiei parlamentare fac o evaluare a bugetului propus din perspectiva politicii curente a guvernării în domeniul sectorului de securitate. Prin prisma examinării bugetului, parlamentarii dispun de o pîrghie suplimentară a controlului parlamentar de a solicita informații diverse aferente politicii executivului și prioritățile pe care acesta le-a stabilit pentru autoritățile din sectorul de securitate [10].

Referitor la *supravegherea pe parcurs* poate include diverse investigații, precum și vizite la fața locului, audieri la nivelul

comisiilor parlamentare și prezentarea rapoartelor de activitate de către autoritățile din sectorul de securitate.

O metodă asupra exercitării controlului parlamentar asupra serviciilor de informații este existența a unei comisii, sau a subcomisiei abilitată cu competențe clare în acest sens. În Republica Moldova, art. 28 din Regulamentul Parlamentului, statuează despre existența subcomisiei pentru exercitarea controlului parlamentar asupra activității Serviciului de Informații și securitate. Subcomisia dată urmează să activeze în cadrul Comisiei parlamentare permanente pentru securitatea națională, apărare și ordine publică. În calitate de președinte a subcomisiei se alege un reprezentant al opoziției parlamentare. Această subcomisie urmează să supravegheze respectarea de către Serviciul de Informații și Securitate a legalității, a drepturilor și a libertăților fundamentale ale omului și a ordinii democratice din stat, asigură neadmiterea angajării politice a Serviciului respectiv. Membrii acestei subcomisii în exercitarea atribuțiilor de control parlamentar au acces la informații secrete, semnând un angajament de a păstra confidențialitatea informațiilor ce constituie secret de stat [7, p. 39].

Un exemplu al experienței internaționale, este cazul Norvegiei privind existența Comisiei parlamentare norvegiene de supraveghere a serviciilor de informații [2].

Cât privește forma de control parlamentar prin prisma *supravegherii ex post*, constatăm că la acest capitol se aplică

verificările tematice, verificările de caz, verificarea bugetară, precum și verificările anuale.

În unele situații, când este sesizată comisia despre o faptă reprobabilă, supravegherea din partea comisiei *ex post*, poate trece sub forma unei anchete *ad hoc*. Anchete inițiate de către comisii parlamentare au drept scop de a cerceta și a înainta recomandări cu privire la anumite fapte sau evenimente.

De exemplu, Parlamentul Republicii Moldova, în 2015 a creat prin hotărârea de Parlament comisia de anchetă privind elucidarea situației de pe piața financiară și valutară a Republicii Moldova, măsurile întreprinse pentru stabilizarea cursului de schimb al leului moldovenesc în raport cu valutele internaționale și privind situația de la „Banca de Economii” SA, BC „Banca Socială” SA și BC „Unibank” SA[3]. Potrivit, acestei hotărâriau fost stabilite un șir de sarcini, cum ar fi: *Guvernul și alte autorități publice, în termen de 10 zile, vor asigura desecretizarea materialelor care au stat la baza anchetei parlamentare, în partea ce ține de conținutul raportului comisiei de anchetă, conform procedurilor legale. După desecretizarea materialelor care au stat la baza anchetei parlamentare, Președintele Parlamentului va decide, în conformitate cu legislația în vigoare, desecretizarea raportului comisiei de anchetă; Guvernul, în termen de 30 de zile, va evalua gradul de responsabilitate a factorilor de decizie antrenați în procesul de gestiune a activelor „Băncii de Economii” SA în perioada 2010–2014 și va propune măsuri disciplinare, inclusiv*

destituirea din funcții; Procuratura Generală și Centrul Național Anticorupție vor pune sub control special examinarea cauzelor penale pornite și vor informa Parlamentul, în ședință plenară, în termen de cel mult 3 luni, despre acțiunile întreprinse; Procuratura Generală, Serviciul de Informații și Securitate, alte autorități responsabile vor întreprinde toate măsurile necesare în vederea identificării și tragerii la răspundere conform legii a persoanelor care intenționat au făcut declarații publice și au săvârșit alte acțiuni care au dus la divulgarea informațiilor ce conțin secret de stat sau comercial ori la destabilizarea situației financiar-bancare din țară. Controlul parlamentar în cazul dat a fost atribuit Comisiei economie, buget și finanțe a Parlamentului, care prin intermediul unei subcomisii permanente de a exercita supravegherea și controlului domeniului financiar-bancar.

Prin exemplu dat, se observă mecanismul de control parlamentar și *analiza expostasupra unora acțiuni exercitate de către autoritățile publice la executarea legislației. Prin intermediul acestui control parlamentar pot fi folosite mai multe instrumente de control parlamentar, cum ar fi: audierile în cadrul comisiei, vizita la autoritățile corespunzătoare prin efectuarea unor controale asupra executării legii, solicitarea diverselor rapoarte, înaintarea moțiunilor etc.*

Luând în considerare cele expuse, putem menționa că este foarte important controlul parlamentar asupra sectorului de securitate, inclusiv și prin prisma celor trei rațiuni principale pentru care statele

crează sisteme de supraveghere a serviciilor din sectorul de securitate:

1. edificarea statului de drept;
2. întărirea guvernanței democratice;
3. asigurarea eficacității și eficienței

activității autorităților din sectorul de securitate.

Autoritățile din sectorul de securitate sunt obligate să respecte și să apere statul de drept. Niciun fel de amenințare și alt risc care intervine, chiar și cel care se referă la securitatea națională nu constituie un argument suficient pentru ca o autoritate să încalce legea. Activitatea ilegală a unei autorități publice contravine statului de drept pe care autoritatea publică are obligația de a-l proteja, iar pe plan național și internațional se periclitează imaginea statului. Pentru a nu se admite încălcarea statului de drept este foarte important exercitarea controlului parlamentar de către comisiile parlamentare de profi, cum ar fi comisia securitate națională, apărare și ordine publică și comisia juridică, numiri și imunități. Aceste două comisii dispun de toate pîrghiile necesare pentru exercitarea controlului parlamentar, însă este necesară voința politică de a exercita controlul respectiv. Necesitatea supravegherii autorităților în ce privește respectarea statului de drept sub aspect de control parlamentar este necesară monitorizarea îndeaproape, datorită existenței unui potențial de încălcare a drepturilor omului[4, p. 55].

Este important ca legislatorii să fie informați asupra activităților desfășurate de autoritățile din sectorul de securitate, să

primească informațiile la momentul necesar, iar rapoartele acestor autorități să fie accesibile imediat, fapt ce nu se întâmplă întotdeauna.

Cel mai important este că legislatorii trebuie să fie în permanență conștienți de obiectivele ce trebuie îndeplinite prin supravegherea autorităților din sectorul de securitate, în caz contrar ei pot fi duși în eroare prin abordări simbolice decât reale [12, p. 45]. Prin controlul parlamentar asupra autorităților din sectorul de securitate nu se are în vedere controlul muncii efectuate de autoritățile din sectorul de securitate, ci de a le trage la răspundere în Parlament, atât pe autoritățile respective, cât și executivul, pentru acțiunile lor și pentru lipsa de acțiune, într-un mod pe care publicul să-l poată vedea și înțelege.

Elemente de control pot rezulta din cel puțin două dintre responsabilitățile majore ale Parlamentului – aceea de a examina și, ulterior, a aproba alocarea de fonduri publice pentru a acoperi costul activităților desfășurate de o autoritate din sectorul de securitate și aceea de a amenda

legislația care reglementează funcționarea autorităților respective.

Prin urmare la nivel macro, parlamentele trebuie să fie implicate în supravegherea autorităților din sectorul de securitate în două moduri distincte: primul se referă la conformare, celălalt, la eficacitate. Prin urmare, parlamentul trebuie să se asigure că autoritățile date nu încalcă legea și politicile guvernului și să asigure că fondurile publice sunt folosite în mod adecvat și eficace.

Dat fiind faptul de natura confidențială a unei părți importante din activitatea de securitate, autoritățile din sectorul de securitate nu pot fi pe deplin transparente, astfel încât societatea trebuie să creeze un mecanism alternativ pentru a monitoriza conduita acestor autorități. Cum s-a mai menționat, cele mai frecvente mecanisme sunt comisiile parlamentare. Prin intermediul activității de control parlamentar trebui să permită, în special, ca autoritățile din sectorul de securitate să acționeze pentru apărarea securității naționale, și respectiv asigurarea statului de drept.

Bibliografie:

1. Regulamentul Parlamentului, adoptat prin Legea Republicii Moldova nr. 797-XIII din 2 aprilie 1996.
2. Legea Norvegiei privind monitorizarea serviciilor de informații, supraveghere și securitate, nr. 7 din 3.02.1995. În: https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&cad=rja&uact=8&ved=0ahUKewjv1KHEidTMAhXnK5oKHWlzBoAQFggcMAA&url=https%3A%2F%2Fdocs.google.com%2Fviewer%3Furl%3Dhttp%3A%2F%2Fapp.uio.no%2Fub%2Fujur%2Foversatte-lover%2Fdata%2Flov-19950203-007-eng.pdf&usq=AFQjCNGvfz4lXkuH_SLsZphNnApXoqk9xw&sig2=HzmCkoXmIigD8U73N8tazA.
3. Hotărârea Parlamentului cu privire la Raportul Comisiei de anchetă privind elucidarea situației de pe piața financiară și valutară a Republicii Moldova, măsurile întreprinse pentru stabilizarea

cursului de schimb al leului moldovenesc în raport cu valutele internaționale și privind situația de la „Banca de Economii” SA, BC „Banca Socială” SA și BC „Unibank” SA, nr. 41 din 24.03.2015. În: Monitorul Oficial nr.84/121 din 07.04.2015

4. Avril P., Giquel J., Droit parlementaire, Montchrestien, Paris, 1996, 221 p.
5. Born H., Fluri P., Johnsson A. Supravegherea serviciilor de informații, DCAF, Geneva, 2012. 273 p.
6. Bantuș I., Protecția mandatului parlamentar - mecanism inerent în realizarea suveranității naționale, Chișinău 2002.
7. Enache M. Modalitățile controlului parlamentar. București, 2014. 280 p.
8. Gurin C., Moraru A., Mihai R.. Ghid practic „Proceduri eficiente de influențare a procesului legislativ din Republica Moldova”. Chișinău, 2011.
9. Moratinos Munoz L.. Revizuirea legislației ce reglementează mecanismele de control ale Parlamentului Republicii Moldova asupra sectorului de securitate. Chișinău, 2012.
10. Peter Gill. Symbolic or Real? The Impact of the Canadian Security Intelligence Review Committee, 1984-88. În: Intelligence and National Security 4; nr. 3. 1989.
11. Uniunea Interparlamentară Centrul pentru Controlul Democrat al Forțelor Armate. Controlul parlamentar al sectorului de securitate: Principii, mecanisme și practici, Geneva, 2003.

O PAGINĂ DIN ISTORIA ORTODOXE ROMÂNE DIN DOBROGEA ÎN SECOLUL AL XX-LEA

Pr. conf. univ. dr. Claudiu COTAN,
Facultatea de Teologie, Universitatea „Ovidius” din Constanța

Abstract: *Retroceded to the Romanian territory after the Congress of Berlin of 1878, Dobrudgea is a place of tolerance. After the Peace of Bucharest of 1913, the Quadrilateral was added to the Romanian territory. During the World War I, Dobrudgea and the Quadrilateral were under Bulgarian control for two years. After the war ended, both Dobrudgea and the Quadrilateral belonged to Romania and the Orthodox Church set up here the Diocese of Tomis. Nevertheless, în 1940, the Quadrilateral was retroceded to the Bulgarian territory.*

During the communist regime, the inhabitants of Dobrudgea were persecuted. Some of these martyrs of the communist terror were Orthodox priests. The communist authorities dissolved parishes and shut down most of the monasteries.

Key words: *minorities, bulgarians, war, churches, priests, prisons, communism, persecutions.*

La Congresul de la Berlin din 1878, Dobrogea a revenit la teritoriul României. Autoritățile române au început organizarea noului teritoriu, unde au apărut instituțiile administrative românești. La rândul său, mitropolitul primat Calinic Miclescu a cerut binecuvântarea patriarhului ecumenic Ioachim al III-lea pentru unirea canonică a populației ortodoxe din Dobrogea, care trăise până atunci sub jurisdicția Mitropoliei de Dristra, cu Mitropolia Ungrovlahiei. Ca urmare a facilităților oferite de stat și a dinamicii economice, populația ortodoxă dobrogeană a cunoscut o creștere permanentă. Dacă în 1880, erau înregistrați puțin peste 70.000 de

ortodocși, în 1910 numărul acestora ajunsese la peste 204.000¹.

Războaiele balcanice au adus schimbări majore în configurația geografică și etnică din Dobrogea. Tratatul de Pace de la București din 1913 stabilea ca între granițele României să intre un nou teritoriu, de aproximativ 7.700 de km², ce aparținuse până atunci Bulgariei, cu o populație de 282.207 de locuitori, estimată de statisticile bulgare din anul 1913. Organizarea Cadrilaterului – Dobrogea Nouă s-a făcut prin formarea a două județe cu o administrație identică cu cea din Dobrogea Veche, ea cuprinzând și translatori de limbă bulgară și turcă. Autoritățile românești s-au

---

¹ Ioan N. Roman, *Studiu asupra proprietății rurale din Dobrogea*, Constanța, 1907, p. 79.

lovit curând de o serie de dificultăți în ceea ce privește controlul acestei regiuni în care populația bulgară ostilă era majoritară. Biserica Ortodoxă Română a trecut și ea la organizare bisericească a regiunii. Arhiepiscopul Bartolomeu Stănescu a fost delegat de Sântul Sinod să inspecteze Cadrilaterul și să prezinte situația în care se găsea clerul ortodox. Acesta a reușit să instaleze în Cadrilater o primă administrație bisericească². La rândul său, episcopul Nifon Niculescu al Dunării de Jos (1909-1921), într-un *Raport* prezentat Sfântului Sinod în ședința din 24 oct. 1914, a propus la rândul său o serie de măsuri pentru organizarea noilor parohii³. Mai mult, episcopul Sofronie al Râmnicului, în cuvântul ținut la 30 martie 1914, în Senatul României, a cerut înființarea unei mitropolii la Tomis-Constanța. Lipsa unei episcopii dobrogene s-a dovedit a fi dramatică în timpul Primului Război Mondial, când mulți preoți, lipsiți de îndrumare, și-au părăsit parohiile de frică, abandonându-și credințioșii, rămași să îndure ocupația germano-bulgară.

Atât în biserici, cât și în școlile din Cadrilater, opoziția bulgarilor a fost de la început foarte activă. Împotrivirea bulgarilor față de administrația românească s-a

concretizat prin organizarea a diferite societăți culturale care, sub masca apărării drepturilor bulgarilor, au introdus un adevărat terorism în regiune prin încurajarea acțiunilor comitașilor. La intrarea României în război, bulgarii au reușit cu sprijin militar german să ocupe Cadrilaterul și Dobrogea. Noua administrație a trecut la persecutarea populației românești supusă abuzurilor autorităților bulgare. Războiul a adus clerului ortodox român din Dobrogea și Cadrilater numeroase suferințe. O parte dintre bisericile ortodoxe dobrogene au fost jefuite sau avariate de trupele de ocupație⁴. Chiar catedrala din Tulcea a fost folosită de armata germană ca depozit de armament.

Au îndurat prigoane și călugării din mănăstiri, unii dintre ei, cum este cazul celor din Mănăstirea Cocoș, au fost deportați în Bulgaria. La rândul lor, mai mulți preoți români au ajuns în diferite lagăre din Bulgaria. Umilințele îndurate în aceste lagăre au fost descrise de ofițerii români prizonieri care i-au avut colegi de suferință pe câțiva dintre preoții militari⁵.

Trupele românești din primul război mondial au fost însoțite pe front de preoții militari. În anul 1915, Sfântul Sinod și

---

² Cătălin Raiu, *Democrație și statocrație. Creștinismul social la Bartolomeu Stănescu, episcopul Râmnicului Noul Severin (1875-1954)*, Edit. Universității din București, 2014, p. 91.

³ Arhiva Sfântului Sinod, Dosar nr. 137/1914, f. 404 f. v.; f. 432.

---

⁴ Grigore N. Popescu, *Preoțimea română și întregirea neamului-temnițe și lagăre*, vol. II, Tipografia Vreamea, București, 1940, pp. 331-333.

⁵ Ion Grosu, *Memoriile unui ofițer de informații*, Edit. Militară, București, 2009, p. 52; Vezi A. Rădulescu, I. Bitoleanu, *Istoria Dobrogei*, ed. a II-a, Constanța, 1998.

Ministerul de Război au organizat pentru prima dată Serviciul Religios al Armatei Române, transformat mai târziu în Episcopia Armatei. Dintre preoții militari dobrogeni care s-au remarcat în timpul luptelor îl amintim pe Belizarie Popescu, preot-căpitan la Regimentul 34 Infanterie Constanța care a murit în bătălia de la Turtucaia.

De la Mănăstirea Cocoș, 11 monahi au fost concentrați ca infirmieri, o parte activând în spitalul organizat în clădirea Seminarului „Sfântul Andrei” din Galați și în sediul Episcopiei. De asemenea, 15 călugărițe au activat ca surori medicale în același spital. În urma apelului episcopului Nifon Niculescu de la Galați, preoții din eparhia sa au ajutat la organizarea acestui spital. Clerul Episcopiei Dunării de Jos a reușit să colecteze o sumă importantă de bani pentru Armata română, iar episcopul Nifon a oferit 2000 de cărți de rugăciuni pentru răniți prin Crucea Roșie. Ieromonahul Gherman Blănaru din Mănăstirea Cocoș a luat parte la lupte alături de Brigada 10 Artilerie, fiind rănit, dar cu toate acestea și-a cedat solda pentru fondul orfanilor de război⁶.

Lipsa unei episcopii în Dobrogea, care s-a făcut simțită în anii războiului, a determinat autoritățile române ca, în anul 1923, să înființeze Episcopia Tomisului, cu

reședința la Constanța. În ziua de 29 martie 1923, ca titular al noii eparhii, a fost ales preotul Ilie Teodorescu din București, care a primit la călugărie numele de Ilarie. În activitatea sa de ierarh la Tomis, Ilarie a primit ajutorul arhimadritului Gherontie Nicolau, care a fost hirotonit arhiereu-vicar. În timpul păstoririi sale a avut loc solemnitatea punerii pietrei de temelie a reședinței episcopale (Palatul episcopal). Constatând lipsa preoți în eparhia sa, episcopul Ilarie a intervenit pe lângă Ministerul Cultelor și Artelor și pe lângă Parlamentul României pentru a fi aprobată o lege specială în vederea hirotonirii viitorilor preoți din Dobrogea Nouă-Cadrilater.

Preoții bulgari care erau în Cadrilater și-au părăsit parohiile la încheierea războiului, doar câțiva dintre ei revenind mai târziu. Organizarea bisericească din anul 1927, confirma funcționarea în cadrul Episcopiei Constanței a trei protopopiate, unul în județul Tulcea și două în județul Constanța, la care se adăugau cele de la Silistra și Bazargic. La românizarea Cadrilaterului a contribuit legea de împrăștiere din anul 1921, când mulți din cei care luptaseră pe front în anii 1916-1918, au primit din partea statului român pământ în proprietate. Din regiunile unde nu era pământ pentru expropieri, în special din Oltenia, foștii soldați au fost colonizați în Dobrogea, unde era mai mult pământ pentru împrăștiere. Astfel, au fost create sate compacte românești și ortodoxe. Colonizarea Cadrilaterului era văzută ca o

---

⁶ Eugen Drăgoi, *Ierarhi și preoți de seamă la Dunărea de Jos, 1864-1989*, Edit. Arhiepiscopiei Tomisului și Dunării de Jos, Galați, 1990, pp. 171-184.

necesitate pentru viitorul statului român, deoarece românii erau minoritari în regiune.

Păstrorirea episcopului Ilarie a fost scurtă, căci în ziua de 27 septembrie 1925, în plină activitate, a trecut la cele veșnice. La 4 februarie 1926, a fost ales la Constanța episcopul-vicar Gherontie Nicolau. Gala Galaction (Grigore Pișculescu), delegat al Patriarhiei Române la solemnitatea de instalare a noului episcop, a rostit un frumos cuvânt, lăudând realele calități ale noului chiriarh. Realizările episcopului Gherontie la conducerea acestei eparhii au fost numeroase, el reușind ca în scurt timp să transforme major o episcopie săracă și dificil de păstorit într-o eparhie model.

Odată cu intrarea României în cel de-al doilea război mondial, activitatea pastorală a episcopului Gherontie Nicolau a devenit tot mai dificilă. În anul 1940 România a fost nevoită să renunțe la Cadrilater, iar preoții și populația românească și-au părăsescă casele, renunțând la cea mai mare parte din bunurile agonisite de-a lungul anilor.

Situată într-o regiune geostrategică specială, Dobrogea a fost expusă în timpul războiului atacurilor militare aeriene și navale venite din partea URSS-lui. Catedrala episcopală din Constanța, care suferise de pe urma cutremurului din anul 1940, a fost afectată și de bombardamentele aeriene. În 1942, pentru restaurarea catedralei, Episcopia Tomisului a primit ca prim ajutor suma de două milioane de lei din partea lui Ion Antonescu, șeful statului.

Același episcop, un misionar prin excelență, a întreprins și acțiuni de ajutorare a Misiunii ortodoxe române din Transnistria⁷. La sfârșitul anului 1942, episcopul Gherontie Nicolau s-a retras de la conducerea eparhiei, în fruntea Episcopiei Tomisului fiind numit ca locțiitor episcopul Galaction Cordon, urmat la scurt timp de episcopul Eugeniu Laiu (1942-1943), episcop-vicar al Mitropoliei Basarabiei.

În perioada interbelică, Cadrilaterul a fost considerat un teritoriu cu nevoi bisericești speciale. Primele măsuri luate au vizat introducerea limbii române în cultul bisericesc și ridicarea de biserici noi pentru coloniștii ce veneau din țară și din sudul Dunării. O statistică din anul 1928 consemna că erau 40 de parohii în județul Caliacra și 47 în județul Durostor. Mare parte dintre preoții ce slujeau în aceste parohii erau doar absolvenți ai școlii pregătitoare pentru clerici, puțini fiind licențiați în teologie sau absolvenți ai seminariilor teologice. Spre sfârșitul anului 1938, în județul Durostor se slujea în 58 de biserici, iar în județul Caliacra erau active 43 de biserici. Mărirea numărului de români ortodocși într-un ritm alert a obligat Episcopia Tomisului să autorizeze funcționarea provozorie a *caselor de rugăciune*, pe care le întâlnim în aproape toate satele nou

---

⁷ Ioan Opreș, „Misiunea ortodoxă română în Transnistria (1941-1944)”, în *Istorie și societate*, coordonatori Gheorghe Buzatu, Stela Cheptea, Marusia Cîrstea, București, Edit. Mica Valahie, 2006, p. 269.

înființate⁸. Între anii 1928-1929, au fost ridicate în Cadrilater 20 de case de rugăciuni. În anul 1937 au fost introduse în bugetul statului 35 de parohii din Cadrilater, preoții și cântăreții dobrogeni primind de acum salariul din partea statului⁹. În urma unei vizite făcute în Cadrilater, episcopul Gherontie Nicolau a prezentat autorităților românești dificultățile pe care le întâmpina Biserica Ortodoxă Română în Dobrogea Nouă.

Pentru consolidarea activității pastorale, preoții ortodocși din Cadrilater au desfășurat activități misionare în „*cercurile preoțești*” și în căminele culturale¹⁰. O mare problemă pentru clerul ortodox din Cadrilater a reprezentat-o activitatea sectelor religioase care au reușit, în timp, să pătrundă la nivelul satelor. Pentru combaterea acestora, episcopul Gherontie propunea trimiterea în sate a preoților misionari cu o bună pregătire teologică. Cu toate aceste obstacole, Episcopia Tomisului a cunoscut în perioada interbelică armonia și toleranța religioasă.

---

⁸ IPSS Gherontie, „Înfăptuiri și nevoi bisericesti în Dobrogea Nouă”, în *Analele Dobrogei*, Anul XIX, nr. III, 1938, p. 59.

⁹ Vezi Claudiu Cotan, „Organizarea Bisericii Ortodoxe Române în Cadrilater 1913-1940”, în Simpozion Național *Pacea de la București, 1913*, Constanța, 2013, publicat în *Patmos*, Anul II/3, nr. 4, București-Târgoviște, 2013, pp. 50-75.

¹⁰ IPSS Gherontie, „Înfăptuiri și nevoi bisericesti în Dobrogea Nouă”, în *Analele Dobrogei*, Anul XIX, nr. III, 1938, p. 61.

În Cadrilater au sosit și aromâni care au beneficiat de sprijinul statului. Persecuțiile suferite de aceștia în sudul Dunării i-au determinat pe unii dintre ei să se stabilească în noul teritoriu românesc, unde erau biserici și școli în limba română. Situația politică din Cadrilater nu a fost însă una liniștită, mai ales din cauza deselor atacuri întreprinse de comitagi bulgari. Acțiunile acestora i-au speriat pe români care au părăsit în număr mare regiunea. Nu același lucru s-a întâmplat cu aromânii care erau obișnuiți să trăiască într-un teritoriu nesigur.

În Cadrilater s-a desfășurat și o activă propagandă naționalistă condusă de legionari. Aici a activat preotul Ilie Imbrescu, unul dintre liderii legionari din Caliacra. În județele Caliacra și Durostor au funcționat tabere de colectă pentru susținerea taberei legionare de la Carmen Sylva (1935-1937), unde s-a implicat în acțiunile de educare legionară a tineretului și Corneliu Zelea Codreanu¹¹.

Cadrilaterul a fost pierdut de România în timpul discuțiilor diplomatice de la Craiova (7 septembrie 1940), stipulându-se în tratatul încheiat cu bulgarii și schimbul de populații. Mii de familii românești au luat drumul pribegiei. Zeci de preoții români din Cadrilater au fost nevoiți

---

¹¹ Adrian Nicolae Petcu, „Slujitorii altarului și Mișcarea legionară. Studiu de caz: Preotul Ilie Imbrescu”, în *Partidul, Securitatea și Cutele 1945-1989*, București, Edit. Nemira, 2005, pp. 17-116.

să-și caute parohii în satele și orașele din Muntenia și Moldova.

În anii comunismului, credincioșii ortodocși din Dobrogea l-au avut în fruntea lor pe episcopul Chesarie Păunescu, unul dintre cei mai evlavioși ierarhi români din secolul al XX-lea. Episcopia Tomisului avea la sfârșitul războiului 322 de parohii, dintre care 289 rurale și 33 urbane, în care slujeau 393 de preoți, 13 diaconi și 340 de cântăreți. Iubitor al învățământului teologic, episcopului Chesarie s-a îngrijit să ofere condiții bune elevilor Școlii de cântăreți. În toamna anului 1944, Școala de cântăreți a fost mutată la biserica „Sfântul Gheorghe” din Medgidia

Una dintre marile provocări ale păstoririi episcopului Chesarie la Tomis a fost refacerea catedralei tomitane Sfinții Apostoli Petru și Pavel. Ușile catedralei au fost redeschise în 1951, când a fost reînfițată de patriarhul Iustinian și de Chesarie, acum episcop al Eparhiei Dunării de Jos. Din nefericire Palatul episcopal a devenit în 1957, sediul Muzeului de Arheologie din Constanța, funcționând aici până în anul 1977, când i s-a repartizat clădirea Primăriei din Piața Ovidiu. În locul muzeului, în clădirea episcopală, s-a mutat Biblioteca Județeană. Palatul a redevenit sediu episcopal abia în 1998.

Instalarea comuniștilor la cârma țării a făcut foarte dificilă viața bisericească din România. Într-o asemenea atmosferă politică ostilă, Biserica Ortodoxă Română din Dobrogea a avut de îndurat ostilitatea autorităților politice comuniste care au

încercat să impună în anul 1950 un ierarh obedient noului regim. Statul comunist a trecut la desființarea unor episcopii și a unor instituții bisericești. La 16 decembrie 1948, episcopul Cosma Petrovici al Dunării de Jos a trecut la cele veșnice, eparhia fiind condusă pentru puțin timp de episcopul Antim Nica. La 5 februarie 1949, Episcopia Râmnicului a fost unificată cu cea a Argeșului sub păstoria lui Iosif Gafton, iar cea a Romanului cu Episcopia Hușilor. A fost desființată și Episcopia Caransebeșului, unificată cu cea a Timișoarei, de unde episcopul Veniamin Nistor, fost preot militar în timpul primului război mondial, a fost pensionat.

La 25 februarie 1950, patriarhul Iustinian a deschis lucrările Sfântului Sinod, a doua zi Arhiepiscopia Sucevei fiind desființată prin înglobarea ei în Mitropolia Moldovei sub conducerea mitropolitului Sebastian Rusan. De asemenea, Eparhia Galațiului se unifica cu Episcopia Constanței, formând Eparhia Dunării de Jos¹². Astfel, Episcopia Dunării de Jos, care se aflate până atunci sub jurisdicția Mitropoliei Moldovei, a devenit sufragana a Mitropoliei Ungrovlahiei. Episcopul Chesarie a păstorit la Tomis până în anul 1950, când a fost transferat în fruntea Episcopiei Dunării de Jos, unde patriarhul Iustinian nu a reușit

---

¹² George Enache, Adrian Nicolae Petcu, *Patriarhul Iustinian și Biserica Ortodoxă Română în anii 1948-1964*, Editura Partener, Galați, 2009, p. 153.

să impună pe unul dintre cei doi episcopi apropiați Antim Nica și Teoctist Arăpașu.

Episcopul Chesarie a fost și un iubitor de cultură, reușind să traducă o serie de lucrări teologice de valoare. Acesta a fost părtaș unui eveniment istoric deosebit de important pentru viața creștină, descoperirea la Niculițel a unei basilici cu criptă, în care s-au descoperit moaștele a patru martiri: Zotic, Atal, Camasis și Filip, ce au fost așezate în biserica Mănăstirii Cocos, unde se află și astăzi.

Aproape trezeci de ani, Chesarie a slujit cu mare dăruire, a hirotonit sute de preoți, a contribuit la renovarea a zeci de biserici. Chesarie și-a condus eparhia în anii cei mai grei ai terorii comuniste. La mișcarea anticomunistă au luat parte și preoții ortodocși. În Dobrogea s-au organizat două grupuri de rezistență și luptă anticomunistă conduse de frații Nicolae și Dumitru Fudulea, în nordul Dobrogei și cel al lui Gogu Puiu, din sudul Dobrogei. Aproape toți au fost prinși de Securitate și supuși torturilor, majoritatea murind în chinuri. Acești luptătorii anticomuniști au fost sprijiniți de preoți ortodocși. În anul 1946, preotul Dumitru Mihăilescu a fost numit preot paroh la parohia Ciocârlia de Sus, protopopiatul Cobadin, fiind ajutat de tatăl său Atanasie Mihăilescu, preot pensionar. Părintele Mihăilescu a fost în legătură cu mișcarea de rezistență care activa sub conducerea lui Gogu Puiu. Se pare că era curier și furniza bani strânși în parohie, alimente și alte obiecte celor din grupul de rezistență. La 17

iulie 1949, a fost reținut de Securitate și condamnat de Tribunalul Militar Constanța la muncă silnică pe viață¹³. La puțin timp după condamnare, părintele Dumitru Mihăilescu a murit. Prin suferințe asemănătoare a trecut și preotul Aurel Lazarov din Stejaru - județul Tulcea, implicat în rezistența anticomunistă din Babadag¹⁴.

Numeroși credincioși dobrogeni au fost arestați de Securitate sub învinuirea că-i ajutaseră pe cei care luptau cu arma în mână împotriva comunismului. Printre cei arestați și trimiși în temnițe au fost și câțiva teologi și preoți, din rândul cărora îi putem aminti pe: Filimon Bolocan, Emil Opreșan, Stelian Popescu, Teodor Samoilă și Ion Vasiliu, majoritatea din Cernavodă sau împrejurimi, care au fost condamnați la ani grei de închisoare. Preotul Anastase Popescu, fost slujitor la biserica „Sfântul Gheorghe” din Constanta între anii 1929-1951, a fost la rândul său condamnat și încarcerat de Securitate. Preotul-capitan Constantin Popescu, veteran al primului război mondial, un contestatar al regimului comunist, a fost arestat și a murit în una din închisorile comuniste. Viața bisericească

---

¹³ Adrian Nicolae Petcu, „Mihăilescu, Dumitru”, în *Martiri pentru Hristos, din România, în perioada regimului comunist*, Edit. Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2007, pp. 475-479.

¹⁴ Adrian Nicolae Petcu, „Lazarov, Aurel”, în *Martiri pentru Hristos, din România, în perioada regimului comunist*, Edit. Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2007, pp. 395-396.

dobrogeană s-a bucurat totuși, în aceste vremuri grele, de îndrumarea unor mari duhovnici, precum arhimandritul Elefterie Mihail, stareț al Mănăstirii Dervent, care a fost urmărit de autoritățile comuniste și alungat din mănăstire, și Arsenie Papacioc (1914-2011) de la Mănăstirea Techirghiol. Puterea totalitară comunistă a luat măsuri dure împotriva mănăstirilor dobrogene pe care, prin Decretul nr. 410/28 octombrie 1959, în mare parte le-a închis¹⁵.

Episcopul Chesarie Păunescu a încercat să-i ajute pe preoții eliberați din temnițe încadrându-i ca slujitori în diferite parohii dobrogene și chiar în parohiile de unde fuseseră arestați. De asemenea, a luptat pentru menținerea unei vieți monahale chiar dacă majoritatea mănăstirilor sufereau de pe urma măsurilor antibisericești aplicate de statul comunist.

Ultimii ani din viață, episcopul Chesarie i-a trăit la Centrul eparhial de la Galați ca un adevărat sihastru, în tăcere și smerenie, în rugăciune și postire. În activitatea sa a fost ajutat în ultimii ani de viață de arhiereul-vicar Gherasim Cristea

Constănțeanul, fostul său elev de la Seminarul monahal de la Cernica. Încărcat de ani și obosit de mulțimea faptelor bune pe care le-a săvârșit în viața sa, la 30 oct. 1975, venerabilul episcop a trecut la Domnul, fiind înhumat lângă catedrala episcopală din Galați. În semn de cinstire, la 4 iunie 1994, osemintele sale au fost așezate în interiorul catedralei gălățene.

În anul 1973, Antim Nica a fost ales episcop titular al Eparhiei Dunării de Jos, ridicată curând la rangul de arhiepiscopie. Antim mai activase la această eparhie în anii 1947-1950 și cunoștea bine viața bisericească de la Dunăre. Arhiepiscopul Antim Nica a fost permanent urmărit de Securitate care i-a controlat întreaga activitate. În anul 1990 Episcopia Tomisului a fost reactivată, în fruntea ei fiind numit episcopul Lucian Florea. Pe lângă reactivarea vechilor mănăstiri dobrogene, episcopul Lucian a reușit înființarea unui seminar teologic și a Facultății de Teologie, unde sunt pregătiți cei mai tineri dintre slujitorii altarelor dobrogene.

---

¹⁵ Claudiu Cotan, *Biserica și statul. Biserica Ortodoxă în secolul al XX-lea*, Edit. Vasiliana '98, Iași, 2009, pp. 155-157.

Bibliografie:

Izvoare inedite:

1. Arhiva Sfântului Sinod, Dosar nr. 137/1914.

Lucrări tipărite:

1. Cotan, Claudiu, *Biserica și statul. Biserica Ortodoxă în secolul al XX-lea*, Edit. Vasiliana '98, Iași, 2009.
2. Cotan, Claudiu, „Organizarea Bisericii Ortodoxe Române în Cadrilater 1913-1940”, în Simpozion Național *Pacea de la București, 1913*, Constanța, 2013, publicat în *Patmos*, Anul II/3, nr. 4, București-Târgoviște, 2013, pp. 50-75.
3. Drăgoi, Eugen, *Ierarhi și preoți de seamă la Dunărea de Jos, 1864-1989*, Edit. Arhiepiscopiei Tomisului și Dunării de Jos, Galați, 1990.
4. Enache, George, Petcu, Nicolae Adrian, *Patriarhul Justinian și Biserica Ortodoxă Română în anii 1948-1964*, Editura Partener, Galați, 2009.
5. Grosu, Ion, *Memoriile unui ofițer de informații*, Edit. Militară, București, 2009.
6. IPSS Gherontie, „Înfăptuiri și nevoi bisericești în Dobrogea Nouă”, în *Analele Dobrogei*, Anul XIX, nr. III, 1938, pp. 59-67.
7. Opriș, Ioan, „Misiunea ortodoxă română în Transnistria (1941-1944)”, în *Istorie și societate*, coordonatori Gheorghe Buzatu, Stela Cheptea, Marusia Cîrstea, București, Edit. Mica Valahie, 2006, p. 269-277.
8. Petcu, Nicolae Adrian, „Slujitorii altarului și Mișcarea legionară. Studiu de caz: Preotul Ilie Imbrescu”, în *Partidul, Securitatea și Cutele 1945-1989*, București, Edit. Nemira, 2005, pp. 17-116.
9. Petcu, Nicolae Adrian, „Mihăilescu, Dumitru”, în *Martiri pentru Hristos, din România, în perioada regimului comunist*, Edit. Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2007, pp. 475-479.
10. Petcu, Nicolae Adrian, „Lazarov, Aurel”, în *Martiri pentru Hristos, din România, în perioada regimului comunist*, Edit. Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2007, pp. 395-396.
11. Popescu, N. Grigore, *Preoțimea română și întregirea neamului-temnițe și lașăre*, vol. II, Tipografia Vreamea, București, 1940.
12. Raiu, Cătălin, *Democrație și statocrație. Creștinismul social la Bartolomeu Stănescu, episcopul Râmnicului Noul Severin (1875-1954)*, Edit. Universității din București, 2014.
13. Rădulescu, A., Bitoleanu, I., *Istoria Dobrogei*, ed. a II-a, Constanța, 1998.
14. Roman, N. Ioan, *Studiu asupra proprietății rurale din Dobrogea*, Constanța, 1907.

RECENZII

R E C E N Z I E

ASUPRA MANUALULUI „MANAGEMENT ECOLOGIC ȘI DEZVOLTARE DURABILĂ”

Autor: Conf. univ. V. Așevschi, doctor în biologie

Prof. univ. Aurelia CRIVOI, doctor habilitat,
șef Catedră Biologie Umană și Animală,

Universitatea de Stat din Moldova,

Prof. univ. Valentin SOFRONI, doctor habilitat,

Universitatea de Stat din Tiraspol,

Prof. univ. Ion BÎZGU, doctor habilitat,

Universitatea de Studii Politice și Economice Europene „Constantin Stere”,

Conf. univ. Constantin BULIMAGA, Doctor habilitat, cercetător,

Institutul de Ecologie și Geografie al AȘRM

Prezenta lucrare înglobează mai multe module și sistematizează materialele didactice referitoare la managementul ecologic și dezvoltarea durabilă – ramuri științifico-practice de sine stătătoare cu caracteristici, legi și metodologii proprii de investigare, distinctă de celelalte domenii ale științei.

Acest manual este un răspuns a comunității științifice la criza de mediu. Actualmente omenirea se confruntă cu două mari probleme antagoniste – creșterea economică și poluarea mediului. În această situație se impun acțiuni eficiente în vederea înlăturării consecințelor impactului negativ al activităților antropice asupra sistemelor ecologice.

Managementul ecologic presupune familiarizarea studenților cu știința economico-ecologică orientată spre gestiunea eficientă a mediului la toate nivelurile manageriale, bazată pe programe și proiecte ecologice elaborate în baza principiilor eficienței economice.

În baza datelor și instrumentelor oferite de Managementul ecologic și alte discipline ecologice au fost descrise modulele lucrării. Se expun bazele teoretice, practice și metodice ale acestui curs important. Este adresat studenților de la facultățile de ecologie, protecția mediului, biomedicină, biologie, metrologie, științe agricole, geografie, cadrele didactice din învățământul preuniversitar și

universitar de la specialitățile indicate, precum și tuturor celor interesați de problema dată.

Autorul corect menționează că Republica Moldova are astăzi o strategie națională de dezvoltare durabilă, bazată pe principiile de management ecologic. Pentru țara noastră, o condiție esențială pentru a îndeplini angajamentele luate pe durata negocierilor pentru aderarea la Uniunea Europeană, o constituie realizarea unui nou tip de creștere inovativă, generativă și protectoare, însoțită de dezvoltarea pieței ecoindustriilor și transferul de tehnologii curate cu țările europene.

Cursul Managementul ecologic și Dezvoltarea durabilă propune o abordare holistă a tuturor problemelor reale de dezvoltare cu care se confruntă Republica Moldova, evidențiând toate aspectele legate de aplicarea instrumentelor politice și economice și de modalitatea în care buna practică ar putea fi generalizată pentru conservarea resurselor necesare dezvoltării.

Sunt bine descrise actele legislative și hotărâri de Guvern ale RM, precum și convenții internaționale semnate și ratificate de Parlamentul țării care descriu drepturile cetățenilor la un mediu sănătos de viață, dreptul la informație veridică și justiție, dreptul la luare de decizii etc., totodată indicând și obligațiunile fiecărui cetățean la contribuirea nemijlocită în protecția mediului pentru a asigura transmiterea integră a acestui patrimoniu și urmașilor noștri.

În baza acestor considerente și ținând cont de scopul urmărit, lucrarea a fost concepută ca un manual teoretic, un îndrumar complex, în care se pun probleme, ce arată nivelul actual de dezvoltare a acestora și se schițează căi diferite de orientare pentru soluționarea lor. Din acest considerent accentul principal în lucrare vizează și aspectele de metodologie și investigație.

Domnul Valentin Așevschi pasionat de problemele ecologiei menționează că pentru a pătrunde pe terenul managementului ecologic este necesară reconsiderarea raportului dintre sistemul economic și mediul, în sensul acceptării faptului că primul aparține celui de al doilea și deci este subiect al legilor naturale și energetice. Sistemul economic este inserat în ecosistemul global și din acest motiv nu poate să se dezvolte în afara legilor care guvernează orice ecosistem, respectiv, cele referitoare la circulația materiei și fluxul unidirecțional al energiei, fără posibilitate de reciclare, ci numai de trecere dintr-o formă potențială în una liberă. Conceptul tradițional de proces economic legat de imaginea unei mașini de producție-consum este, esențialmente eronată, pentru că suprimă etapa posterioară pretinsul act final al consumului, adică faza legală de analiza reziduurilor, principale generatoare de externalități ambientale. La aceasta se adaugă faza de extracție a resurselor din mediu care, de asemenea, nu este percepută corect în știința economică.

Manualul este o lucrare de sinteză metodico-didactică și științifică valoare destinată studenților, profesorilor, masteranzilor cu profil de protecție a mediului, tuturor celor ce doresc să se inițieze în problematica ecologiei, Managementului ecologic și dezvoltării durabile. Manualul este alcătuit în corespundere cu Programul de studii și curriculumul la acest curs și disciplinele speciale, pentru instituțiile de învățământ superior.

În manual se includ și unele realizări obținute în domeniul cercetărilor de laborator, unele obiecții și decizii practice, acumulate în decurs de mulți ani la Universitatea de Studii Politice și Economice Europene „Constantin Stere”, Facultatea Ecologie și Protecția Mediului. În domeniul respectiv lucrarea de față este una de pionierat, vizează

realizarea obiectivelor disciplinare și se adresează studenților și cadrelor didactice din învățământul universitar.

Autorul manualului a selectat, a gândit și a realizat la modul impecabil o valoroasă lucrare didactică, iar apariția manualului va fi binevenită și va completa bibliotecile universitare, republicane. Literatura cursului respectiv relevă clar stilul elevat, academic, adecvat rigorilor programului de învățământ universitar modern.

Pentru această contribuție considerabilă la îmbogățirea tezaurului universal de *Management ecologic și dezvoltare durabilă*, adresăm Savantului și Pedagogului în ajunul frumosului Jubileu de 65 de ani de la ziua de naștere calde felicitări, urări de bine, sănătate, activitate prolifică cu mult noroc și inspirație.

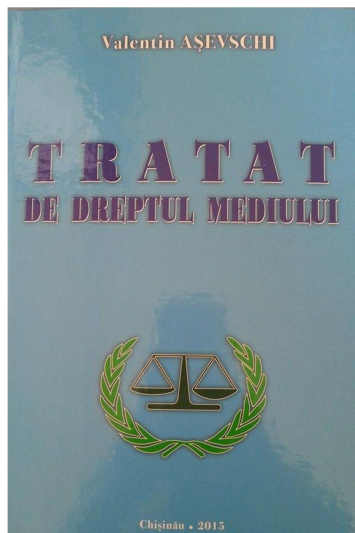
R E C E N Z I E
ASUPRA MANUALULUI „TRATAT DE DREPTUL MEDIULUI”
Autor: Conf. univ. V. Așevschi, doctor în biologie

Prof. univ. Gheorghe AVORNIC, doctor habilitat în drept,
Universitatea de Studii Politice și Economice Europene „Constantin Stere”,
Prof. univ. Aurelia CRIVOI, doctor habilitat,
Universitatea de Stat din Moldova,
Prof. univ. Constantin BULIMAGA, doctor habilitat,
AȘM,
Prof. univ. Leonid VOLOȘCIUC, doctor habilitat,
AȘM

În lucrarea „Tratat de dreptul mediului” se expun bazele teoretice și practice, metodice și metodologice ale Dreptului mediului. Materialul expus tratează și sistematizează datele obținute în domeniul cercetărilor științifice referitoare la problemele dreptului mediului.

Domnul Valentin Așevschi și-a propus anume scopul de a fundamenta bazele teoretice ale unei astfel de strategii, și de a examina aspectele practice ale reformării și dezvoltării Dreptului mediului, formulând recomandări ce țin de perfecționarea lui, având ca studiu de caz Republica Moldova. În acest sens, lucrarea reprezintă un suport teoretic și un instrument practic, fiind util specialiștilor în domeniu.

Un obiectiv important al acestui tratat rezidă cu precădere în elucidarea principalelor probleme și deficiențe ce marchează cadrul normativ-juridic, a căror soluționare corectă și adecvată ar fi în măsură să sporească și calitatea, și eficiența legislației ecologice în ansamblu.

În acest sens, în doctrina autohtonă adesea sunt studiate doar unele aspecte din sfera dreptului mediului, cu elucidarea deficiențelor la nivel de instituție juridică sau subramură ecologică. Printr-o asemenea abordare diferențiată însă nu pot fi identificate soluții corecte și eficiente pentru întregul sistem al legislației ecologice. De aceea prezenta lucrare este binevenită pentru Republica Moldova.

Autorul realizează un studiu complex a esenței, structurii și modului de funcționare a legislației ecologice în Republica Moldova ca sistem, elucidează cele mai semnificative probleme ce marchează dezvoltarea acesteia la etapa actuală.

Susținem, de asemenea, ideile conferențiarului doctor V. Așevschi referitor la evaluarea performanțelor de mediu și căile de perfecționare a politicii ecologice. Deși actualmente Republica Moldova deține toate documentele politice care acoperă practic toate domeniile de mediu, se impune o renovare continuă a acestora și, ca rezultat, elaborarea și adoptarea unei noi strategii naționale de protecție a mediului. Aceste documente ar lua în considerație condițiile noi în care se află Republica Moldova și ar oferi o nouă bază conceptuală în domeniu, obiectivul general al căreia ar fi promovarea principiilor dezvoltării durabile prin creșterea economiei verzi și a protecției mediului.

Suntem de acord și susținem autorul că printre scopurile de bază ale dezvoltării ulterioare a cadrului legal ar fi armonizarea legislației naționale cu cea a Uniunii Europene, precum și elaborarea Codului ecologic al Republicii Moldova.

O altă sarcină primordială în acest domeniu, deja acceptată de majoritatea specialiștilor, este adoptarea unei legi noi cu privire la protecția mediului înconjurător. Aceasta este condiționată nu numai de faptul că pe parcursul a 20 de ani de la apariția ei condițiile socioeconomice s-au modificat radical, dar și de cerințele actuale

de aproximare a legislației naționale la prevederile Directivelor Uniunii Europene și de necesitatea implementării unei politici unice cu privire la protecția mediului și utilizarea resurselor naturale ce ar integra cerințele de mediu în sectoarele economiei naționale.

Prin prisma celor prezentate, apreciem la justa valoare că elaborarea unei astfel de lucrări face parte din categoria cărților care presupun o integrare a elementelor conceptuale studiate cu cele practice în domeniul luat în calcul. Conținutul de idei și abordările reflectate pot fi folosite cu succes de toate persoanele interesate de cercetarea științifică a problematicii de mediu.

Prezenta lucrare înglobează mai multe module și sistematizează materialele didactice referitoare la Dreptul mediului.

Studiul de față prezintă fundamentarea bazelor teoretice și aplicative ale Dreptului mediului sub toate aspectele ei metodologice, inclusiv obiectul de studiu, domeniile teoretice și aplicative, principiile de bază, arsenalul metodic și, în final, evoluția paradigmelor. O astfel de prezentare oferă lucrări care descriu integral metodologia acestei discipline științifice, iar punctele de vedere exprimate, opiniile sunt diferite și chiar contradictorii. Acest fapt a condiționat oportunitatea și actualitatea teoretică a lucrării în cauză.

Reprezintă prin ansambluri ale componentelor ecologice, economice și sociale și reunesc într-un sistem unitar populația cu toate produsele activității sale și mediul

înconjurător în cadrul unei subdiviziuni geografice sau administrative – globul, asociațiile de state, statul, regiunile administrative sau localitățile și întreprinderile industriale, agricole sau de alt gen.

În conformitate cu conceptul școlii sistemice de drept, aceste sisteme social-ecologice și juridice trebuie privite ca elemente organice (subsisteme) ale dreptului general al complexului social-economic, care este compus, la rândul său, dintr-un șir de elemente, sectoare particulare, ce se află în relații dialectice de interacțiune.

Dreptul mediului poartă un caracter social, adică este legat în mod nemijlocit de un impact asupra oamenilor. Schimbarea stării mediului în direcția necesară societății nu se asigură în procesul de management ecologic în mod direct, ci indirect, prin intermediul voinței și conștiinței oamenilor, adică al sistemului social. Procesul Dreptul mediului nu este o activitate simplă și inconștientă, ci o formă specifică a acesteia, legată de formarea și adoptarea deciziilor, de implementarea acestora în practică, de reglementările sistemului în conformitate cu scopurile stabilite din timp, cu generalizarea rezultatelor cu prelucrarea informației și utilizarea ei.

Din cele mai vechi timpuri, omul a încercat să modeleze natura cu legile ei aspre care trebuiau respectate pentru a supraviețui. În ultimele două secole, s-a făcut însă simțită, prin comportament și concepte, încercarea omului de a domina natura, de a utiliza în folosul propriu toate bogățiile naturale, accentuându-se progre-

siv conflictul dintre procesele ciclice naturale ale ecosferei și cele liniare ale tehnologiilor create și susținute de civilizația umană, ajungându-se în consecință la „criza ecologică”.

Lucrarea „Tratat de dreptul mediului” studiază metodele, principiile, instrumentele, tehnologiile de reducere a influenței negative asupra mediului ambiant de către agenții economici și populație cu scopul reducerii la minima riscului pentru dauna cauzată de către ei mediului.

Acest manual este un răspuns a comunității științifice la criza de mediu. Actualmente omenirea se confruntă cu două mari probleme antagoniste-creșterea economică și poluarea mediului. În această situație se impun acțiuni eficiente în vederea înlăturării consecințelor impactului negativ al activităților antropice asupra sistemelor ecologice.

Prin urmare, soluționarea unei probleme definitorii de valoare pentru societatea umană, cum ar fi cea a protecției mediului, nu poate fi realizată fără cunoașterea și aplicarea regulilor specifice. Având în vedere faptul că fenomenele naturii decurg independent de voința umană și că orice intervenție a omului în mediu duce inevitabil la modificări, constatăm că și procedeele utilizate la soluționarea acestor probleme trebuie să fie cele mai categorice, astfel încât în final să excludă intervenția sau să înlătore totalmente consecințele acesteia.

Lucrarea în cauză presupune familiariizarea studenților cu știința Dreptul

mediului, orientată spre gestiunea eficientă a mediului la toate nivelurile manageriale, bazată pe programe și proiecte ecologice, elaborate în baza principiilor eficienței economice. În lucrare se expun bazele teoretice și practice, metodice și metodologice ale tratatului Dreptul mediului.

Revoluția tehnico-științifică contemporană care se desfășoară într-un ritm din ce în ce mai accelerat își ia amploare în toate țările lumii, atât în cele puternic industrializate, cât și în cele în curs de dezvoltare, a pus în fața omenirii mai multe probleme determinate de situațiile previzibile ale ultimului deceniu al secolului XX și începutul mileniului trei. Aproape fără să-și dea seama, oamenii au pus în mișcare vaste experimente ecologice care implică întregul Pământ, fără a dispune deocamdată de mijloacele de a urmări rezultatele în mod sistematic. Pretutindeni în lume, din ce în ce mai insistent, se impun acțiuni în sprijinul protecției mediului înconjurător, aceasta fiind una dintre preocupările contemporane prioritare.

Autorul corect menționează că Republica Moldova are astăzi o strategie națională de dezvoltare durabilă, bazată pe principiile Dreptului mediului. Manualul Tratat de dreptul mediului propune o abordare holistică a tuturor problemelor reale de dezvoltare cu care se confruntă Republica Moldova, evidențiind toate aspectele legate de aplicarea instrumentelor politice și economice și de modalitatea în care buna practică ar putea fi generalizată pentru conservarea resurselor necesare dezvoltării.

Sunt bine descrise compartimentele: Raportul juridic de dreptul mediului, dreptul și obligații ecologice ale cetățenilor și organizațiilor neguvernamentale de mediu, dreptul de proprietate și alte drepturi asupra obiectivelor naturii, în care este vorba despre actele legislative și hotărârile de Guvern ale RM, precum și convențiile internaționale semnate și rectificate de parlamentul țării care indică drepturile cetățenilor la un mediu sănătos de viață, dreptul la informație veridică și justiție, dreptul la luarea de decizii totodată indicând și obligațiunile fiecărui cetățean la contribuirea nemijlocită în protecția mediului pentru a asigura transmiterea integră a acestui patrimoniu și urmașilor noștri.

În baza experienței bogate autorul analizează Dreptul mediului în dezvoltarea durabilă făcând o amplă descriere a ecologiei a elementelor de ecologie, locul ecologiei printre alte științe, locul omului în natură și societate, legile generale ale ecologiei, conceptul de mediu înconjurător, poluarea mediului, mediul - problemă globală a omenirii. Conceptul de mediu și protecția mediului au devenit direcțiile prioritare ale politicii statului Republica Moldova.

Unitatea de diversitate pe care o manifestă realitatea înconjurătoare reprezintă un adevăr care își găsește o tot mai largă susținere prin însăși procesul de dezvoltare mai largă al științei. Preocupările științifice pe domenii înguste sunt doar o etapă necesară a procesului de integrare a informației în concepte, legalități, para-

digme capabile să explice evoluția unui sistem, asigurându-și prin aceasta perenitatea științifică.

Într-adevăr, științele naturii oferă abordării economice a mediului cunoștințele celeconomice, înțelegerii relației de cauzalitate dintre structura și dinamica sistemelor naturale, evaluării productivității naturale și stabilirii dimensiunii spațio-temporale a utilizării resurselor acestei productivități.

În raport cu natura interdisciplinară, natura integratoare a protecției internaționale a mediului înconjurător releva faptul că această disciplină impunând utilizarea cunoștințelor din diverse domenii, își creează concepte, își formulează legi și își identifică propriile instrumente, necesare demersurilor în plan științific.

Noțiunile de conservare, dezvoltare și protecția componentelor naturale ale mediului capătă un conținut specific în cadrul acestei discipline. Problemele actuale de mediu la nivelul internațional și cooperarea internațională în domeniul protecției mediului, poluarea transfrontieră și repartizarea costurilor și beneficiilor de mediu, ecoconversia datoriiilor externe, economia ecologică a resurselor naturale contribuții ale dreptului ecologic la diversificarea limbajului științific, cu scopul definirii noilor probleme cu care se confruntă omenirea și care fac obiectul de studiu – problemă stringentă a omenirii.

În baza acestor considerente și ținând cont de scopul urmărit, lucrarea a fost concepută ca un manual teoretic, un

îndrumar complex, în care se pun probleme, ce arată nivelul actual de dezvoltare a acestora și se schițează diferitele căi de orientare pentru soluționarea lor. Din acest considerent accentul principal în lucrare vizează și aspectele de metodologie și investigație.

Manualul este structurat în 8 module. Primele două module includ generalități privind conceptele despre ecologie, protecția mediului și dezvoltarea durabilă.

În modulele III și IV - Dreptul mediului ca ramură autonomă și raportul juridic de dreptul mediului care includ: Etapele organizării și legiferarea Dreptului mediului; Administrarea de stat în domeniul protecției mediului și utilizării resurselor naturale; Definiția și obiectul Dreptului mediului; Principiile Dreptului mediului; Modalități de implementare a principiilor protecției mediului; Sarcinile și funcțiile Dreptului mediului; Noțiuni generale privind raportul juridic de Dreptul mediului; Subiecții raportului juridic de Dreptul mediului; Conținutul raportului juridic de Dreptul mediului; Obiectul raportului juridic de Dreptul mediului.

În modulul V sunt descrise drepturi și obligații ecologice ale cetățenilor și organizațiilor neguvernamentale de mediu. Dreptul de proprietate și alte drepturi asupra obiectelor naturii și resurselor naturale cu subcompartimentele: Repere de conținut; Accesul la justiție în probleme de mediu; Dreptul de proprietate și alte drepturi asupra obiectelor naturii și resurselor naturale.

Un interes deosebit prezintă modulul VI - Administrarea de stat în domeniul protecției mediului și gestiunea resurselor naturale. Expertiza ecologică și controlul ecologic cuprinde: Repere de conținut; Evaluarea impactului asupra mediului înconjurător și expertiza ecologică; Controlul respectării legislației mediului; Mecanismul organizării și desfășurării inspecției ecologice a mediului;

Modulul VII - Răspunderea ecologico-juridică în domeniul dreptului mediului: Răspunderea juridică în raporturile de Dreptul mediului.

În partea a doua a lucrării - Conservarea, dezvoltarea și protecția componentelor naturale ale mediului sunt descrise regimurile juridice.

Lucrarea are un caracter teoretic și practic, indicând metodele de lucru, astfel încât să se poată folosi ca bază de cei care își doresc să înceapă o cercetare concretă și obiectivă.

Acest studiu de sinteză va fi util, în primul rând, studenților, masteranzilor, doctoranzilor, cercetătorilor, precum și specialiștilor din domeniul mediului, dar poate prezenta interes deosebit și pentru organizațiile și instituțiile preocupate de aplicarea strategiilor și politicilor de mediu, contribuind considerabil la creșterea și ameliorarea performanțelor de mediu din Republica Moldova ajustate la standardele Uniunii Europene.

Manualul se adresează studenților de profil, ecologic, ecotoxicologic, profesorilor, masteranzilor, specialiștilor cu profil de

protecție a mediului și de inginerie ambientală dar, în același timp, tuturor celor ce doresc să se inițieze în problematica ecologiei, cercetătorilor și specialiștilor din acest domeniu precum și publicului larg. Materialul expus tratează și sistematizează datele obținute în domeniul cercetărilor științifice referitoare la problemele dreptului mediului.

Manualul este o lucrare de sinteză metodico-didactică și științifică de valoare destinată studenților, profesorilor, masteranzilor cu profil de protecție a mediului, tuturor celor ce doresc să se inițieze în problematica ecologiei.

Manualul este alcătuit în corespundere cu programul de studii la acest curs și disciplinele speciale, pentru instituțiile de învățământ superior.

Ele includ și unele realizări obținute în domeniul cercetărilor de laborator, unele obiectii și decizii practice, acumulate la Universitatea de Studii Politice și Economice Europene "Constantin Stere", Facultatea Ecologie și Protecția Mediului. În domeniul respectiv lucrarea de față este una de pionierat, vizează realizarea obiectivelor disciplinare și se adresează studenților și cadrelor didactice din învățământ.

Acest studiu de sinteză va fi util, de asemenea, specialiștilor preocupați de pregătirea profesională continuă, dar poate prezenta interes și pentru organizațiile preocupate de aplicarea metodelor de management și audit ecologic care să contribuie la creșterea și ameliorarea performanțelor de mediu în Republica

Moldova. Elaborarea acestui manual este binevenită deoarece-i necesar pentru inițierea generației în creștere în problematica dreptului mediului înconjurător – problemă stringentă a omenirii.

Autorul manualului a selectat, gândit și realizat la modul impecabil o valoroasă lucrare didactică, iar apariția manualului va fi binevenită și va completa bibliotecile universitare, republicane. Literatura cursu-

lui respectiv relevă clar stilul elevat, academic, adecvat rigorilor programului de învățământ universitar modern.

Lucrarea *Tratat de Dreptul Mediului* recomandată spre publicare.

Pentru originalitatea lucrării și contribuția la îmbogățirea tezaurului universal, adresăm autorului calde felicitări, urări de bine, activitate prolific cu mult noroc și inspirație.